

SPECIJALNA VOJNA OPERACIJA U VENECUELI

Velika geopolitička analiza Željka Pantelića i vojna analiza Aleksandra Radića

9 772217 805006

BROJ 730 - CENA 350 DINARA
- OS 3,5 € - BH 6,5 KM - HR 4,5 €
- SLO 4,5 € - MK 200 DEN

Nedelinik

8. JANUAR 2026.

350 DINARA

KAD
PRESEDNIK
ŠALJE TAJNO
PISMO U
BELU KUĆU...

**Memoari
Milana St.
Protića**

VLADIKA GRIGORIJE

O BOŽIĆU I
PRAŠTANJU,
O MOSTARU I
POMIRENJU

O DUŠEVNIM
RANAMA,
DEPRESIJI I
ČUTANJU

O STUDENTIMA
I PONOSU...

„JEDNI DRUGIMA POTREBNI“

*Ekskluzivni odlomci iz nove knjige vladike Grigorija
koja je još u pripremi, a koja otkriva ceo njegov svet*

MÖLLER'S

Omega-3 ulje jetre bakalara
sa ukusom jabuke, tutti-frutti ili limuna

KLJUČ ZA ZDRAVO SRCE, TELO I UM!

Möller's ulja jetre norveškog bakalara:
izvor omega-3 masnih kiselina EPA i DHA i vitamina A, D i E
koji doprinose normalnom funkcionisanju imunog sistema.

IMUNITET

VID

MOZAK

SRCE

KOSTI

www.mollers.co.rs

IMPRESUM

Izdavač NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd +381/11/770-81-64
redakcija@nedeljnik.rs

MENADŽMENT

Direktor i glavni urednik
Veljko Lalić

Izvršni direktor marketinga
Jelena Jevtić
marketing@nedeljnik.rs

Direktor prodaje
Andela Marić
pretplata@nedeljnik.rs

Medija menadžer
Jelena Šoškić

REDAKCIJA

Odgovorni urednik
Marko Prelević

Zamenik glavnog urednika
Branko Rosić

Izvršni urednik
Veljko Miladinović

Izvršna urednica
zdravlja i psihologije
Ana Mitić

Urednik unutrašnje
i glavni urednik online izdanja
Dušan Telesković

Urednik spoljne i dopisnik iz Rima
Željko Pantelić

Reporteri
Milica Rilak, Zorica Marković, Milana Milošević, Marko Tica, Luka Lukić

Urednik fotografije
Nebojša Babić

Fotografije
Profimedia, Beta, Orange Studio

Art-direktor
Miloš Sindelić

Ilustracije
Marina Duletić / Kumiho

Lektura
Sanja Savić

Head of digital
Pavle Zlatić

Društvene mreže
Jelena Luković

Stalni saradnici
Srdan Valjarević, Dragoljub Draža Petrović i Ante Tomić, Hana Piščević, Zoran Panović (Politika i društvo), Aleksandar Radić (Vojska), Dejan Jović (Zagreb), Goran Vojnović (Ljubljana), Rumena Bužarovska (Skoplje), Ivan Radojčić (Stil), Milan St. Protić (Istorija), Ana Banko (Zdravlje), Miša Brkić (Biznis), Danijela Isailović (Energetika i ekologija), Petar Komnenić (Podgorica)

Le Monde diplomatique
ONLINE IZDANJE
Imd.nedeljnik.rs

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Mladenović
Imd@nedeljnik.rs

Brifing

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Specijalna vojna operacija

5 | Lice nedelje
Jelisaveta Miletić

12 | Vojna analiza
Kako to radi
Delta Force

15 | Venecuela i mi
Amigo je malo nervozan

19 | Ante Tomić
Kako smo mijenjali vjere

ANALIZA ŽELJKA PANTELIĆA

Bombardovanje Irana i hapšenje Madura pokazali su da je ne samo Rusija već i Kina planetarna sila drugog reda, budući da nije odgovorila, a kamoli predupredila akcije SAD. Svi predsednici i premijeri drugih država s pažnjom prate odmeravanje snaga i shvataju da činjenice demantuju propagandu da je Amerika na nezaustavljivoj silaznoj putanji

Predsednik u Beloj kući

Bilo je tu izjava o stogodišnjem prijateljstvu, savezništvu u dva svetska rata, podudarnosti interesa dveju zemalja, vodećoj ulozi SAD u svetu... **22**
Piše Milan St. Protić

Gde je ta apokalipsa?

Kvalitetan sadržaj će se verovatno povlačiti iza digitalnih zidina, izgrađenih poverenjem da je to što tamo piše pisano ljudskom rukom, a nije ispljunuto iz algoritma **38**
Piše Pavle Zlatić

I Bog stvori ženu

Brigitte Bardot nikada nije bila zainteresovana da svoju ostavštinu učini prijatnom za mase **44**
Piše Ivan Radojčić

Dan kasnije nego što smo planirali, ali i dalje da budemo u duhu blagdana, ovaj broj Nedeljnika stigao je na kioske. Naši „digitalni“ pretplatnici, doduše, već dan i po, taman posle božićnog ručka i večere, mogli su da prelistavaju – heh, prelistavaju – ovaj broj.

U duhu jednog od najvećih hrišćanskih praznika je i naslovna strana, koju još jednom krase vladika Grigorije. Ovog puta, glavni urednik Nedeljnika dobio je priliku da pre svih pročita knjigu u kojoj su sabrane vladličine besede. Odabrali smo neke od najupečatljivijih, ali i najpodobnijih ovom trenutku i ovom društvu.

Na drugom kraju planete ne dešavaju se hrišćanske stvari, ali to je nešto na šta ne možemo da utičemo.

Od sledećeg četvrtka, vraćamo se redovnom ritmu. Biće ovo duga godina, ali ne mora da bude tužna

Među nama:
U novom broju Nedeljnika

PRETPLATA

	SRBIJA
6 meseci	6.500 5.500
12 meseci	13.000 7.999

Dostupno
u digitalnom
formatu
nedeljnik.rs

Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd
Potvrdu o uplati pošaljite na adresu: **Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd**
ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** Dodatne informacije na **011/770-81-64**

ONLAJN

WWW.NEDELJNIK.RS

f /NEDELJNIK

t /NEDELJNIK

@ /NEDELJNIKMAGAZIN/

in /COMPANY/NEDELJNIKMAGAZIN

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT
Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača.

Specijalna vojna operacija

... a mi smo samo dizali ruke

Ima ta priča, koju sam čuo ne-
koliko puta, za razne ljude, pa
je jasno da je vic, a koja govo-
ri o uglednom članu društva
koji je u vreme komunizma na
nekom slavlju pevao četničke pesme.
Sve su ih pohapsili, pa kada su izašli
na sud on je rekao: „Druže sudija, ja
sam samo dizô ruke.“ Ne znam zašto
me je ta priča podsetila na ovo što po-
smatramo. Ali mislim da se to dešava
već neko vreme u Srbiji. A evo sad i u
velikom svetu.

**UČESTALA HAPŠENJA „ZBOG RUŠENJA
USTAVNOG PORETKA“** liče na komuni-
stički sud; iako su u komunizmu ima-
li neke osnove, pošto se branio sistem.

E, sad kako naša reakcionarna vlast,
sa čistim četničkim pedigreeom (SRS je
nastala iz SČP-a), hapsi ljude za verbalni
delikt, meni nije jasno, ili se pravim lud
kao čovek s početka teksta. Ali kad kre-
nemo da hapsimo ljude zbog pesme u
kafani, ili tvita na internetu... To se zove
diktatura.

Ustavni poredak se ne ruši ni pe-
smom, ni tvitom. Za to je potrebna or-
ganizacija, oružje, logistika. Ljudi u vla-
sti. I ljudi van granica zemlje. Pare.

Da ne nabrajam. Pošto se otprilike
kod nas tako menja vlast, izuzev perio-
da 2000–2012, zbog čega sve liči na male
revolucije.

Naše sablažnjavanje nad otmicom Ma-
dura je licemerje. Kao i to što svako na-
vija za agresiju u zavisnosti od toga koji
voli agresora.

Tri karte za Holivud. Naša spoljna po-
litika sve vreme. Ili si za agresiju ili nisi.
Simple as that.

**OVO U VENECUELI JE OPASAN PRESE-
DAN.** Mnogi su upozoravali na Trampa, i
to benignijeg Prvog, kako bi se ponašao
posle nekog 11. septembra.

Nešto smo videli u pandemiji, dok
sada posmatramo prepakovanje sve-
ta iza kojeg ne verujem da stoji ostareli
Don, koliko Duboka država, i tehnooli-
garhija, protiv koje je on, navodno, do-
šao na vlast.

ONO ŠTO SE DEŠILO U EVROPI upravo
se dešava u Americi. Propast građanske
levice, koja se pogubila u moralnoj su-
periornosti, zbog čega deluje fejk.

I dok posmatramo dvomeč za Tram-
povo nasleđe – tehnooligarha (Pi-
ter Til i njegov pulen Džej Di Vens)
i hardkor republikanaca (Marko Ru-
bio), demokrate posmatraju sa stra-
ne... I biju se na mrežama koje gube
jednu po jednu...

**OVO MOŽE DA BUDE JEDINO DO-
BRA** stvar za venecuelanski narod.
Propatili su pod brutalnim diktato-
rom kojeg su i UN osudile za dece-
nije ubistava, mučenja i proizvoljnih
hapšenja. Pokrao je izbore 2024, na-
očigled celog sveta, i proterao osam
miliona svojih građana. Ali način na
koji je sklonjen, i to ne u smislu da se
to ranije nije dešavalo, već u otvore-
noj sili, ukazuje na novo vreme. „Mi
ćemo upravljati tom zemljom“, na pr-
voj konferenciji. Pretnje Kolumbiji,
Kubi, Danskoj (oko Grenlanda), po-
nuda izvoza venecuelanske nafte Ki-
nezima i Rusima...

Jedino što je dobro, nema foliranja
kao s Bušom oko Iraka. Nafta, i to je to.

PROBLEM JE I SPOLJNI I UNUTRAŠNJI.

Za rat ti treba odobrenje Kongresa, koji
je odobrio Strategiju nacionalne bezbed-
nosti, u kojoj se slično Venecueli pomi-
nje i Srbija. Monroova doktrina, koja
je sad postala Donroova, nekad je bila
usmerena protiv Evrope, danas protiv
Kine. Obrazloženje o uništavanju „nar-
ko-terorista“ nije moglo da prođe ni u
uništavanju venecuelanskih čamaca,
jer nikoga ne smete da ubijete na osno-
vu sumnje da je počinio neki zločin. To
kaže Ženevska konvencija iz 1949.

Venecuela je tako postala prva zemlja
izložena novom obliku imperijalizma. A
Amerika, koja je otela njenog predsed-
nika, čak i bez privida međunarodnog
prava, dala je vetar u leđa autoritarnim
režimima širom sveta da urade to isto
susedima kojima misle da imaju pravo
da upravljaju. Mi smo iz toga jedva iza-
šli u 19. veku. Pa u 20. Da bismo na pra-
gu 21. poželeli da mi to postanemo. To
je sve „specijalna vojna operacija“, koja
se razlikuje samo u tehnološkoj i vojnoj
superiornosti neke sile.

AMERIKA ĆE SE IZVUĆI, DOK BUDE

imala izbore, i demokratsko društvo. I
Donald Tramp je došao na vlast kao je-
dan od retkih republikanaca koji su bili
protiv rata u Iraku, dok su Hilari, Džon
Keri, i mnogi drugi nestali zbog toga.
Barak Obama je bio moguć upravo na
suprotstavljanju besmislenom ratu.
Berni ipak nije... Ali na kraju će uvek da
bude – „mi smo samo dizali ruke“. I ni-
jedan sudija neće da prihvati to obrazlo-
ženje. Posebno onaj koji će u budućno-
sti pisati knjige o tome. I koji će doneti
konačni sud. **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

*Ovo je godina koju
nećemo dati skakavcima
da je pojedu.*

**Jelisaveta
Miletić**

PODCAST AUTORKA I
MARKETING MENADŽERKA

SVET PO TRAMPU

Neka se pripreme Grenland, Kolumbija, Kuba, Meksiko...

Bombardovanje Irana i hapšenje Madura pokazali su da nije samo Rusija već i Kina planetarna sila drugog reda, budući da nije odgovorila, a kamoli predupredila akcije SAD. Svi predsednici i premijeri drugih država s pažnjom prate odmeravanje snaga suprotstavljenih strana i shvataju da činjenice demantuju propagandu da je Amerika na nezaustavljivoj silaznoj putanji, a da Kina i Rusija jačaju i rastu

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

Sjedinjene Američke Države u 2026. slave 250 godina postojanja. Za četvrt milenijuma, koliko postoje, SAD su 240 puta vodile ratove ili su realizovale, uslovno rečeno, specijalne vojne akcije na svim meridijanima. Nijedna druga država na svetu nema tako bogato ratno iskustvo kao SAD.

Istovremeno, zahvaljujući useljeničkoj politici, Amerikanci u proseku imaju najmlađu populaciju, odnosno jedina su velika zapadna nacija sa prosekom godina ispod 40. Štaviše, Amerikanci su u proseku mlađi i od Kineza i Rusa, koji su probili granicu od 40 godina. Nije reč o banalnom, već o fundamentalnom podatku: što su nacije starije, to su manje sklone ratnim avanturama i trpljenju ljudskih gubitaka.

Vašington je intervencijom u Karakasu poslao jasno upozorenje da više neće tolerisati kineski i ruski uticaj na američkom kontinentu. Brazil, Meksiko, Kuba i Kolumbija su obavešteni, ali i drugi. Vreme u kome je Kina bila najveći ekonomski partner američkih država i glavni investitor u strateškim sektori-

Specijalna operacija u Venecueli neće proći na ispitu iz međunarodnog prava, ali Trampa međunarodno pravo, kao i Ujedinjene nacije, interesuje kao lanjski sneg, baš kao i njegove prethodnike, od Teodora Ruzvelta, preko Džona Kenedija i Ronalda Regana, do Buša oca i sina i Obame

ma, poput komunikacija i transportne infrastrukture, na zalasku je.

Specijalna operacija u Venecueli neće proći na ispitu iz međunarodnog prava, ali Trampa međunarodno pravo, kao i Ujedinjene nacije, interesuje kao lanjski sneg, baš kao i njegove prethodnike, od Teodora Ruzvelta, preko Džona Kenedija i Ronalda Regana, do Buša oca i sina i Obame.

Trampova administracija je pokazala na konkretnom primeru šta znači „specijalna vojna operacija“. U Kremlju su sanjali da urade nešto slično u februaru pre četiri godine u Kijevu, a evo ih i danas zaglavljenih na frontu u Donbasu sa Ukrajinčima.

Za američke predsednike međunarodno pravo je uvek bilo kao Šredingero-va mačka: kada im ide u prilog, vide

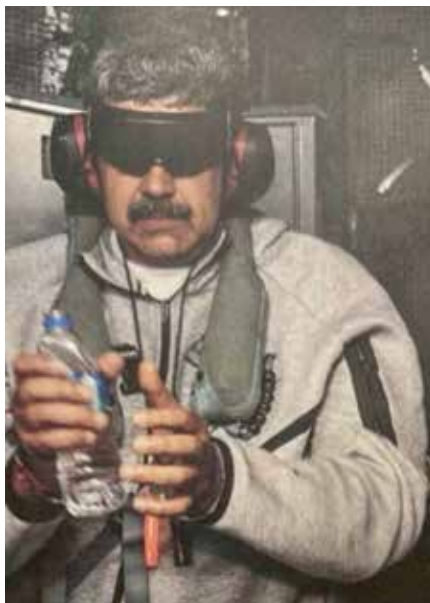
ga kao živo, a kada predstavlja problem, prepreku ili kočnicu za ostvarenje parti-kularnih interesa, onda je mrtvo. Tramp nije izuzetak, već pravilo, a sve druge planetarne i regionalne sile, od Rusije i Kine do Turske i najvećih članica EU, imaju toliko kostura u ormanu kršenja normi međunarodnog prava da je svako njihovo prekorevanje Vašingtona, koliko neefikasno, toliko i licemerno.

ISTORIJA JE UČITELJICA BEZ UČENIKA

Reakcije na hapšenje Madura još su jedan dokaz da istoriju malo ko uči i da se ogromna većina ljudi informiše na društvenim mrežama, to jest na objavama od par desetina reči i video-zapisima do 150 sekundi. Ako tome dodamo da svaki potez Trampa i njegove administracije, iz ideoloških ili nekih drugih predrasuda, u startu biva okvalifikovan kao opasan presedan ili nečuven, postaju još jasnije razmere istorijskog i geopolitičkog slepila.

Više je nego interesantno da je jedini predsednik, do Trampa, koji se vratio u Belu kuću nakon četiri godine, Gruver Klivlend, u svom drugom mandatu, 1895. godine, prvi put formulisao i eksplicitno nametnuo princip dominacije Sjedinjenih Američkih Država na američkom kontinentu, intervenišući u sporu Velike Britanije i Venecuele oko granice na reci Orinoko. Tadašnji državni sekretar Ričard Olin je „objasnio“ britanskom kolegi da se doktrina Monro bazira na neiscrpnim resursima koji SAD čine gospodarima situacije i praktično nepovredivim u sukobu sa bilo kojom drugom silom, i da će biti onako kako Vašington kaže. Ne bi bilo iznenađenje da se Marko Rubio, glavni arhitekta akcije „Absolute Resolve“, inspirisao svojim prethodnikom iz XIX veka.

Teodor Ruzvelt će desetak godina kasnije Monroovu doktrinu i Klivlendov princip zaokružiti u korolar koji je autorizovao SAD da intervenišu na celom kontinentu s ciljem održavanja stabilnosti i reda. Ruzvelt je bukvalno proglasio SAD kontinentalnim policajcem. U prvoj polovini XX veka SAD su držale u polukolonijalnom statusu Kubu i Haiti. Frenklin Ruzvelt koriguje pristup prema susednim zemljama i uvodi princip „dobrosusedskih odnosa“ u spoljnu po-

Ne stoji ni teorija da je intervencija SAD u Venecueli zeleno svetlo za Ruse da nastave sa osvajanjem Ukrajine i za Kineze da zauzmu Tajvan. Stari Rimljani bi rekli „Quod licet lovi, non licet bovi“, ili - što priliči Americi ne važi za Rusiju i Kinu. Uostalom, Rusi četiri godine ne uspevaju da osvoje ni ceo Donbas, a kamoli da pokore celu Ukrajinu i svrgnu Volodimira Zelenskog

litiku SAD. Međutim, Ruzveltova politika dobrosusedskih odnosa trajala je kratko usled početka Hladnog rata.

Od završetka Drugog svetskog rata pa do danas svi američki predsednici, uključujući i one koje u Evropi doživljavaju kao progresiste, poput Kenedija, Džonsona, Kartera i Klintona, naredivali su vojne akcije na američkom kontinentu, ali i na drugim meridijanima.

General Ajzenhauer je naredio svrgavanje režima u Gvatemali i Iranu, Džon Kenedi je pokušao da svrgne Fidela Kastro na Kubi, Lindon Džonson je stajao iza puča u Brazilu 1964. godine, Ričard Nikson nije samo doveo fašistu Pinočea na vlast u Čileu već je odobrio i operaciju „Kondor“, jednu od najbeščasnijih u dvoipovekovnoj istoriji SAD (CIA je formirala transnacionalnu mrežu s ciljem likvidiranja levičarskih lidera u Argen-

tini, Čileu, Urugvaju, Paragvaju, Brazilu i Boliviji), koja je sprovedena i tokom Fordovog i tokom Karterovog mandata. Ronald Regan je dao naređenje za invaziju na Grenadu 1983. godine, Džordž Buš Stariji je naredio svrgavanje s vlasti Manuela Norijege u Panami.

Bil Klinton je, osim vojnog američkog angažovanja na prostoru bivše Jugoslavije, u Somaliji, Iraku, Sudanu i Avganistanu, poslao američke marince na Haiti. I Džordž Buš Mlađi je deset godina posle Klintona slao američke vojnike na Haiti da zavedu red i mir na ostrvu. Praktično, jedina dva predsednika koja nisu koristila „hard power“, već samo „soft power“ u Latinskoj Americi, bili su Barak Obama i Džo Bajden.

Dakle, ponašanje Donalda Trampa i specijalna operacija u Venecueli nisu presedan, već „business as usual“ u američkoj politici prema južnom delu kontinenta. Takođe, svaka akcija izaziva reakciju. Odluka Džoa Bajdena da povuče američke trupe iz Avganistana i posledična haotična evakuacija zbog kraha antitalibanske koalicije bili su pokazatelj koji je bio neophodan Putinu da prelomi i krene u finalizaciju priprema za invaziju na Ukrajinu.

AMERIKA NE ŽELI DA VLADA CELIM SVETOM, ALI...

Sjedinjene Američke Države ne mogu, a i nemaju nameru da vladaju celim svetom. U Vašingtonu su svesni da se ne može upravljati planetom sa 8,5 milijardi ljudi, sa tendencijom daljeg demografskog rasta, tim pre što su shvatili da izvan tzv. Zapada dobar deo dunjaluka ne želi da usvoji američki stil života, demokratiju, slobode i prava, niti da bespogovorno prihvati priču o „kraju istorije“.

U tom kontekstu SAD su spremne da svojim saveznicima, ali i rivalima, daju ono što traže, pod uslovom da to nije ono što ne žele da im daju. Važi za Evropu, važi za Kinu, Rusiju, ali i regionalne sile. Međutim, tu treba podvući, upotrebljavajući Trampov rečnik, da je Vašington taj koji deli karte.

Na Starom kontinentu je veoma raširena ideja da svet klizi ka trojnoj blokovskoj подели između SAD, Kine i Rusije. Ta teorema ima dve slabe polazne tačke. Moskva ne pripada klubu u kojem su Vašington i Peking, a u odnosu

između SAD i Kine razlika je u tome što Amerikanci pucaju, a Kinezi ne.

U analizama brojnih think-tankova i drugih ekspozitura ruske i kineske propagande namenjenih zapadnom javnom mnjenju po pravilu se prelazi preko činjenice da Amerikanci izdvajaju za vojsku više novca nego deset najvećih vojnih sila na svetu, iza SAD – zajedno.

Ne stoji na nogama ni teorija da je intervencija SAD u Venezueli zeleno svetlo za Ruse da nastave sa osvajanjem Ukrajine i za Kineze da zauzmu Tajvan. Stari Rimljani bi rekli „Quod licet lovi, non licet bovi“, ili – što priliči Americi ne važi za Rusiju i Kinu. Uostalom, Rusi četiri godine ne uspevaju da osvoje ni ceo Donbas, a kamoli da pokore celu Ukrajinu i svrgnu Volodimira Zelenskog.

Kinezi decenijama najavljuju zauzimanje Tajvana, milom ili silom. Amerikanci su im dozvolili da prekrše sporazum sa Velikom Britanijom koji je Hongkongu garantovao autonomiju, slobodu mišljenja i medija i nezavisno pravosuđe sve do 2047. godine.

Ponašanje Pekinga u Mirišljivoj luci uverilo je veliki broj Tajvanaca da je priča o „jednoj Kini, dva sistema“ samo krinka za uvođenje jednopartijskog komunističkog režima i danas su spremniji nego ikada da brane svoje ostrvo, slobode i prava za koje su se u međuvremenu izborili.

Paralelno, SAD su demonstrirale da brane čak, iz njihovog ugla, strateški zanemarljive saveznike kao što je Ukrajina, dok su u prethodnih nekoliko meseci pokazale da mogu da bombarduju Iran i uhapsu predsednika Venecuele Madura, a da glavni sponzori i saveznici Karakasa i Teherana, osim saopštenja, ne mogu ili ne smeju ništa drugo da urade.

AMERIKANCI DOBIJAJU RATOVE, ALI GUBE U MIRU

Vrlo je indikativno da Donald Tramp u svojim nastupima o Venezueli nije nijednom pomenuo pojmove kao što su demokratija, ljudska prava i slobode. Trampa demokratija generalno ne interesuje, niti joj pridaje značaj, baš kao ni međunarodnom pravu.

Vašington nema nameru da demokratizuje Venezuelu. Američke obaveštajne službe su već nekoliko meseci infiltrirane u vrh vojnih i policijskih snaga, što je i rezultiralo saradnjom u akciji hapšenja

Madura, i sve upućuje na to da između zainteresovanih strana postoje načelni dogovori. Međutim, to ne znači da su oni cementirani. Ako je ista izvesno u Latinskoj Americi, ali i u Trampovoj politici, onda je to neizvesnost.

Trampova administracija će se koncentrisati, više-manje, na tri stvari: naftu, drogu i migrantske talase. Vojni i policijski vrh u tom poslu mogu da budu od velike pomoći i, budući da Vašington ne interesuje demokratizacija Venecuele i samim tim nije neophodno da dovedu u pitanje interese vojnih i policijskih moćnika, saradnja je prilično izvodljiva.

Amerikanci su se pokazali kao veoma dobri izvođači radova u obaranju režima (Srbija, Avganistan, Irak, Libija) ili likvidaciji terorista i ključnih ljudi tzv. Osovine zla (Osama bin Laden, general Kasem Sulejmani, Sadam Husein, Ajman el Zawahiri), ali su bili očajni realizatori tranzicije vlasti, koje su se listom završile debaklima.

Naravno, Venecuela nije ni Libija, ni Irak, a ni Avganistan. U južnoameričkoj zemlji postoje strukture, institucije i opozicija s kojima može da se radi. Takođe, Amerikanci mnogo bolje poznaju i familijarniji su sa situacijom u Venezueli nego što je to bio slučaj sa afričkim i azijskim zemljama.

U samoj Trampovoj administraciji, ali i u biračkoj bazi, zaparala je uši kovanica „nation building“. Ne radi se o izvozu demokratije ili transformacijama u demokratske i pravne države, što je bio moto Trampovih prethodnika, ali „izgradnja nacije“, koliko god zvučala lepo, toliko je ozbiljan, dugoročan i mukotrpan posao – sve ono što MAGA glasači ne odobravaju.

Američko iskustvo u građenju drugih nacija bilo je veoma pozitivno posle Drugog svetskog rata u Nemačkoj, Italiji, Japanu i Južnoj Koreji, dok su Vijetnam, Čile, Avganistan i Irak toliko negativni primeri da se mogu smatrati debaklima.

TRAMPOVA OBEĆANJA

Predsednik Donald Tramp obećao je svojim biračima da SAD neće ulaziti u nove ratove. Ta data reč je mnoge odvela na pogrešan zaključak da povratnik u Belu kuću namerava da se vrati izolacionističkoj politici, što je samo po sebi autopovređujuće za svakog američkog predsednika, jer je jedini sektor gde

Tramp nije izuzetak, već pravilo, a sve druge planetarne i regionalne sile, od Rusije i Kine do Turske i najvećih članica EU, imaju toliko kostura u ormanu kršenja normi međunarodnog prava da je svako njihovo prekorevanje Vašingtona, koliko neefikasno, toliko i licemerno

šef Bele kuće ima gotovo neograničenu vlast spoljna politika.

Uspostavljanje kontrole nad kontinentom, držanje drugih sila na pristojnoj udaljenosti od Amerika, podrška državama koje slede politiku Vašingtona, suština su tradicionalne američke spoljne politike, koja je nekada bila više, a nekada manje uspešna.

Tramp tu staru politiku pokušava da izglanca i da joj ispegla novu formu, budući da je doktrina Monro bila uperena protiv evropskih sila, a nova doktrina Donro je usmerena, pre svega, protiv Kine. Plus, ima i komponentu unutrašnje politike, jer je kontrola kontinenta direktno povezana sa dva velika američka problema: drogama i migracijama.

Dakle, s jedne strane Tramp želi da vrati Venezuelu u američku zonu interesa, Panamu je već stavio pod kontrolu, Brazil i Meksiko su shvatili da im se ne

isplati da igraju za Kinu protiv SAD, Kanada formalno neće biti 51. država SAD, ali to je već defakto. Oko Grenlanda nije pitanje da li će i kada postati deo SAD, već kakva će formula biti primenjena da se ta namera Vašingtona realizuje.

Kontrola čitavog kontinenta, kao i obezbeđivanje nadzora nad Severnim ledenim okeanom, kao sve izvesnijom celogodišnjom plovnom maršrutom, deo su spoljnopolitičke strategije SAD, ali i preduslov za efikasniju borbu protiv krijumčarenja droge i obuzdavanja migracionih talasa. I da ne bi bilo zabune, čak i da je Kamala Haris pobedila na izborima 2024. godine, spoljna politika SAD ne bi bila dramatično drugačija. Možda bi bila samo manje gruba prema evropskim i zapadnim partnerima, i to je sve.

DONALD PUCA, AKO I KADA ZATREBA

Tramp se nije libio ni u svom prvom mandatu da upotrebljava doziranu silu i da naređuje ciljane operacije poput ubistva kreatora iranskih elitnih specijalnih snaga Kasema Sulejmanija ili bombardovanja Sirije i Jemena, dok u drugom mandatu već ima seriju akcija u Somaliji, Jemenu, Iranu, Nigeriji, Siriji i Venecueli.

Hapšenje Nikolasa Madura nije izvor na Trampova ideja, a ni MAGA krila u aktuelnoj administraciji. Iza čitave ope-

Oko Grenlanda nije pitanje da li će i kada postati deo SAD, već kakva će formula biti primenjena da se ta namera Vašingtona realizuje

racije stoji neokonzervativno krilo, čiji je eksponent državni sekretar Marko Rubio, inače sin kubanskih emigranata, detalj koji nije zanemarljiv u ovoj priči. Nafta, droga, migrantski talasi i terorizam bili su samo izgovori za akciju koja je par excellence geostrateška.

Priča o nafti služi da se pridobiju velike naftne kompanije, inače veliki donatori MAGA pokreta i Republikanske partije. Borba protiv droge i terorizma imala je dvostruku svrhu. S jedne strane bila je deo ispunjavanja predizbornog obećanja da će borba protiv narkotika biti među prioritetima, a pominjanje terorizma je služilo kao izgovor za primenu Authorization for Use of Military Force of 2001.

Pomenuti zakon daje mogućnost predsedniku SAD da bez odobrenja Kongresa upotrebi vojne snage protiv terorističkih organizacija. Podsetimo, ta norma je usvojena posle terorističkog napada Al Kaide na SAD 11. septembra 2001. godine. Migrantski aspekt je isključivo namenjen za unutrašnju upotrebu, jer je jedan od glavnih razloga Trampove pobeđe u novembru 2024. godine, pored inflacije, bilo obećanje da će zaustaviti nekontrolisane migracije u SAD.

Venecuela je od dolaska na vlast Uga Čaveza krajem XX veka bila trn u oku svih administracija u Vašingtonu. Sa Madurom je sukob podignut na viši nivo, jer je Čavezov naslednik otvorio širom vrata za sve ključne američke rivale – Kinu, Rusiju i Iran. Uz to, Karakas je poklanjanjem nafte prijateljima u Havani omogućavao Kubi da preživi.

Indikativno je – i tu dolazimo do Rubija – da se promena vlasti u Venecueli povezuje sa galopirajućim bankrotom i krahom postkastrovskog režima na Kubi. Promena vlasti u Havani i sređivanje stanja u Latinskoj Americi bila bi perfektna odskočna daska za lansiranje izborne kampanje državnog sekretara kubanskog porekla za Belu kuću 2028. godine.

Upadljivo je defanzivno ponašanje potpredsednika Džej Di Vensa. Trampov zamenik je izraz MAGA pokreta i veliki rival Rubija unutar administracije u Va-

šingtonu, budući da i sam ima ambiciju da nasledi The Donalda u Ovalnoj sobi.

SUDAR MAGA I NEOKONZERVATIVACA

Sa taktičke tačke gledišta, Tramp i Rubio su dobili bitku. Maduro je uhapšen bez ljudskih žrtava na američkoj strani i sa limitiranim gubicima na venecuelanskoj. Međutim, još uvek smo daleko od strateške pobeđe, za koju je potrebno da se Venecuela vrati u američku sferu interesa i da zemlja bude stabilna.

Najgori scenario za Trampa, pogotovo što smo ušli u izbornu godinu za Kongres, predviđa uvlačenje SAD u građanski rat u Venecueli. Jedna od spona Trampovog biračkog tela je nepovratno napuštanje „beskrajnih ratova“ koji su obeležili mandate Buša Mlađeg, Obame i Bajdena.

Tramp se u prethodnih pet godina predstavljao kao mirotvorac, čvrsto rešen da stavi tačku na ratnohuškačku tradiciju svojih prethodnika i da skine uniformu, metaforički rečeno, planetarnog žandarma. Međutim, Donald je već akumulirao dovoljno iskustva u politici da zna da američki predsednik može mnogo više da uradi na spoljnopolitičkom nego na unutrašnjopolitičkom planu, kao i da se u istoriju lakše i temeljnije ulazi na lovorikama međunarodnih nego nacionalnih uspeha.

Republikance brine pad popularnosti Trampa – u najvećoj meri zbog inflacije – i tvrdokornost dela pripadnika MAGA pokreta, koji ne zaboravljaju predizborno obećanje da će se brinuti o američkim građanima, a ne o popravljanju sveta. Sada je potrebno objasniti biračkoj bazi da su unutrašnji i spoljni problemi kao spojeni sudovi, a da od ishoda obračuna sa Kinom zavisi ne samo kakvu će ulogu SAD igrati u svetu već i kako će američki građani živeti.

Na toj liniji će se voditi i borba između vodećih kandidata za Trampovo nasleđe, potpredsednika Vensa i državnog sekretara Rubija.

ZA KOGA JE VAŽNA VENECUELANSKA NAFTA

Vrlo je indikativno da je Trampova administracija u svojoj prvoj godini stavila na nišan Iran i Venecuelu i da je pooštrila sankcije prema ruskim naftnim kom-

panijama. Drugim rečima, Bela kuća je „udarila“ na glavne snabdevače Kine naftom, s jasnim ciljem da spreči Peking da koristi sticaj okolnosti da dobija naftu po bagatelnim cenama od Irana, Venecuele i Rusije.

Nije slučajno da su u Pekingu i Moskvi izračunali da bi, sa zauzimanjem Venecuele, Vašington stavio pod kontrolu više od polovine ukupnih rezervi nafte na planeti.

Proizvodnja nafte u Venecueli je drastično pala u poslednjih nekoliko godina zbog zastarele tehnologije i iznosi između 700.000 i 800.000 barela, što je deset puta manje od proizvodnje Saudijske Arabije. Takođe, treba demistifikovati i priču o naftnom bogatstvu Venecuele. Ogromna većina nalazišta u Venecueli odnosi se na tzv. tešku ili ekstratešku naftu. To znači da je ta nafta puna sumpora i da je njena eksploatacija mnogo skuplja i mnogo opasnija po životnu sredinu, što dodatno povećava cenu njene eksploatacije. Konkretno, da bi bilo isplativo, po današnjim standardima, eksploatacija tzv. teške nafte, potrebno je da cena nafte bude najmanje 60-65 dolara po barelu.

Jedan od razloga za ubrzanje američke intervencije u Karakasu jeste ambicija Kine da od kupca venecuelanske nafte postane koncesionar najvećih nalazišta, obnavljajući i modernizujući dotrajalu i zastarelu infrastrukturu.

Podsetimo, američke naftne kompanije su dobile koncesije od Venecuele za eksploataciju nafte tokom četrdesetih godina prošlog veka, u sklopu obezbeđivanja resursa za vođenje rata protiv

Trampova administracija je pokazala na konkretnom primeru šta znači „specijalna vojna operacija“. U Kremlju su sanjali da urade nešto slično u februaru pre četiri godine u Kijevu, a evo ih i danas zaglavljenih na frontu u Donbasu sa Ukrajincima

nacističke Nemačke i njenih saveznika. Delimična nacionalizacija naftne industrije u Venecueli je počela još sedamdesetih godina; počelo se od nametnutih joint venture aranžmana sa odnosom 50-50, koji su ubrzo promenjeni u 60-40 u korist države, a sa dolaskom na vlast Čaveza došlo je do kompletne nacionalizacije. Danas u Venecueli posluje samo jedna američka naftna kompanija, Ševron (Chevron).

Sjedinjene Američke Države već više od deset godina imaju tzv. energetske samodovoljnost i u tom kontekstu im nije potrebna venecuelanska nafta. Vašington ima nameru da vrati pod kontrolu Venecuelu kako bi onemogućio Kini pristup nafti. Ne treba zaboraviti da, dok Kina finansira raznorazne ambijentalističke pokrete po Evropi i Americi, u Aziji se nalaze najveći zagađivači planete – Kina i Indija. To su dve zemlje koje najviše koriste tzv. fosilna goriva.

AMERIČKA LEKCIJA AUTOKRATAMA, KLEPTOKRATAMA I DIKTATORIMA

U obračunu između SAD, Kine i Rusije nema pravila, osim jednog: nijedna

strana ne želi da uđe u otvoreni sukob sa drugom. U Beloj kući, Džongnanhaju i Kremlju vrlo dobro znaju da bi direktan sukob vodio ka autodestrukciji.

Moskva i Peking nisu stali uz teokratski režim u Teheranu, i pored sveg oružja koje je Iran dao Rusiji, pomažući joj u agresiji na Ukrajinu, ili nafte koju je prodao po povlašćenim cenama Kini. Maduro je u poslednjih par nedelja, pre hapšenja, primio emisare predsednika Putina i predsednika Sija, koji su mu garantovali zaštitu i pomoć, ali kada je zatrebalo, nije bilo ni zaštite ni pomoći.

Putinov omiljeni politikolog Fjodor Lukjanov je iskreno priznao da će se Moskva ponašati, više-manje, kao u slučaju Irana: „Venecuela jeste blizak partner Rusije, ali uprkos simpatijama i interesima, malo je verovatno da će Kremlj zbog Venecuele prekinuti partiju sa tako važnim partnerom (Trampom) oko primarnog cilja za Rusiju (pitanje Ukrajine i odnosa sa Evropom), zarad sekundarnih pitanja.“

Iran i Venecuela su dokazi impotencije Rusije i Kine u odnosima vis-à-vis sa Amerikom. Tramp je na brutalan način suočio sve autokrate, kleptokrate i diktatore na planeti sa činjenicom da, ako se zamere Americi, neće biti ni Rusije ni Kine koje će im priteći u pomoć.

Kremlj i Džongnanhaj su uložili velike svote novca u raznorazne organizacije i influensere s ciljem da rašire priču o Zapadu i Sjedinjenim Američkim Državama u nezaustavljivoj fazi opadanja i gubljenja moći. Iz istih kuhinja su plasirane priče o vojnoj snazi Rusije i ekonomskoj i tehnološkoj moći Kine.

Međutim, bombardovanje Irana i hapšenje Madura pokazali su da je ne samo Rusija već i Kina planetarna sila drugog reda, budući da nije odgovorila, a kamoli predupredila akcije SAD. Svi predsednici i premijeri drugih država s pažnjom prate odmeravanje snaga suprotstavljenih strana i shvataju da činjenice demantuju propagandu da je Amerika na nezaustavljivoj silaznoj putanji, a da Kina i Rusija jačaju i rastu. Što je babi milo, to joj se i snilo.

Dovoljno je bilo gledati reakciju predsednika Srbije Aleksandra Vučića i medija pod njegovom kontrolom da se shvati značaj i prodornost poruke koju je Vašington poslao „urbi et orbi“. **N**

Novac koji stoji i novac koji se boji

Piše prof. dr Nikola Stakić, portfolio menadžer u Eclectica Capital

Zašto u zemlji u kojoj građani na računima drže milijarde evra gotovo niko ne govori o investiranju kao o prirodnom delu finansijskog života? Zašto je novac koji „stoji na sigurnom“ i dalje vredniji od novca koji radi, i zašto se rizik u Srbiji ne doživljava kao ekonomska kategorija, već kao lični poraz? Odgovori na ova pitanja ne nalaze se samo u indikatorima, već duboko u kolektivnom pamćenju, navikama i psihološkom profilu domaćeg investitora.

Način na koji građani ulažu novac mnogo govori o njihovom odnosu prema budućnosti, riziku i poverenju u sistem. U Srbiji, investicione navike nisu samo ekonomsko pitanje, već i odraz negativnog kolektivnog iskustva. Za prosečnog građanina, ulaganje se i dalje svodi na par „proverenih“ opcija: slamaricu, štednju i, po mogućstvu, nekretnine. Ovakav izbor nije posledica neznanja, već duboko ukorenjene potrebe za opipljivom sigurnošću. Novac mora biti dostupan, vidljiv i pod ličnom kontrolom. Sve što zahteva strpljenje, rizik ili poverenje u institucije, često ima avangardni prizvuk.

Ipak, poslednjih nekoliko godina doneo je suptilne ali važne promene. Nakon pandemije, domaća fondovska industrija počela je da raste stidljivo. Više fondova, veća aktiva pod upravljanjem i postepeno širenje baze investitora ukazuju da se finansijska svest menja, naročito među mlađom i digitalno pismenom populacijom. Uprkos tome, dominantni psihološki obrazac i dalje je konzervativan. Srpski investitor ima visoku averziju prema riziku i kratkoročnu orijentaciju. Odatle i podatak da se najveći deo sredstava u fondovima sliva u proizvode koji imaju ulogu „pametne štednje“, sa ciljem da se očuva vrednost novca, a ne da se ukamačuje.

Posebno mesto u razvoju domaće investicione kulture zauzima individualno upravljanje portfoliom. Ono ne predstavlja samo najsofisticiraniji oblik ulaganja, već i najređi, jer se zasniva na veoma skupoj reči, a to je poverenje. Za razliku od „gotovih proizvoda“, ovde ne postoji univerzalno rešenje, niti obećanje brzog dobitka. Postoji odnos

Razvoj alternativnih fondova dodatno je „zakomplikovalo“ sliku domaćeg tržišta. Iako su često u fokusu zbog poreskog tretmana, oni predstavljaju važan korak ka većoj investicionoj ponudi i višem stepenu sofisticiranosti tržišta. Njihova pojava govori o tome da kapital postoji, ali i da još uvek traži kanale u koje veruje.

Posebno mesto u razvoju domaće investicione kulture zauzima individualno upravljanje portfoliom. Ono ne predstavlja samo najsofisticiraniji oblik ulaganja, već i najređi, jer se zasniva na veoma skupoj reči, a to je poverenje. Za razliku od „gotovih proizvoda“, ovde ne postoji univerzalno rešenje, niti obećanje brzog dobitka. Postoji odnos. Investitor u ovom modelu ne poverava novac tržištu, već ljudima – njihovom znanju, iskustvu, integritetu i sposobnosti da razumeju ne samo brojeve već i životni kontekst onoga ko im kapital poverava.

Individualno upravljanje portfoliom je, u tom smislu, svojevrsni manifest zrelosti – i investitora i tržišta. To je odluka da se finansijska budućnost ne gradi impulsivno, već promišljeno; ne kroz imitaciju tuđih poteza, već kroz strategiju prilagođenu sopstvenim ciljevima, preferencijama, potrebi za likvidnošću i toleranciji na rizik. Upravo zato ovaj pristup postaje lakmus test poverenja u stručnost: odustati od iluzije potpune kontrole i prihvatiti da znanje, disciplina i dugoročno razmišljanje imaju superiornu vrednost.

Ako se domaće tržište kapitala želi razvijati, ključni izazov neće biti manjak domaće tražnje, već manjak ponude i poverenja. Srbija ima značajnu domaću akumulaciju, ali dok god većina tog novca hibernira, razvojni potencijal ostaće neiskorišćen. Promena investicione kulture je spor proces, ali prvi pomaci su već vidljivi – i upravo u njima leži najveća šansa koju ne smemo propustiti.

DELTA FORCE WINS

Kako je uhvaćen Nikolas Maduro

Mit o američkim specijalcima (Delta) sada će biti samo još jači, jer su lično „otišli i rešili međudržavni rat lišavanjem slobode vrhovnog komandanta protivničke sile“

Amerikanci su nekoliko prethodnih meseci vodili otvorene pripreme za pomorski desant na Venecuelu. Odbrana Madurove vlasti pokazivala je masovnost sa težištem na odbrani plaža. Usledilo je strategijsko iznenađenje – umesto iskrcavanja velikog stila, Nikolasa Madura su pokupili pripadnici elitnih jedinica koji su koristili tehnološku nadmoć.

Znali su gde se nalaze lica „sa potencije“, došli su po mraku, obavili su posao i otišli kući sa „plenom“. Iz političkih motiva predali su Madura u ruke pripadnicima DEA (ili su „delte“ stavile traku sa tom skraćenicom na uniformu, ko će ga znati) i sledeća stanica venecuelanskog predsednika je pritvor. Sledi

sudjenje za narko-terorizam.

Prve informacije kažu da se radilo školski – obaveštajnoj službi poveren je glavni posao, a u završnici prvo je borbena avijacija eliminisala venecuelanske lovce Su-30MK2 na zemlji, pre poletanja. To su platforme za protivbrodska

Od oktobra prošle godine, „delte“ i 160. puk - i pojačanja iz sva četiri vida američke oružane sile - bili su na ostrvima na Karibima i čekali su naredbu za pokret. Nisu se dosađivali jer su osim obuke leteli na zadatke patroliranja i presretanja brzih čamaca za prevoz narkotika

dejstva sa vođenim raketama H-31 maksimalne daljine lansiranja do 70 km, koje brzinom 600-700 m/s dolaze do protivničkog broda. Posедуje venecuelanska avijacija i lovce američkog porekla F-16A/B, ali oni su izrađeni u prvoj polovini 1980-ih godina. Od „suhoja“ i „šesnaestica“ leti poneki komad, jedva dovoljno za prikaz sile na paradama i TV.

Nadmoć američkih višenamenskih borbenih aviona porodice F-35 i lovca F-22 nije dovedena pod znak pitanja. Znali su to planeri udara na Karakas, ali za svaki slučaj očistili su protivničku avijaciju i sisteme PVO i svakako nisu pošteđeli vatrene položaje raketnih sistema ruskog porekla S-300VM i Buk-M2E.

Zatim, usred noći nad Karakasom pojavili su se helikopteri. Sledeća vest bila je da je Maduro u Americi i objavljen je službeni snimak na kojem se on vidi u društvu dvojice robustnih Amerikanaca u uniformi.

Centralnu ulogu na zadatku otmice Madura imali su pripadnici Delte i njihova avijacijska podrška iz 160. avijacijskog puka „Najt stalkers“, namenske jedinice za podršku specijalnim operacijama zadužene za ubacivanje i izvlačenje ljudstva, vatrenu podršku i izviđanje.

„Delte“ su do sada stekle i utvrdile poziciju elitne jedinice i u stvarnosti i na filmu. Mit o njima biće sada samo još jači kada su lično „otišli i rešili jedan međudržavni rat lišavanjem slobode vrhovnog komandanta protivničke sile“.

Na snimcima iz Karakasa prepoznatljive su siluete MH-47G „činuk“, velike mašine sa dva noseća rotora sa teretnim prostorom dovoljnim za ukrcavanje preko 50 ljudi. Maksimalna masa korišćenog tereta je 11,34 t.

Performanse doradenog „činuka“ kakav poseduje samo 160. puk su vrlo solidne jer krstari brzinom od preko 290 km/h (to nije ona reklamna maksimalna brzina, već realna) i može da ode do 630 km od tačke poletanja i vrati se nazad.

Za podršku i zaštitu MH-47G ima dva šestocевна mitraljeza M134 „minigan“ koji bljuju od 2.000 do 6.000 metaka 7,62×51 mm u minuti. Dodatno naoružanje su dva pešadijska mitraljeza 7,62 mm.

Leteli su iznad grada i MH-60M „crni soko“ u varijanti za infiltraciju „delti“ i model DAP za vatrenu podršku koji može da se naoruža lanserima nevođenih raketnih zrna, vođenim raketama porodice AGM-114, mitraljezima 7,62 mm...

Takođe, iz 160. puka bili su AH-6M/MH-6M, ili „mala ptica“, letelice oblika jajeta koje su „delte“ rado koristile u oružanim konfliktima od 1980-ih godina, jer su brze i male i pogodne za iskrcavanje na malom prostoru.

Obično se formira združeni sastav od primeraka AH-6M sa ukrcanim „delta“ i naoružanih MH-6M za vatrenu podršku sa mitraljezima M134 i lanserima nevođenih raketnih zrna.

Vatrenu podršku ojačali su borbeni helikopteri AH-64E „apač“ iz avijacije američke armije, dobro poznate mašine sa raznih ratišta, naoružane topom

kalibra 30 mm M230, koje na četiri nosača na krilima nose vođene rakete i nevođena raketna zrna, po izboru, prema zadatku.

Od oktobra prošle godine, „delte“ i 160. puk i pojačanja iz sva četiri vida američke oružane sile bili su na ostrvima na Karibima i čekali su naredbu za pokret. Nisu se dosađivali jer su osim obuke leteli na zadatke patroliranja i presretanja brzih čamaca za prevoz narkotika od latinoameričkih proizvođača do severnoameričkog berićetnog tržišta.

Američke vlasti su taj uhodani lanac ponude i potražnje pripisale lično Maduro tvrdeći da on vodi narkoterističke strukture, i ukazali su na Kartel de Los Soles, koji su proglašeni teroristima. Da bi dosolili situaciju, rekli su da Maduro podržava kolumbijske geriljere FARK.

Reakcija venezuelanskih vlasti bila je gubitnička, jer prvo su pustili u emitovanje Madurov ratni govor koji je pripre-

mljen za slučaj invazije, iako on više nije bio u poziciji vrhovnog komandanta. Zalud on preko ekrana venezuelanske TV poziva narod na odbranu od američke vojne akcije motivisane kontrolom nad rezervama nafte, zalud poziva na akciju, na mere nacionalne odbrane.

Posle drske akcije u Karakasu otvoriće se puno pitanja o tome da li može jedna država nezavisno od motiva i sile koju poseduje da ruši vlasti stavljanjem lisičica na ruke predsednika nezavisne države. Ovaj članak usredsređen je na vojni domen i nema potrebe za moralisanjem – ko može i hoće provešće u delo svoj plan. Amerikancima nije to prvi put. Podsetimo se slučaja Manuela Norijege, panamskog vođe koji se usudio da se otrgne američkoj kontroli. Pokušao je od 1983. do 1989. godine da vlada kao karikatura zlikovca iz američkih filmova, da drži govore pune bombastičnih fraza i postrojava likove u maskirnom, svrstane u nekakve „bataljone ponosa“.

Amerikanci su poslali veliku silu na slabašnu Panamu – više od 27.000 ljudi, ali sa „deltama“ i ostalim nabrijanim formacijama u vrhu strele. Prvi put u ratu proverili su jurišnik malog radarskog odraza F-117, onaj koji je marta 1999. godine kod Buđanovaca viđen na radaru i pogođen radarski vođenom raketom. Na noćnom nebu Paname decembra 1989. godine nije bilo sredstva koje bi narušilo premoć F-117 i piloti su uništili neku

Poseduje venezuelanska avijacija i lovce američkog porekla F-16A/B, ali oni su izrađeni u prvoj polovini 1980-ih godina. Od „suhoja“ i „šesnaestica“ leti poneki komad, jedva dovoljno za prikaz sile na paradama i TV

infrastrukturu na aerodromu Rio Hato, iskrkala se pešadija i marinci, očistili su teren po cenu gubitka 23 Amerikanca, a ubili su stotine panamskih boraca i civila.

Petog dana od početka američke invazije, Norijega se sklonio u nuncijaturu. „Delte“ su obezbedile perimetar, da iskoristimo taj izraz omiljen savremenim filmadžijama, i preduzeli su psihološko-propagandne aktivnosti u nameri da smore Norijegu – pravili su buku, pucali su, leteli okolo i puštali glasnu muziku. Izabrali su hard rok bend Van Halen, po svom ukusu. Norijega se predao 3. januara 1990, prebačen je u SAD na suđenje i tamo je osuđen na 40 godina zatvora, ali zbog dobrog vladanja pušten je nakon 17 godina. Zatim je izručen 2010. godine Francuskoj gde je odležao još sedam godina, ali godinu dana kasnije prebačen je u Panamu gde je osuđen zbog zločina počinjenih u zaštiti svog stila vlasti. Umro je u osamdeset i trećoj godini 2017. godine od prirodne uzroka.

Sada Madura čeka slična sudbina kao Norijegu, jer nije dobro pročitao analizu posledica doktrine američkog petog predsednika Monroa. Prema tom dokumentu iz 1823. godine, Amerikanci su odlučili da zabrane dalju kolonizaciju ili intervencije na američkim kontinentima i zauzeli su stav da se neće mešati u postojeće odnose. Naknadno tumačenje doktrine dovelo je do stava da se podrazumeva vodeći položaj SAD, koje mogu da u svom domenu, u Latinskoj Americi, postavljaju pravila kakva žele.

U praksi, Monroova doktrina koristila se kao fraza kada se pravdala svaka inter-

Usred noći nad Karakasom pojavili su se helikopteri. Sledeća vest bila je da je Maduro u Americi i objavljen je službeni snimak na kojem se on vidi u društvu dvojice robustnih Amerikanaca u uniformi

vencija južno od Rio Grandea. Američke vlasti su se distancirale od formalnog pozivanja na poseban značaj svog prisustva 2013. godine, ali nova vlast oslonila se na stara pravila. Panami se preti jer se tamo namnožilo Kineza, a Bela kuća ceni da se radi o infiltraciji stranog uticaja koji mora da se iskoreni ili – biće sankcija.

Panamski kanal mora da bude čvrsto u rukama SAD. Prošlog proleća američki Sekretarijat odbrane (pardon, po novom „rata“) i panamsko nadležno ministarstvo potpisali su dokument o prisustvu američke oružane sile u pomorskim i avio bazama u Panami.

Tamo su jedinice koje se rotiraju, a panamska neutralnost je svedena na formu po kojoj su baze nacionalno vlasništvo, a ne američko. Združeno se radi na suzbijanju hibridnih pretnji. U tom kontekstu sekretar rata Pit Hegset rekao je da je kanal „ključni prostor koji Panama mora da obezbedi sa Amerikom, a ne sa Kinom“.

Južnije, u Venecueli, Maduro provocira američku „ober moć“ već godinama, ali potcenio je efekte novog političkog kursa Bele kuće koja je na „ratnoj stazi“.

Prvi korak je bilo pokretanje operacije „Južno koplje“, januara 2025. godine,

sa zvanično definisanim zadatkom da se otkrije, omete i smanji transnacionalna ilegalna pomorska mreža za narko-trafiking. Od avgusta, američke vojno-pomorske snage se koncentrišu na pravcima pogodnim za izolaciju i eventualnu invaziju na Venecuelu. Zatim je poslata vrlo jasna poruka uništavanjem čamaca, a u oktobru je procurila informacija da je pripremana otmica Madura – Amerikanci su pokušali da vrbuju njegovog pilota, generala Bitnera Vilegasa koji je trebalo da sleti na mesto gde bi šef bio priveden.

Zvanično, američke aktivnosti koje je u početku vodila 4. flota, od novembra prošle godine, proširene su na intervidovski sastav sa komandnim mestom u Floridi.

Bombarderi B-52H, 20. novembra proleteli su u blizini obala Venecuele. Oko Kariba plovi najmoderniji američki nosač aviona „Džerald R. Ford“, na čelu pomorskog sastava zaduženog za potpunu blokadu venecuelanske obale.

U decembru Madurove vlasti su proglašene terorističkom organizacijom i naređeno je da se plene tankeri sa naftom koja se izvozi iz Venecuele.

Maduro nije popustio i nije se povukao sa vlasti kako je to zatraženo iz Bele kuće. On se oslonio na podršku ministarstava sile i paravojnih formacija „kolektivos“ (prevod – čaciji) koje su „pomogle“ da pobedi na predsedničkim izborima održanim 2024. godine uz široku primenu kontrole medija, paralelnih biračkih lista i da ne navodimo ostale taktike jer su poznate našim čitaocima iz iskustava sa domaćim izborima.

Maduro se bavio istom zaludnom radom prikaza sile u maniru identičnom svim američkim protivnicima unazad tri-četiri decenije. Gledali smo nekada Norijegine smotve bataljona uz borbene pesme, Sadamovo poziranje, uz borbene pesme, Gadafijeve parade, uz borbene pesme, i svi su isto završili – pala vlada, a ponegde i glava.

Sada se Maduro nalazi u rukama Amerikanaca, a saveznici iz Kremlja koji su ranije slali bombardere Tu-160 da se vide iznad Karakasa, kao i ratne brodove, oštro će osuditi potez američke administracije, i to bi bilo sve.

Da pretpostavimo da se u senci pregovora o ukrajinskom pitanju od Rusije očekuje da pokaže razumevanje prema američkim potrebama u Latinskoj Americi. **N**

Seti se, amigo, da uvek imaš nas

Dok je svet pomno pratio krađu izbora u toj zemlji, Vučić je slao Anu Brnabić na inauguraciju. Kruna je bila pojavljivanje Venecuele prošlog aprila na Sajmu turizma u Beogradu, „prvi put u istoriji“. Zemlja koju SAD ocenjuju kao carstvo trgovine kokainom počela je da nudi građanima Srbije aranžmane za letovanje

Piše Dušan Telesković

Predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću mora se priznati da je lojalan „amigo“ Nikolasu Maduru, ali je pitanje da li je njegova nervozna reakcija na američko hapšenje odraz zabrinutosti za međunarodni javni poredak ili za sopstvenu vlast.

Vučić je u više navrata iskazivao „veliko prijateljstvo“ sa Maduroom. Posebno je to uradio kada se prošle godine čuo telefonom dva puta (u aprilu i avgustu) dok je većina sveta ukazivala na diktaturu u latinoameričkoj zemlji.

Dok je svet pomno pratio krađu izbora u toj zemlji, Vučić je slao Anu Brnabić na inauguraciju. Po povratku je izjavila nešto što se i danas citira. Srela je navodno jednog vojnika koji joj je rekao: „Aleksandar Vučić – amigo“. Posle su to studenti iskoristili za parolu: „Amigo, narod ti se dugo“.

U sklopu ovih odnosa, ukinute su vize između dve zemlje i otvorene ambasade. Kruna je pojavljivanje Venecuele prošlog aprila na Sajmu turizma u Beogradu, „prvi put u istoriji“. Zemlja koju SAD ocenjuju kao carstvo trgovine kokainom počela je da nudi građanima Srbije aranžmane za letovanje.

I kao „pravi prijatelj“, posle Madurovog hapšenja, srpski predsednik je ukazao da je međunarodni pravni poredak „praktično prestao da postoji“ i da je akcija SAD u Venecueli definitivni dokaz da u svetu dominira isključivo „pravo sile“.

A onda je izjavio nešto u čemu bi mogla da se objasni nervozna reakcija. Vučić je rekao da bi isto moglo da se desi u drugim delovima sveta, spomenuvši, možda ne slučajno, „istok Evrope“.

„Jer ko će sutra da kaže, ako se to dogodi na istoku Evrope ili u Aziji, da je to po prvi put i da je nešto protiv prava“, upitao je Vučić posle sednice.

U tom kontekstu, Vučić je naglasio da je „dao nalog“ Ministarstvu spoljnih po-

slova, BIA i VOA da urade detaljne analize nove američke strategije za nacionalnu bezbednost kako bi „Srbija mogla da predvidi buduće korake Vašingtona“.

A ta analiza bi mogla da bude jednostavna jer su najvažnije ocene koje se tiču Srbije – javne. Nalaze se u Zakonu o demokratiji i prosperitetu Zapadnog Balkana o kojem je Nedeljnik prvi obavestio srpsku javnost, a koju su preneli gotovo svi mediji (bez navođenja izvora).

Zakon je zapravo deo šireg propisa kojim se uređuju fiskalna izdavanja za nacionalnu bezbednost SAD. A zamerke na račun Srbije su u većoj meri identične američkim kritikama Maduru. Izuzev za drogu i naftu. Zapravo, SAD su ranije Venecuelu označile kao „pretnju miru“, osporavale su legitimitet Maduru zbog pokradenih izbora i možda – najvažnije – zamerile uticaj Kine u „američkom dvorištu“.

Što se tiče mira, u američkom zakonu navodi se eksplicitno da je region Zapadnog Balkana „od presudnog značaja za mir“ u Evropi. Dalje kažu da je „mir direktno povezan sa mogućnostima za demokratski i ekonomski napredak“. A reforme i integracija u Evropsku uniju vode do demokratskog i ekonomskog razvoja. Drugim rečima, vrlo pojednostavljeno, ulazak u Evropsku uniju svih zemalja Za-

padnog Balkana je strateški interes SAD za očuvanje mira na kontinentu.

U istom zakonu, SAD eksplicitno spominju jedino Srbiju. Kažu da je „stanje demokratije zabrinjavajuće“, a uslovi za održavanje izbora „nepravedni“, baš kao u slučaju Madura. Dodaju da „parlamentarni i lokalni izbori održani u Srbiji 17. decembra 2023. godine i događaji koji su usledili izazivaju duboku zabrinutost u pogledu stanja demokratije u Srbiji“. Pozivajući se na nalaze Misije OEBS-a, navode da je izveštaj utvrdio i „brojne proceduralne nedostatke, uključujući nedoslednu primenu zaštitnih mehanizama tokom glasanja i brojanja, kao i česte slučajeve preopterećenosti biračkih mesta“. Utvrđene su i povrede tajnosti glasanja i brojni slučajevi grupnog glasanja.

Amerikanci spominju i navode zvaničnika (Vučićeve vlasti) na račun „mirnih demonstranata, opoziciju i civilno društvo da destabilizuju vladu“, i da je to „zabrinjavajuća tvrdnja koja ugrožava bezbednost važnih segmenata srpskog društva“. Posebno se spominje potreba američkog suprotstavljanja kineskom uticaju u regionu.

Istina, SAD ne prete vojnom intervencijom i hapšenjem kao u slučaju Madura i zato nema mesta niti za strah sa jedne niti za nadanja sa druge strane. Umesto toga, najavljuju sankcije za pojedince (ne države i građane) i uz ovaj štap nude šargarepu – finansijska sredstva kroz razne programe kako bi se suprotstavilo ovim negativnim pojavama.

I zato ta analiza tajnih službi koju pompezno najavljuje Vučić treba da bude vrlo jednostavna: on mora da povede zemlju brže ka EU, da se reši kineskog uticaja, obezbedi uslove za fer i slobodne izbore i da prestane da optužuje mirne demonstrante, opoziciju i NVO sektor da destabilizuju vladu.

I samo je pitanje – da li će to uraditi? **N**

Spoznaj samoga sebe: Priča koja traje već celu deceniju

Kako su „Kraljevi čardaci SPA“ i Peđa Filipović izgradili jedinstveni wellness koncept u Srbiji

Kada se znanje, posvećenost i poverenje spoje u zajedničku viziju, nastaju priče koje traju. Upravo takva je gotovo desetogodišnja saradnja hotela „Kraljevi čardaci spa“ na Kopaoniku i Peđe Filipovića, prvog srpskog wellness ambasadora i autora WAPF i selfness koncepta „Spoznaj samoga sebe“. Ono što je započelo kao profesionalni angažman, s vremenom je preraslo u stabilno partnerstvo i iskreno prijateljstvo, utemeljeno na zajedničkom rastu i istim vrednostima.

KONCEPT KOJI JE POMERIO GRANICE WELLNESSA

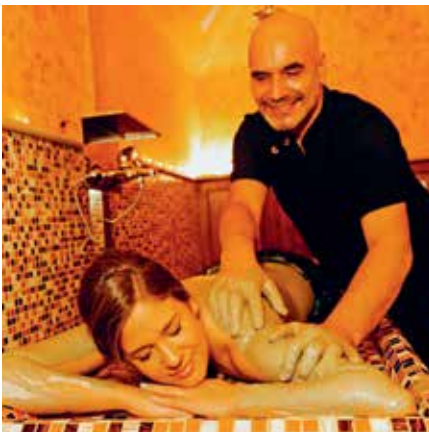
Od decembra 2015. godine u „Kraljevskim čardacima“ živi i razvija se autorizovani selfness koncept „Spoznaj samoga sebe“, prvi takav u Srbiji. U njegovom središtu nalazi se čovek – sa svojim potrebama, zdravstvenim stanjem, nivoom stresa, godinama i ličnim afinitetima. Ovaj koncept postavio je nove standarde u domaćem wellness turizmu, oslanjajući se na holistički pristup, individualnost i duboko poštovanje ravnoteže tela, uma i duše.

LJUDI NA PRVOM MESTU

Jedan od ključnih stubova ove saradnje jeste kontinuiran i posvećen rad sa terapeutima. Spa meni hotela, koji danas obuhvata devet autorskih tretmana i rituala, Peđa Filipović je kreirao od samog početka, a pred svaku sezonu lično učestvuje u edukaciji i dodatnom usavršavanju tima. Znanje se neprestano nadograđuje, ali se jednaka pažnja posvećuje empatiji, prisutnosti i poštovanju svakog gosta. Ovakav odnos je s vremenom prevazišao klasične poslovne okvire i prerastao u saradnju zasnovanu na poverenju, odgovornosti i osećaju pripadnosti.

KONCEPT KAO LIČNI PEČAT

Selfness koncept objedinjuje kompletan potencijal spa centra – bazene, jacuzzi, saune, hamam, slanu sobu, Knajpovu stazu, tepidarijume i druge sadržaje osmišljene kao jedinstvena celina. Posebno mesto

zauzimaju tretmani poput „Hod po oblacima“, programa limfne drenaže „Pantharei“, terapijske masaže leđa „Magični dodir“, sportske masaže „Olimpia“, „Detox“ rituala, kao i zaštitnog wellness brend rituala „Peti element Kraljevih čardaka“.

Kako ističe Vesna Kostadinović, direktorka marketinga hotela, „Peti element Kraljevih čardaka“ predstavlja autentičan potpis wellness filozofije hotela i krugu dugogodišnje saradnje sa Peđom Fili-

povićem. Reč je o holističkom ritualu koji kombinuje masažu, aromaterapiju, joga disanje, muzikoterapiju i vibroterapiju tibetanskom posudom, ekskluzivno kreiranom za goste hotela. Ovaj osamdesetominutni tretman osmišljen je kao duboko, slojevito iskustvo koje vodi ka unutrašnjoj ravnoteži uma, tela i duše.

DECENIJA ZAJEDNIČKOG RASTA

Prema rečima Vesne Kostadinović, jubilej deset godina saradnje sa Peđom Filipovićem doživljen je kao prirodan sled jednog odnosa koji je s vremenom prerastao u mnogo više od poslovnog partnerstva. Tokom decenije zajedničkog rada razvijao se i živeo WAPF & Selfness koncept „Spoznaj samoga sebe“, dok je istovremeno rastao i ceo wellness tim hotela. Posao nikada nije bio samo obaveza, već izvor zadovoljstva, inspiracije i zajedničke vizije.

„Kraljevi čardaci spa“ i Peđa Filipović danas predstavljaju primer dobre prakse u wellness turizmu, potvrđujući da se vrhunski kvalitet gradi dugoročno – kroz ljude, znanje i poverenje, uz poruku koja sve povezuje: Spoznaj samoga sebe.

SREĆNE NOVOGODIŠNJE
I BOŽIĆNE PRAZNIKE ŽELI VAM

Prvako

group

OVAJ PUT KUPI OSIGURANJE

PUTNO ONLINE
generalir.rs

JESI LI VIDEO OVO?

Kako sam shvatio sveti smisao rata između Hrvata i Srba

Kako bih mogao zamjeriti svom čukunčukundjedu Tomiću ako je on u nekom prijelaznom roku napustio pravoslavni klub i potpisao za katolike? Šta ja znam o njegovom životu, koja je njega nevolja natjerala da obuče dres protivničke momčadi?

Piše Ante Tomić

Rodeni moj,
Kad si ono u prošli tjedan napisao da bi za mene rekao da sam Srbin, da na Wikipediji ne piše da sam hrvatski pisac, sjetio sam se razgovora što sam prije nekoliko mjeseci vodio sa splitskim parohom, protojerejom Milanom Kadijevićem. On mi je zemljak, iz Glavine kod Imotskog, otkud su svi Kadijevići, a mater mu je Samardžić, moja susjeda iz Donjeg Prološća.

Tako su se nekad muškarci, vidiš, ženili. Bili su mnogo praktičniji nego mi danas. Ako ne bi našli kandidatkinju u krugu od pet kilometara – zajebi. Ženidba im nije bila vrijedna pješačenja.

Nego, da se vratim na razgovor s Milanom.

„Ne razumijem, kako si ti Srbin? Zar vaš osnivač loze nije bio neki kadija?“, upitao sam ga nevino i bez zlobe, ne trebam ti to napominjati, znaš kakva sam ja draga osoba.

„Nije Kadijević od kadije“, odgovorio mi je on, odjednom nekako ozbiljan, „nego od kandila, svjetla.“

„Nemoj se ljutiti, meni to s kandelom ne zvuči osobito uvjerljivo.“

Tu se pop kratko ušutio, čini mi se, kao i ljut da sam njegovog pretka nazvao turskim činovnikom, pa je rekao, valjda da mi vrati uvredu:

„Kad su se ono naši doseljavali u imot-

ski kraj, govorilo se da su samo tri pravoslavne porodice prešle na katoličanstvo: Lončari, Zdilari i Tomići.“

„Ajde?!“, povikao sam radoznalo.

Za razliku od njega, ja se ništa nisam naljutio.

Trenutak koji on spominje je jesen 1717. godine. Mletačka je vojska nakon jedne kratke i šaljive bitke, koju opisujem u svojoj idućoj knjizi, osvojila Imotski. Muslimansko se stanovništvo preselilo iza granice koja je tad uspostavljena, i koja i danas razgraničava Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, a u njihove napuštene kuće i imanja su došli kršćani, dijeleći katolici, a dijelom pravoslavci.

Neki su pravoslavci, navodno, kasnije prešli na katoličku vjeru. Milan tvrdi da su tu bile samo tri porodice, među njima i moja, a čuo sam i odvažniju teoriju, da su doseljeni Imočani u znatnoj većini bili pravoslavni i da su konvertirali na vjeru Mletačke republike da bi se omilili vlastima.

Što god da je od toga istina, mene baš nimalo ne uzrujava. Potpuno sam ravnodušan je li neki moj predak bio Srbin, Turčin, Kurd, Ciganin ili Mongol. Kako god da je egzotično moje podrijetlo, ja

Njima je lakše bilo promijeniti vjeru nego nama zimske i ljetne gume

ću ga prihvatiti. Dapače, veseljem bi me ispunilo otkriće da svi mi Tomići dolazimo od jednog visokog Masaija koji je na travnatim ravnicama kod Velikih jezera s kopljem u ruci trčao za antilopama.

Nacionalisti vole fantazirati o izvornosti. Vjerovati kako su njihovi još od postanka svijeta bili ono što su oni danas. No, povijest je bila drugačija. Povijest je jedna prljava štenara, gdje je svatko na svakoga skakao i gdje nitko nije čistokrvan. Svi smo mi, moj Petroviću, nekakvi mješanici, nekakve ružne džukele.

Tako i u mojoj novoj knjizi junaci neopterećeno pretrčavaju iz jednog identiteta u drugi. Legnu navečer kao muslimani, a ujutro se sa slamarice ustanu kao kršćani. Čas su katolici, a čas su pravoslavci i obrnuto. Oni oportuno biraju vjeru koja im se za njih čini bolja.

Na jednom mjestu u knjizi fratar opisuje svojoj samostanskoj braći kako se negdje u Hercegovini sreo s jednom starom katoličkom porodicom koja je prešla na islam. Šimun i Kata sada se zovu Nedim i Adila, ali nisu sigurni je li im to trebalo. Svaki se dan svađaju: koja je vjera bila bolja? Koja je više za njih učinila? Je li pšenica bolje rodila prije, dok su išli u crkvu ili sad, kad idu u džamiju? Nedim priznaje da je pšenica možda bolje rodila otkad su muslimani, ali im je na drugoj strani umrlo najmlađe dijete.

Možda bi ono ostalo živo da su oni ostali kršćani?

Adila tada udari u plač i kuknjavu, a fratar shvati koji je njezin najveći strah. Ona bi se vratila na kršćanstvo, ali se boji da se Isus naljutio na njih. Fratar je umiruje:

„Ma, šta ti je, bona, di će se Isus naljutiti? Isus je dobar, on se ni na koga ne ljuti.“

„Pusti ti šta je on dobar“, kaže mu Adila gorko. „Do jedan se bog pravi dobar, a svaki nemilo tuče po nama.“

Za samostanskim stolom povede se zatim razgovor: koja je pokora prikladna za katolike koji su prešli na islam, a sad bi se vratili? Kako ih kazniti da su u trenutku slabosti izdali vjeru svojih predaka?

Znaš li koja je pokora bila u takvim slučajevima, Dražo? Ovo sad nije fikcija, nešto što sam ja izmislio, već povijesni podatak. Svećenik bi naredio da izgovoriš dvije Zdravo Marije. Nakon dvije kratke molitve, grešniku je sve bilo oprošteno i on je ponovno mogao nedjeljom dolaziti na misu. U ono je doba lakše bilo promijeniti vjeru nego nama zimske i ljetne gume.

Kako bih onda mogao zamjeriti svom čukunčukundjedu Tomiću ako je on u nekom prijelaznom roku napustio pravoslavni klub i potpisao za katolike? Šta ja znam o njegovom životu, koja je njega nevolja natjerala da obuče dres protivničke momčadi? Jednako tako ne mogu

Ako je Tom Hanks u nekom trenutku odlučio biti pravoslavac, ne razumijem zašto Emir Kusturica ne bi mogao?

osuditi ni onoga hercegovačkog katolika Šešelja koji se, na zgražanje svog oca i braće, jednog jutra odlučio krstiti s tri prsta. Odluka mu je nesumnjivo bila dobra. Njegovom se potomku Vojislavu srpstvo obilato isplatilo.

Vjerski i nacionalni identiteti nisu nešto uklesano u kamen. Nemamo nikakve obaveze prema tradiciji. Nismo vezani nikakvim svetim zavjetom djedovima. Svatko od nas može slobodno izabrati što god mu odgovara. Tako je u normalnom svijetu, a tako bi trebalo biti i u nas. Ako je Tom Hanks u nekom trenutku odlučio biti pravoslavac, ne razumijem zašto Emir Kusturica ne bi mogao?

Život bi nam svakako bio ljepši da se prema identitetima odnosimo opuštenije, bezbrižnije. Valja, doduše, priznati da bi takav život ponekad možda bio dosadan. Nedostajalo bi nam drame. Uželjeli bismo se ratne strke i užasa, da nam granata iz haubice od sto pedeset pet milimetara grune u pramaču sobu i sve nas poubija dok iza ručka spavamo na kaučima.

Nisam gledao seriju „Tvrđava“, ali sva-

kako hoću. Nisi prvi koji mi je preporučio da je gledam. Mislio sam da će tako nešto ovdje biti nemoguće snimiti, seriju o Oluji koja će biti neopterećena nacionalističkim sranjima, drago mi je da sam bio u krivu.

U ljeto 2000., na petu godišnjicu Oluje, u Jutarnjem listu sam objavio priču pod naslovom „Kako su nestali Srbi u Hrvatskoj“. O mađioničaru Srbinu koji čudesno nestane iz svoje zapaljene kuće. Tvrđio sam Rajku Grliću kako bi se od toga mogao snimiti odličan kratki film, ali ga nisam uspio uvjeriti.

Kao reporter Slobodne Dalmacije u Knin sam došao već šestog ili sedmog kolovoza 1995., samo dan ili dva nakon što su Srbi otišli, a Hrvatska vojska došla. Tabanali smo čitav dan prašnjavim, vrelim, sablasno pustim gradom, slušajući kako u daljini vojnici od radošti viču i pucaju u zrak. Nakon nekoliko sati uhvatila me je glad. Upitao sam mladog časnika koji nas je vodio imaju li oni nekakvu menzu gdje bi se moglo ručati, a on me je začuđeno pogledao, kao da sam ne znam kakvu budalaštinu izvalio.

„Eno ti tamo hrane koliko hoćeš“, pokazao mi je preko ceste na izlog neke napuštene trgovine mješovite robe, a ja sam samo na trenutak bacio pogled na police krcate mesnih narezaka, sardina, ukiseljenog povrća, voćnih kompoti, napolitanki, čajnih kolutića, slanih štapića, čokolade s lješnjacima i rižom i drugih svakovrsnih đakonija.

I, kunem ti se, Dražo, ja nisam mogao ući unutra. Jednostavno mi je to bilo zazorno, uzimati iz trgovine nešto što nisam platio, čak ni ako na blagajni nije bilo nikoga kome bih dao novac. Radije sam ostao gladan do povratka u Split.

No, u tome trenutku već je krenuo grabež po srpskim kućama. U kamionske prikolice utovarivao se ratni plijen. Kolega s televizije izabrao je sebi provorazredno sivo vuneno odijelo u kninskoj robnoj kući, a kolegica s radija vratila se s terena s krasnim porculanskim setom od šest plitkih i šest dubokih tanjura.

Kasnije sam shvatio kako mi je toga dana promakao sveti smisao rata između Hrvata i Srba. Ti, Dražo, naravno znaš koji je bio sveti smisao rata između Hrvata i Srba? Sveti je smisao rata između Hrvata i Srba bio da jedni drugima opljačkamo namještaj i bijelu tehniku. **N**

*Srećne božićne
i novogodišnje praznike
želi vam Saga!*

PEOPLE MOVE
TECH IMPROVE

saga.rs

SAGA
A NOVENTIQ Company

Kad predsednik šalje tajno pismo u Belu kuću...

Koštunica u Vašingtonu kao Alisa u zemlji čuda

Piše Milan St. Protić

Napisah redove koji slede u nadi da će pomoći nekoj budućoj demokrat-skoj vlasti u Srbiji. Ovo je samo jedan odlomak iz diplomatskog i međunarodnog iskustva u odnosima prema Sjedinjenim Američkim Državama i njihovim najvišim nosiocima vlasti. Zamišljen je kao informativan. I poučan.

Reč je o poseti tadašnjeg predsednika Savezne Republike Jugoslavije Vojislava Koštunice Vašingtonu u maju 2001. u vreme prvog mandata predsednika Džordža Dabl Ju Buša. Na položaju državnog sekretara, podsećanja radi, nalazio se Kolin Pauel.

Prvobitno je, pred dolazak u američku prestonicu, bio zakazan Koštuničin nastup na sednici Saveta bezbednosti

Ujedinjenih nacija u Njujorku. Čuvši za ovu ideju, Amerikanci su je ekspresno stornirali dajući nam nedvosmisleno na znanje da se radi isključivo o poseti SAD. Nikakva druga aktivnost nije dolazila u obzir. I Koštunica i njegov kabinet bili su nemalo iznenađeni ovakvim razvojem događaja u poslednjem trenutku. Veoma neprijatno, mogu dodati. Progutasmo prvu gorku pilulu.

Susret s predsednikom Bušom sveo se na protokolarnost uz prisustvo potpredsednika Čejnija i savetnice za nacionalnu bezbednost Kondolize Rajs. Petnaestak minuta razmena učtivih ljubaznosti i obavezno fotografisanje u dvorištu Bele kuće. To je bilo sve.

Razgovor u spoljnopolitičkom komitetu američkog Senata kojem je tad predsedavao potonji predsednik SAD Džozef Bajden došao nam je kao predigra za ono to je nailazilo. Jedina tema ticala se naše saradnje s Haškim tribunalom, to jest hitnog i bezuslovnog isporučivanja optuženih vojnih i civilnih lica s naše strane. Priča o Kosovu za koju se Koštunica najako spremao skinuta je s dnevnog reda pre nego što je na dnevni red i stavljena. Druga gorka pilula.

Naš poslednji, i najvažniji, sagovornik bio je američki državni sekretar, već pomenuti Kolin Pael.

Veteran Vijetnamskog rata, američki general i bivši načelnik združenog štaba svih rodova vojske SAD, postavljen je za šefa diplomatije u Bušovoj administraciji. Odrastao u siromašnoj četvrti Njujorka, sin doseljenika s Jamajke i pobednik u Prvom zalivskom ratu, Pael je, u to doba, uživao nepodeljen ugled čitave nacije. Bilo je predloga da bi on trebalo da bude republikanski predsednički kandidat za izbore 2000. Glatko je odbio takvu mogućnost, ali se rado odazvao pozivu mlađeg Buša da se priključi njegovom kabinetu.

Više političar nego vojnik, Kolin Pael se preko noći prilagodio novoj ulozi. Onaj kome ne bi bila poznata njegova prethodna karijera, nikad ne bi pomislio da je tri decenije proveo u oružanim snagama SAD. Delovao je samouvereno, staloženo i nekako jednostavno. Posve spontano. Upravo je time Pael ostavljao snažan utisak na okolinu. Bogato iskustvo, i ratno i mirnodopsko, usadilo mu je jednu mirnoću i jednu hladnokrvnost kakvim raspolaže retko koji američki zvaničnik. Takav, on je predstavljao glas razuma prve Bušove vlade, bio taj koji je unosio smirenost i širinu

pogleda. Pael nije bio vrhunski intelektualac onog kova kao što je bila Kondoliza Rajs. Njegovi politički pojmovi su odavno bili prečišćeni i jasni, tako da je izgledao obrazovanije nego što je u stvari bio. Izbegavao je, veoma vešto, svaku učeniju diskusiju u kojoj ne bi prepoznao konkretan politički smisao. Kad je trebalo, umeo je da pokaže brutalnu di-

U Brozovo vreme Koštunica je bio disident, u Miloševićevo - opozicionar. Kako su se i zašto oko njega okupili oni što su decenijama bili njegovi protivnici, ideološki i politički, verovatno se nikad neće otkriti. A tu, verujem, leži odgovor na glavna pitanja

rektnost.

Sekretar Pael je raspolagao najvećim stepenom samostalnosti u vođenju državnih poslova. Njegovo mišljenje imalo je težinu gotovo ravnu predsednikovoj. Poznavao američkih prilika smatra-

li su da je Bušova administracija mogla preživeti svaki udarac, osim odlaska Koline Pauela.

S njim smo se sreli u njegovoj kancelariji na sedmom spratu upadljivo ružnog i nezgrapnog zdanja Stejt departmenta. Posle srdačnog pozdrava i rukovanja, Amerikanac se udobno smestio u fotelju naspram identične Koštuničine, prekrstivši noge nonšalantno, spreman da pomno sasluša svog gosta.

Predsednik SRJ je očito imao jedan jedini unapred pripremljen govor koji je ponavljao u svakoj bogovetnoj situaciji. Tako je bilo i kod Pauela. Opet je razvezao o ustavnosti i zakonitosti, neophodnosti uređenja države i njenih institucija. Uglavnom praznoslovlje. Bar gledano iz Paelovog ugla. Naravno, nije izričito pomenuo saradnju s Haškim sudom. Govorio je, po svom običaju, uopšteno i u oveštanim frazama.

Odgovor Koline Pauela bio je kratak i hirurški precizan:

„Nadovezao bih se na ono što ste upravo rekli. Želim da me ispravno razumete, gospodine predsedniče. Ja sam samo državni službenik čija je prva dužnost sprovođenje zakona. Moje ruke su vezane zakonom koji je izgledalo najviše predstavničko telo SAD. Taj zakon nalaže da nema naše pomoći bez vaše odlučne saradnje s tribunalom u Hagu. Da bih ja pomogao vama, morate vi pomoći meni. Ni više, ni manje.“

Nastade muk.

Najzad, Miroljub Labus, ondašnji potpredsednik savezne vlade, skupi hrabrost da prekine tišinu i nešto kaže:

„Ako sam vas dobro shvatio, gospodine državni sekretaru, bilo bi dovoljno donošenje zakona o saradnji s Haškim sudom da biste vi uzeli učešća na donatorskoj konferenciji za SRJ krajem juna?“

General s četiri zvezdice u svojstvu šefa diplomatije okrenu se ka njemu i prostreli ga očima:

„No“, izgovori tonom koji ledi krv u žilama.

Ponovo muk.

Labus pokuša još jednom, sad već vidno uzdrman:

„A da li biste možda mogli da pomerite taj uslov od donatorske konferencije do pregovora s Pariskim klubom o našim dugovima? Nama su ta dva meseca dragocena, a vama ne znače mnogo?“

Pauel napravi isti pokret telom sa istim izrazom kao maločas. Nije morao ništa da izgovori. Jasno je bilo kakav je odgovor na Labusovo pitanje:

„No“, zvonilo je u našim ušima.

„A znate li zašto? Zato što zakon koji je doneo Kongres SAD kaže donatorska konferencija, a ne Pariski klub. Vaš predsednik zna bolje od mene šta znači sila zakona.“

Iako izrečene poluglasno, njegove reči sekle su kao sablja. Odjednom smo izgubili svaku želju za daljim razgovorom. Nekako sačekasmo znak da je sastanak završen i da možemo otići. Laknu nam kad se nađosmo napolju.

Na povratku u ambasadu, niko nije pokazivao volju za bilo kakvu međusobnu komunikaciju. Čitali smo kao zaliveni. Svako u svojim mislima. I brigama. Trebalo je procesuirati ono što je bilo rečeno. I svariti, po mogućstvu.

Nije proteklo više od nedelju dana posle Koštuničinog povratka u Beograd, a ja sam dobio poruku da se pojavim u Savetu za nacionalnu bezbednost. Poruka je imala oznaku: odmah.

„Ambasadore, izvinite što smo vas pozvali na brzinu, ali ova stvar ne trpi odlaganje. Vi, pretpostavljam, znate za pismo vašeg predsednika našem predsedniku“, moj domaćin je bio prilično ležeran.

„Nemam pojma“, odgovorih iz topa. Istina je da me niko nije obavestio o pismu. Bilo je besmisleno lagati.

„OK. Dakle, mi smo jutros primili pismo predsednika Koštunice poslato faksom.“

„A kako ja mogu da vam pomognem?“ Pravio sam se nevešt.

„Evo kako. U tom tekstu postoji jedna rečenica za koju nismo sigurni da li je verno prevedena sa srpskog. Znače, tu je upotrebljena formulacija koja nije uobičajena u zvaničnom opštenju između predsednika država i koja izlazi iz normalne diplomatske forme. Želeli smo da je vi pogledate i potvrdite ili demantujete njenu autentičnost.“

„Rado, ali moram da pročitam celo pismo“, otvorio sam karte.

„To nažalost nismo u prilici da uradi-

Bilo je tu izjava o stogodišnjem prijateljstvu, savezništvu u dva svetska rata, podudarnosti interesa dveju zemalja, vodećoj ulozi SAD u svetu, itd. Potom je bez ikakve rezerve pružio jemstva da će se hitno doneti zakon o saradnji s Haškim sudom koji će predvideti brza hapšenja i isporučivanja

mo, s obzirom na okolnost da vas Beograd nije obavestio o pismu“, moj sago-vornik je prihvatio igru nadmudrivanja.

„Žao mi je, ali onda ni ja ne mogu da vam izadem u susret. Nije moguće tačno protumačiti jednu jedinu rečenicu istrgnutu iz konteksta. Tapkao bih u mraku“, rekoh mirno.

U sebi sam mislio ovako.

Iz Beograda su poslali pismo i sakrili ga od mene. Morao sam da saznam u čemu je stvar. Po svemu sudeći, radi se o nečem vrlo poverljivom. I bitnom. Nadoh se sam samcat na pustom ostrvu. Zato sam strpljivo čekao kako će moj sabesednik postupiti. Adut je bio u mojim rukama. Ili će mi pokazati pismo ili će ostati bez mog tumačenja. Kako god, nisam mogao izgubiti.

Posle kraćeg premišljanja, čovek iz Saveta za nacionalnu bezbednost spusti karte na sto:

„OK, ambasadore, pobedili ste. Daćemo vam pismo na uvid, ali vam ne smemo dati kopiju.“

To nisam ni tražio. Za mene je ovo bilo sasvim dovoljno.

„U redu“, rekoh slavodobitnički.

Pismo nije bilo opširno, ali je sadržina bila interesantna. Prepoznah rukopis Koštuničine šefice kabineta. U pismu američkom predsedniku, Koštunica nije krio oduševljenje posetom i prijemom u Vašingtonu. Nije štedeo komplimente svima s kojima se sreo, a naročito se divio samom Bušu. Bilo je tu izjava o stogodišnjem prijateljstvu, savezništvu u dva svetska rata, podudarnosti interesa dveju zemalja, vodećoj ulozi SAD u svetu, itd. Potom je bez ikakve rezerve pružio jemstva da će se hitno doneti zakon o saradnji s Haškim sudom koji će predvideti brza hapšenja i isporučivanja. Podvukao je rešenost jugoslovenske vlade da bez ostatka ispuni sve svoje

međunarodne obaveze. Poslednja rečenica za koju su Amerikanci tražili potvrdu verodostojnosti glasila je:

„Uveravam vas, gospodine predsedniče, u to da ću uložiti sav svoj lični ugled kako bi se taj zakon koji podrazumeva isporučenja optuženih doneo u najkraćem roku.“

Izraz „sav svoj lični ugled“ začudio je Amerikance. U redovnoj diplomatskoj prepisci obično se kaže „sav svoj politički autoritet“ ili „sve što je u mojoj moći“. Svaki vid ličnog u političkom ophođenju smatra se za obećanje koje zatvara bilo kakav manevarski prostor. Engleski prevod nije bio sporan. „Personal reputation“ uistinu znači „lični ugled“.

Potvrdio sam tačnost prevoda i žurno otišao u ambasadu. Shvatio sam značaj pisma i brzom brzinom sročio belešku. Prosledio sam je Koštunici kao najstrože poverljivu depešu. Suština je bila ova. Američka strana je njegovo pismo prihvatila najozbiljnije i on više nije imao pravo na odstupanje ili odugovlačenje. Dato obećanje je morao da ispuni. Preskočio sam minornu činjenicu da me nije obavestio o pismu. Nikakav odgovor nisam dobio.

Nešto docnije, predlog zakona o saradnji s tribunalom u Hagu je propao u saveznoj skupštini. Opet sam morao u Savet za nacionalnu bezbednost na suočenje. S vrata me je dočekalo pitanje:

„Šta to bi, ambasadore?“

„Ništa. Zakon nije izglasan.“

„A šta bi s ličnim ugledom vašeg predsednika?“, bivalo je sve gore.

„Učinio je što je mogao. Crnogorski socijalisti su krivi što je zakon propao. Bez njihovih glasova nije bilo većine.“

„Kako je vaš predsednik smeo da daje obećanja pre nego što je obezbedio podršku koalicionog partnera? Ti Crnogorci su vaši koalicioni partneri, zar ne? Očekivali smo, posle njegovog pisma, da će u najmanju ruku stupiti pred poslanike u parlamentu, održati govor o potrebi saradnje s Hagom i uveriti većinu da glasa za. Ništa se od toga nije dogodilo. Jedino što možemo da zaključimo jeste da vaš predsednik ne drži datu reč“, fakti su bili na njegovoj strani.

Ostah nem. Nisam znao šta da kažem. Stajao sam pred dotičnim kao dačić zatečen u nebranom grožđu. Ni kriv, ni dužan. Namah zavlada ona atmosfera nepodnošljivosti kad se čoveku veže

jezik i kad, koliko god se naprezao, ne uspeva pronaći pravu reč. Bilo koju reč. Došlo mi je da iz sopstvene kože izađem. U sebi sam besneo, psovao, bio kivan na sve. Niti sam se brukao pred Paelom, niti sam pisao pismo i zaricao se. Jedva dočekah da izađem, odahnem i upalim cigaretu. S bljutavim ukusom u ustima.

„Šta mi je ovo trebalo?“ Vajkao sam se. Uzaludno.

Ali, takav je diplomatski posao. Spadalo mi je u rok službe, što bi se reklo starinski. Sâm sam đavola tražio. Bila je to poslednja gorka pilula. Tog puta. Docije ih je bilo još. Napretek.

Razočaranje. Blam. Brodolom.

Koji su bili pravi razlozi ovog našeg debakla mogu samo da pogađam. Naivnost, neiskustvo, predrasuda. Nepripremljenost svakako. Da li i zlovolja?

Košunica je imao svoju zamisao o sednici Saveta bezbednosti s temom o Kosovu. Imao je i napisan dokument o tome. Naširoko i nadugačko. Kad mu se to izjalovilo, u Vašington je stigao totalno dekoncentrisan. Verovatno i frustriran. Oni iz njegovog neposrednog anturaža samo su doprinosili njegovoj nervozu. Potom je doživeo klasičan nokaut u razgovoru s Paelom. Reakcija

I danas sam ubeđen da se sa Bušom i njegovim ljudima mogao postići sveobuhvatan sporazum o normalizaciji uzajamnih odnosa. Oni nisu bili odgovorni za američku politiku devedesetih, niti su imali ikakvog udela u bombardovanju 1999. Ni sa Dejtonom, ni sa Rambujeom. Ni sa bilo čim drugim što je činjeno u ime SAD u prethodnom osmogodišnjem periodu

iz Beograda, s tim nesrećnim pismom, bila je i ishitrena i nepromišljena. Gašenje požara, navrat-nanos. Trebalo je da napravi naročit efekat i popravi utisak iz vašingtonske posete. Iz greške u grešku. Srljanje.

Košuničino neraspoloženje prema SAD dominiralo je njegovim ponašanjem. Još su veći antiamerikanci bili oni oko njega. Ali, kad je postalo tvrdo, našli su se u panici. Otud pismo.

Bio sam nemoćan. I usamljen. Za sobom nepoverenje Beograda, pred sobom ozbiljnog takmaca. Mogao sam jedino svedočiti o našoj raspolućenosti,

nedorečenosti i amaterizmu.

A kako smo se mi, dojučerašnji opozicionari, deklarirani demokrati i pobednici nad Miloševićem, predstavili pred najjačom silom sveta i njenom tek izabranom administracijom, prepuštam tvom zaključku, poštovani čitaoc.

I danas sam ubeđen da se sa Bušom i njegovim ljudima mogao postići sveobuhvatan sporazum o normalizaciji uzajamnih odnosa. Oni nisu bili odgovorni za američku politiku devedesetih, niti su imali ikakvog udela u bombardovanju 1999. Ni sa Dejtonom, ni sa Rambujeom. Ni sa bilo čim drugim što je činjeno u ime SAD u prethodnom osmogodišnjem periodu.

Košunica nije razumeo ili nije hteo razumeti. Isuviše se oslanjao na svoje savetnike koji nisu bili ni dobronamerni, ni dorasli. Nisu mu ni bili do kraja odani. Većina ih je poticala sa suprotne, Miloševićeve i Brozove, strane. Košunica je slovio za protivnika i jednog i drugog. U Brozovo vreme bio je disident, u Miloševićevo – opozicionar. Kako su se i zašto oko njega okupili oni što su decenijama bili njegovi protivnici, ideološki i politički, verovatno se nikad neće otkriti. A tu, verujem, leži odgovor na glavna pitanja:

Koji je razlog što 5. oktobar nije uspeo? Što su narodna očekivanja uglavnom izneverena? Što smo ostali u praznom prostoru između istoka i zapada, demokratije i autoritarnosti, kontinuiteta i diskontinuiteta.

I evo nas sad pred sličnom barijerom. Egzistencijalnom. S neviđenim konsekvencijama. Negativnim, ako ne pogubnim.

Duboki su koreni našeg nesnalaženja. I našeg lutanja. Nesposobnosti za donošenje odluke jednom završavaju. Za prelom. Kojem ćemo se privoleti carstvu?

Odavno je trebalo da znamo. I da učinimo što je trebalo. Nismo. Nećemo ni sad. Sva je (ne)prilika.

Nepokretni smo, zamrznuti u zbuđenosti, uplašenosti, samoobmani. Prolazi nam i poslednji voz ka budućnosti. Ka boljitku. Ka svetlosti na izlasku iz tunela.

Svako nosi svoj krst. Svako od nas.

Želim ti srećnu Novu godinu, poštovani čitaoc. I uz čestitku malo više pameti. Malo više trezvenosti.

Ako nije dockan. Valjda nije. **N**

„Jedni drugima potrebni”

*Ekskluzivni odlomci iz nove knjige
vladike Grigorija koja je još u pripremi,
a koja otkriva ceo njegov svet*

Priredio Veljko Lalić,
fotografija Nebojša Babić

Svaka knjiga vladike Grigori-ja postane događaj u Srbiji. Tako će, sasvim sigurno, biti i s novom knjigom *Jedni drugima potrebni*, u kojoj su sabrane njegove najvažnije besede, a koja uskoro izlazi u izdanju Lagune, u prvom tiražu od čak 15.000 primeraka.

Od smrti vladike Atanasija i mitropolita Amfilohija nijedan arhijerej SPC ne izaziva toliku pažnju javnosti. Razlozi se, možda, kriju i u ovoj knjizi, u koju je Nedeljnik prvi imao uvid i koju, uz odobrenje autora i izdavača, u skraćenoj i priređenoj formi objavljuje u božićnom broju.

NEKA MI BUDE PO RIJEČI TVOJOJ

(Diseldorf, 6. januar 2021)

Draga braćo i sestre,

Srećan vam Badnji dan – jedan od najljepših dana u godini, jedan od najljepših dana u istoriji čovječanstva, dan u kojem je svijet obasjan najvećom radošću i najvećom svjetlošću.

(...) Dok smo slušali današnje jevanđelje, otkrilo nam se nešto nevjerovatno: otkrila nam se savršena Božja ljubav prema čovjeku – ljubav koja se slila u jednu ličnost među ljudima. Ta ličnost bila je Majka Božja, Presveta Bogorodica, koja je imala takvo srce i takvu utrobu da je mogla da primi Onoga kome su i nebesa bila uska.

Majka Božja u jevanđelju često stoji po strani – skromno, gotovo neprimjetno. Mogli bismo pomisliti da je sporedna ličnost. Ali Ona to nije.

Jednom prilikom razgovarao sam sa jednim čovjekom, velikim i kršnim Hercegovcem. Nije bio pobožan, ali nije bio ni protiv Boga. Htio je da razgovaramo o vjeri. On je iznosio svoje argumente, ja svoje. On slatkorječiv, ja oprezan, trudeći se da govorim jasno i logično. I onda mi je rekao nešto neobično: „Sve u Crkvi mogu da odbacim – samo ne mogu da odbacim onu ikonu Majke Božje koja drži dijete u naručju. Kada je vidim, povjerujem da je to nešto veliko i sveto.“

Jednom sam, na aerodromu u Jerusalimu, vidio jednu Jevrejku kako drži malog dječaka u naručju.

I pomislio sam: kako bi bilo da sam se u toj zemlji našao prije dvije hiljade godina – možda bih ugledao Mariju, Majku Hristovu, i njeno dijete. Za mene bi

Ko udari na studente, ne udara samo na ono najbolje u našem narodu. On udara i na samog Hrista, koji se uvijek poistovjećivao s „malima“, s onima kojima su učinjeni nepravda i zlo

to bila ista slika kao i ova danas, jer ne bih znao ko su oni – kao što ni onda niko nije znao ko je Marija, niti ko je Božji Sin koji leži u njenim rukama.

I ta misao me je protresla do same srži bića.

Tada sam shvatio da je Hercegovac bio u pravu: prizor u kojem Majka Božja u naručju drži Sina Božjeg i Sina čovječjeg zaista je nešto sveto i veliko.

U tom zagrljaju, u tišini vitlejemske noći, susreli su se Bog i čovjek. I to je dinstvo, taj susret ljubavi, ono je što spasava svijet – i ono što danas slavimo.

Šta se sve skriva u tome zagrljaju? Skriva se neizreciva ljubav. Skriva se odanost i žrtva. Skriva se sva ljepota i sav smisao materинства.

Svako od vas ko se sjeća svoje majke, i svaka majka koja nosi svoje dijete – u utrobi, u naručju ili u srcu kada je daleko – u tom odnosu može da nasluti ikonu Majke Božje.

Zato je danas, kada proslavljamo Hrista Boga – Sina Božjeg i Sina čovječjeg – dobro da se sjetimo i Njegove Majke: njene uloge u našem spasenju, njene propovijedi koja nije izgovorena riječima, nego životom, ljubavlju i vjernošću.

PRIZVANJE

(Trebinje, 5. jun 1999)

(...) Moj otac Zdravko otišao je kod Gospoda kada je imao trideset i tri godine, a ja svega četiri. Ostavio je dva nejak sina i, kako kažu, rekao je mojoj majci Savki, „Bog će se postarati“ za nas.

Gospod se postarao i ja danas stojim pred vama kao episkop humski, a moj brat Stanislav kao prezviter. Blagodariam na tome Bogu i svojim roditeljima (...).

Svim prijateljima i neprijateljima, jer su me neprijatelji – po riječima vladike Nikolaja – često u naručje Božje nagonili.

PONOVO U MOSTARU

(Mostar, 2. januar 2011)

Srpska pravoslavna crkva u Mostaru ima dugu i bogatu istoriju. Taj kontinuitet prekinut je 1992. godine, kada je uslijed ratnih neprilika sjedište eparhije prinudno izmješteno u Trebinje, a Hram Svete Trojice i Vladičanski dvor porušeni. Samo oni koji zaboravljaju prošlost sami sebe osuđuju na njeno ponavljanje. Mi se danas prisjećamo nemilih događaja – ne da bismo njima pothranjivali mržnju i netrpeljivost, nego da bismo izbjegli njihovo ponavljanje.

U Mostaru danas živi šest-sedam puta manje Srba nego prije rata. Vaspostavljanje crkvenog života počelo je obnovom manastira Žitomislića i postepenim povratkom sveštenstva u ovaj grad i cijelu zapadnu Hercegovinu.

Zajednica je predokusaj Carstva nebeskog. Ona je preduslov uspjeha i opstanka, ali zahtijeva trpljenje i istrajnost, požrtvovanost i razumijevanje. Ta zajednica podrazumijeva i našu braću druge vjeroispovijesti, s kojima vijekovima živite rame uz rame u gradu na Neretvi. Samo ako smo okrenuti jedni ka drugima i otvoreni jedni prema drugima, možemo ujediniti ovaj grad i krenuti naprijed, sa pogledom usmjerenim ka budućnosti. Jedino tako možemo nadrastiti sve nedaće i iskušenja prošlosti.

Mostar je simbol preplitanja kultura. Simbol srastanja. On je u malom odraz države u kojoj živimo: različitosti, sudara svjetova, bogatstva i raznolikosti. Sve to daje poseban pečat gradu čije ime, nimalo slučajno, potiče od riječi koja je najpoznatija metafora povezivanja. Ako bi mu se išta od toga oduzelo, Mostar

više ne bi bio ono što jeste – izgubio bi dio svog nasljeđa i tradicije, svoj identitet i kontinuitet. Zato rješenje moramo tražiti u prevazilaženju sukoba i mržnje, u duhovnom sazrijevanju. Daj, Gospode, da jednoga dana sazrijemo u potpunosti kao narodi, i da se istorija ratova i stradanja više nikada ne ponovi.

Mostar je bio plodno književno tlo. U njemu se riječ oduvijek njegovala i poštovala. Oдавde se kulturni talas širio i zapljuskivao ostale gradove. U njemu su nerijetko i sveštenici i monasi, pored svoje osnovne misije, bili i književnici i kulturni djelatnici. Sjetimo se samo Serafima Šolaje, Prokopija Čokorila ili Joanikija Pamučine.

Potom, energije i duha kojima su ovaj grad oplemenili Aleksa Šantić i njegova pjesnička loza, zatim Jovan Dučić, braća Ćorovići i Jovan Radulović. Velika je čast i velika odgovornost stolovati u takvom gradu.

Današnji događaj prelomni je trenutak u istoriji Crkve u našoj eparhiji. Pristupam mu sa radošću, ali i sa strahom Božjim. Kroz istoriju vladike su bile uz svoj narod – i u ratu i u miru, kada se kućilo i gradilo, uvijek tamo gdje je bilo najpotrebnije.

JEDNI DRUGIMA POTREBNI

(Besjeda je izgovorena na opijelu, prijatelja vladike Grigorija koji je, u svojoj nevolji i nesavladivoj boli, sam okončao svoj život.)

Draga braćo i sestre,

Teško je pronaći riječi u ovakvom trenutku. Ali znam jedno – kao i mnogi od vas, i ja sam iskreno volio našeg dragog prijatelja. Danas svi u srcu nosimo tugu, ali i sjećanja na njegov osmijeh, na njegovu dobrotu, na radosne trenutke koje smo zajedno proveli. I dok se toga sjećamo, znamo i da su iza tog osmijeha postojale rane koje nismo mogli odmah prepoznati.

A u posljednje vrijeme, kad bih ga sreo i upitao kako je, osjećao sam da nešto nije u redu. I umjesto da ostanem uz njega, da ga saslušam i ohrabrim, ja bih se, priznajem, povlačio i udaljavao. Kao da nisam imao snage da ponesem još i tuđi bol, uz svoj koji već nosim. I to me i danas tišti u srcu.

Znate i sami kako to obično biva: sret-nemo jedni druge, upitamo „Kako si?“, a onda i ne sačekamo odgovor.

Požurimo dalje, kao da smo to pitali samo iz navike. A možda bi baš tada neko poželio da nam otvori svoju dušu i kaže: „Teško mi je, muči me, boli me.“ I kada naslutimo da nije dobro, najčešće ubrzamo korak – jer i sami u sebi krijemo svoje nemire i strahove, pa nam se čini da nemamo prostora za tuđu muku.

Ali, braćo i sestre, mi smo svi duboko povezani – sa prirodom, sa životinja-ma, a kamoli jedni s drugima. Još prije nego što se rodimo, u majčinoj utrobi osjećamo i radosti i bolove svojih majki. A kad odrastemo, jedni drugima zadajemo nove rane – riječima, pogledima, postupcima. Sve se to taloži u našim du-

šama. I ponekad se unutra otvori rana koju ne možemo ni vidjeti, ni dodirnuti, ni previti. Nosimo je u sebi, a ona raste, steže i boli.

Naročito je nama ovdje, u Hercegovini, ponosnima i prkosnima, teško da kažemo naglas: „Imam muku, pomozite mi!“

Tjelesne rane su lakše jer su vidljive: ljekar ih pregleda i previje. Ali duševne su neuporedivo teže. Kad tijelo boli, znamo gdje je rana i kakva je. A kad duša boli, često ne znamo ni gdje je, ni kako da je liječimo. I što je najteže – ne umijemo da kažemo. Nismo tako naučeni. A trebalo bi – radi našeg mentalnog i duševnog zdravlja.

Dobri ljudi, poput našeg prijatelja, sve to sabiraju u sebi – i traume iz djetinjstva, i poprijek pogled, i riječ koja ih je, kao nož, duboko zaboletela. I sve to boli i izjeda, a nemaju snage da svoju muku izgovore naglas.

Zamislite samo kad bismo ujutro svoje najbliže prvo upitali: „Kako se osjećaš?“ I kad nam kažu da nisu dobro, da ih ne ostavimo dok ne ispričaju šta ih boli. Kako bi se svijet mijenjao, kako bi život postajao podnošljiviji i ljepši!

Jedna od najtežih rana našeg vreme-

Znate i sami kako to obično biva: sret-nemo jedni druge, upitamo „Kako si?“, a onda i ne sačekamo odgovor. Zamislite samo kad bismo ujutro svoje najbliže prvo upitali: „Kako se osjećaš?“ I kad nam kažu da nisu dobro, da ih ne ostavimo dok ne ispričaju šta ih boli. Kako bi se svijet mijenjao, kako bi život postajao podnošljiviji i ljepši

na je – i svi to dobro znamo – depresija, stanje u kojem se sav život čovjeka slije u jednu crnu rupu bez izlaza. Iz nje najčešće sami ne možemo isplivati. Tada nam treba ruka prijatelja, brata, bližnjeg – topla i jaka ruka koja će nas povući ka svjetlu. Zato smo jedni drugima potrebni.

Naš prijatelj nije mislio samo na sebe. Mislio je na svoju porodicu, na zajednicu; bio je mnogima oslonac u najtežim danima. A mi, prvi ja, nismo imali snage da ga zaustavimo i upitamo: „Šta je to što te boli?“ Možda bismo zajedno našli taj čvor i odriješili ga. Ali nismo. I to je, prije svega, znak naše nemoći, a ne njegove.

Zato danas ovo govorim i vama i sebi. Ne smijemo nastavljati da griješimo u onome u čemu se odavno griješi – u ćutanju, u povučenosti, u ponosu koji nas samo odvaja jedne od drugih. Naši roditelji nisu znali da traže pomoć, nisu znali da se otvore. Ali mi moramo da naučimo. Moramo naučiti da tražimo, ali i da pružamo pomoć.

Jer niko ne može sve sam...

Ove riječi posvećujem svima koji su na sličan način završili svoj zemaljski put, a čiji bol nismo umjeli da prepo-

znamo onda kada smo im bili najpotrebniji. Neka ova riječ bude mali pomjen njima i podsjećanje na to koliko jedni drugima značimo.

SLOVO (O) STUDENTIMA (Minhen, 11. april 2025)

Dragi naši studenti, plemenita omladino naša,

Danas su s vama i kroz vas dobrota, ljepota i pamet zakoračile preko našeg praga. Vaš dolazak je ovaj grad i ovaj Božji dom učinio saborom požrtvornosti, plemenitosti i istrajnosti. Stojeći ovdje pred vama, ispovijedam vam da osjećam kao rijetko kada u svom životu tremu.

Vaš podvig i borba obavezuju i podstiču svakog od nas da iz svog bića izvuče ono najbolje, ono što smo već odavno zaboravili ili potisnuli – a to je da budemo, prije svega, bolji i plemenitiji ljudi.

Vi ste, usudujem se reći, poput ogledala. Kuda god prodete, u vama se naš narod ogleda i u tom ogledalu vidi sve ono što je odavno morao, ali nije mogao učiniti – ni za sebe, ni za vas. Vidimo u tom odrazu svoje slabosti, kompromise, posrtanja i padove. Ipak, u tom ogledalu, na sreću, naziremo još nešto veo-

Naši roditelji nisu znali da traže pomoć, nisu znali da se otvore. Ali mi moramo da naučimo. Moramo naučiti da tražimo, ali i da pružamo pomoć

ma važno: budućnost koja je već tu – u vama, u vašim djelima, u vašim lijepim i produhovljenim licima, a nadasve u vašoj spremnosti da se žrtvujete za opšte dobro i pravdu, za sve nas.

Vi ste savremeni vitezovi i junaci našeg doba, koji nas podsjećaju da vrlina još uvijek postoji i da dobrota nije zauvijek utihnula. Zato s radošću kažem: dobro došli u ovaj dom Božji, dobro došli pod ovaj krov. Molim vas da nikad ne zaboravite da su naša vrata uvijek za vas otvorena. Vi ste naša djeca, i mi ćemo cijelim svojim bićem čuvati i braniti – kada god to ustreba – vas i vaše plemenite ideale i ciljeve.

Zato svima koji treba to da čuju kažem: ko udari na vas, ne udara samo na ono najbolje u našem narodu. On udara i na samog Hrista, koji se uvijek poistovjećivao s „malima“, s onima kojima su učinjeni nepravda i zlo.

A vama kažem: dobro došli, nade naše, i bolje našli nas kojima vraćate život i ljudskost, neprestano nas opominjući šta znače plemenitost, častnost i dostojanstvo. Tu istu plemenitost i ljudskost, koju pokazujete sve vrijeme svoje požrtvovane borbe, uspjeli ste da probudite i u svom narodu, koji vas s radošću i nesebičnim gostoljubljem dočekuje na vašem putu.

Sutra proslavljamo Lazarevu subotu – dan kada se Hristos, između ostalog, zaplakao na Lazarevom grobu, saosjećajući s patnjom Lazareve porodice i prijatelja. Pokazao nam je time Sin Božji da suze nisu slabost, već znak ljudskosti i naše sposobnosti da osjetimo tuđu patnju. U grudima našeg naroda su se – kao posljedica sveopšteg duhoklonuća i letargije – suze odavno skamenile. Vi ste ih u nama uspjeli ponovo pokrenuti, otvoriti naša srca, probuditi u nama samilost i plemenitost. I beskrajno vam hvala na tome. Hvala vam što ste učinili da ponovo osjećamo ponos što pripadamo ovom narodu.

Na kraju, molim vas samo jedno: ostanite autentični i vjerni sebi. I nikada, ni za šta, ni za kakva prolazna blaga i časti ovoga svijeta, to nemojte mijenjati. Moj blagoslov i molitva biće, ma gdje se nalazili, uvijek s vama:

Neka vas dobri Gospod zaštititi.

Ljudi dobre volje neka vas brane.

A tuđa zloba, zavist i mržnja neka vas nikada ne okrznu!

Amin. **N**

Advent protiv Ederlezi i Đurđevdana

Policija je u Osijeku otkazala boravak petorici srpskih državljana (članova orkestra) i zabranila im ulazak u zemlju na tri mjeseca. Slične su intervencije zabilježene u Sinju, Zagrebu i Dubrovniku, uz argumente o „neprimjerenom melosu“ ili nedostatku dozvola

Piše Boris Rašeta

Na Zapadu zaredali progoni Cigana-trubača. Najprije im je gradsko vijeće Ljubljane zabranilo nastupe na ulicama. Potom je policija u Osijeku otkazala boravak petorici srpskih državljana (članova orkestra) i zabranila im ulazak u zemlju na tri mjeseca. Slične su intervencije zabilježene u Sinju, Zagrebu i Dubrovniku, uz argumente o „neprimjerenom melosu“ ili nedostatku dozvola. Posvuda je stvar prošla manje-više tiho, osim u Sinju, čiji je gradonačelnik Miro Bulj – cetinski Palma, kojega premijer Plenković od milja zove „Miro Panj“ – izveo zapažen performans. Pomahnitao je na „Đurđevdan“ pa osobno potjerao svirače sa sinjskih ulica, a potom se upustio u kulturološke konsideracije, po kojima inače nije poznat.

„Sinj nije Balkan“, kazao je Bulj. „Hrvatska nije Balkan. Mi smo dio srednje Europe. Ali prije svega dio kršćanske Europe koja je ponosna na svoju kulturu, svoj identitet i svoje vrijednosti.“

Miro Bulj nije muzikolog niti kunsthistoričar. Završio je srednju tekstilnu. U kulturu i glazbu Srednje Europe razumije se kao Marie u deviatio penis. Ante Tomić o Bulju je napisao retke antologijske duhovitosti, koje ovdje vrijedi citirati. „Zapanjilo me je kad sam shvatio da je dvije godine mlađi od mene? Kad je rat završio, imao je dvadeset tri“, napisao je Tomić, pa se zapitao: „Kako je netko od dvadeset tri otišao u mirovinu? Ubijte me, ne znam. Pretpostavljam da je riječ o invalidskoj mirovini, premda se prostim okom ne vidi gdje je on invalidan. Slušajući ga kad govori, meni se najvjerojatnije čini da je Miro Bulj oduzet od vrata nagore. Ali, kakav god da je

zdravstveni problem imao, čudesno je ozdravio otkad se zaposlio u politici...“

Na popratnoj fotografiji uz tekst, vidimo Bulja u pozi „čaše lomim, ruke mi krvave“, što neizbježno vodi prema zaključku da nije slušao Furtwanglera, nego, prije, Daru Bubamaru, Sandru Afriku ili, ajde, da mu sad ne pakujemo, Marka Perkovića Thompsona. No, svejedno – koja je razlika? Folk ili pastirsko-domoljubni rock, isti đavo. A ako čovjek malo dublje zagrebe po Thompsonovoj kajdanci, iznenadit će se nalazima. Šimun Cimerman, autor bestsela „Sutjeska“, izveo je komparativnu analizu „Bojne Čavoglave“ i partizan-

Goran Bregović je u Bazilici svetog Franje u Asiziju održao koncert s Ciganima trubačima. Snimka na Youtubeu ima 12 milijuna pregleda. Vjerujemo da asiški nadbiskup i kustos papinske bazilike o glazbi i kulturi, možda čak i o kršćanstvu, znaju nešto više od sinjskog gradonačelnika

ske pjesme „Sivi sokole“, i zaključio da je riječ o – citatu, da ne kažemo plagijatu! (Uostalom, poslušajte sami.)

Nema na Balkanu puno glazbene originalnosti. Goranu Bregoviću jednom su zamjerili da mu pjesma liči na neku tuđu a on je odgovorio – bolje da liči na nešto nego da ne liči ni na što. „Čuvena“ ustaška pjesma „Evo zore, evo dana“ (Evo Jure i Bobana, napisana 1942. u čast Jure Francetića), također liči na nešto. Ona naime u podlozi ima istu melodiju kao partizanska pjesma „Na Kordunu grob do groba“ (tekst je iste godine napisala Desanka Čuić Kačar) a ta pak ima istu podlogu kao četnička balada „Uvenu mi dunja u fioci (dragi mi je kod Draže u vojsci). Ide to i dalje. Postoji još jedna ustaška verzija, s naslovom „Na Kupresu grob do groba“.

Pjesma „Istrčale zagrebačke frajle / korak ide za korakom, mlad ustaša pod barjakom“, u prijevodu na srpski zove se „Marširala, marširala kralja Petra garda“. Nenad Čanak je sjajno pjeva na mađarskom – gdje je začeta, a i danas je popularna – no kod komšija Mađara je to sada dječja pjesma koja govori o parnom vlaku koji putuje za Kanižu i Kaposvár, a strojovoda ga usmjerava... I ona je začeta kao koračnica, koju su Hrvati prilagodili banu Jelačiću a Srbi kralju Petru. Melodija je tako popularna da svoju verziju imaju i Austrijanci.

Muzički predložak za poznatu partizansku pjesmu „Po šumama i gorama“ uzet je iz ruske partizanske pjesme „Po dolinama i po vzgorjam“ (rus. *Đi aiečiré č d' ačaiđu' é*), popularnoj pjesmi Crvene armije iz Ruskog građanskog rata. Čak je i glasovita skladba „Konjuh platinom“ kao uzor – ovdje nije riječ o citatu ili plagijatu – imala rusku pjesmu

„Комсомольское сердце“ (Komsomosko srce) koja je također bila dio revolucionarnog repertoara.

Iako je glazba originalno djelo Oskara Danona, on je u njezinu strukturu i atmosferu svjesno unio elemente „ruske kajde“ kako bi pjesmi dao sjetan i svečan ton, karakterističan za silno otmjene ruske revolucionarne balade. Tekst pjesme napisao je pjesnik i partizan Miloš Popović Đurin 1941. godine. Partizani se, inače, nisu libili „posuđivati“ od četnika, što dokazuje i čuvena pjesma „Sa Ovčara i Kablara“ (Sa Ovčara i Kablara, lepa Mara progovara: „Da sam ‘tica il’ golubić, da odletim do na Ljubić / Da ja vidim moga Mila, kako s vojskom paradira / To je vojska gorskog tića, komandanta Rakovića / Pesma ori od Užica, četnička je sva Jelica...“

Ni Mile Dodik nije se proslavio kao muzikolog. U više navrata on je ludovao uz, kako je govorio, staru srpsku pjesmu iz Prvog svjetskog rata, „Pukni zoro“. „To je divna pjesma koju su prvi put u

teškim borbama otpjevali srpski vojnici na Kajmakčalanu, u kojoj su se borili za povratak na teritorij Srbije. To je lijepa pjesma, nikoga ne vrijeđa i govori o vojnicima koji se vraćaju iz rata, a ne vojnicima koji idu u rat“, rekao je 2012. Dodik govoreći o pjesmi koja je postala neformalna himna Republike Srpske.

To je vrlo dirljivo, jedini je problem što je pjesma u to vrijeme bila stara – dvije godine (nije još od sise odbijena) i što je nisu pjevali na Kajmakčalanu, nego u filmu i seriji „Montevideo bog te video“. Pjesmu je 2010. godine napisao slovenski muzičar Magnifico (Robert Pešut). Dodik je nasjeo na urbanu legendu, no Magnifico je te tvrdnje više puta demantirao, potvrdivši da je on jedini autor glazbe i teksta. Slovenac je pjesmu posvetio svom djedu koji je bio srpski vojnik u Prvom svjetskom ratu, oponašajući specifični starogradski i koračnički senzibilitet.

Ima li Ederlezima i Đurdevdanu mje-

sta na ulicama katoličkih gradova za Adventa? To je otvoreno pitanje, samo je dvojbeno je li sinjski gradonačelnik kvalificirani sudac. Upitno je, recimo, bi li Miro Bulj znao nabrojati deset srednjoeuropskih skladatelja. Ili vodeća imena Beča XIX stoljeća – a Beč je sinonim za Srednju Europu – čiju kulturu dominantno nisu stvarali kršćani nego Židovi (Freud, Adler, Schnitzler, Karl Kraus, Herzl, Stefan Zweig, da ne idemo dalje). I spomenuti Goran Bregović je u Bazilici svetog Franje u Asiziju održao koncert s Ciganima trubačima. Snimka na Youtubeu ima 12 milijuna pregleda. Vjerujemo da asiški nadbiskup i kustos papinske bazilike o glazbi i kulturi, možda čak i o kršćanstvu, znaju nešto više od sinjskog gradonačelnika.

A ovi Cigani, trubači, zacijelo su bolji i otmjeniji muzičari od mnogih folk zvijezda za čije se nastupe, svakog Adventa, u Zagrebu traži karta više. Između Sandre Afrike i majstora iz Guče, mi bismo uvijek birali ovo drugo. **N**

Još jedna zabluda: „Srbija štiti privatnu imovinu...”

Naša zemlja u društvu DR Konga, Ruande i Kazahstana

Međunarodni indeks prava imovine za 2025. godinu pokazao da se iz godine u godinu pogoršavaju zaštita prava imovine i standardi prava na imovinu, a ono je temeljna institucija slobodnih i prosperitetnih društava

Piše Miša Brkić

Mi nikome nećemo oti-
mati privatnu imovi-
nu. Kad predsjednik
Srbije to izjavi, povod-
om promene vlasni-
štva u NIS-u, moglo bi se poverovati da
je Srbija visokorangirana država u sve-
tu koja zakonima i praksom štiti privat-
no vlasništvo.

Nažalost, nije.

Sudeći po lestvici Alijanse za zašti-
tu privatne imovine (PRA) za 2025. go-
dinu Srbija je država u kojoj se privatno
vlasništvo štiti „srednje žalosno“. Na-
ime, na toj listi sa 126 analiziranih dr-
žava, Srbija je rangirana na 60. mesto i
smeštena je u društvo s Ruandom, Ju-
žnom Afrikom, Kinom, Kazahstanom,
Kuvajtom...

Na osnovu tog istraživanja Alijan-
sa objavljuje Međunarodni indeks pra-
va imovine (IPRI) u čijoj izradi su uče-
stvovala 133 međunarodne organizacije
iz 73 zemlje, a njegovi rezultati „pokri-
vaju“ 93,23 odsto svetske populacije i
97,54 odsto svetskog BDP-a. IPRI pro-
cenjuje snagu institucija i efikasnost
vlada u zaštiti privatnog vlasništva i
prava fizičke i intelektualne svojine. Taj
indeks boduje osnovne institucije si-
stema prava imovine na osnovu tri kri-

terijuma: pravno i političko okruženje
(nezavisnost sudstva, vladavina prava,
politička stabilnost, kontrola korup-
cije), prava fizičke imovine (percep-
cija zaštite fizičke imovine, proces re-
gistracije, pristup finansiranju) i prava
intelektualne svojine (percepcija zašti-
te intelektualne svojine, zaštita patena-
ta, zaštita autorskih prava, zaštita žiga).

Indeks za 2025. godinu pokazuje sna-
žnu međuzavisnost prava imovine i dru-
gih ekonomskih i društvenih indikato-
ra blagostanja, uključujući inovacije,
konkurenciju, prosperitet, istraživa-
nje i razvoj, ljudski razvoj, rodnu ravno-
pravnost, otvorene podatke i pristup in-
ternetu.

**Zašto je važno meriti nivo zaštite pri-
vatne imovine?**

Velika većina ekonomskih stručnja-
ka i uglednih profesora tvrdi da kapi-
talizam nije moguć bez kredibilnih i
stabilnih vlasničkih prava. Praksa je po-
kazala da je pravo imovine temelj slobodnih i prosperitetnih društava, a In-

deks upravo to pravo ističe kao temeljnu
instituciju neophodnu za funkcionisa-
nje slobodnog društva. Važno je istaći
da vlasnička prava, za razliku od bogat-
stva i koristi, nisu fizički objekti (stvari)
nego apstraktni društveni odnosi. Ti od-
nosi štite vlasnike privatnog vlasništva
od preraspodele bogatstva.

Čuveni američki ekonomista Irving
Fišer objasnio je da je vlasničko pravo
sloboda da se uživaju koristi bogatstva u
najširem smislu i da se prihvate troško-
vi koje te koristi povlače.

U stvaranju prosperitetne ekonomije i
slobodnog i pravednog društva central-
no mesto zauzima negovanje vrlog in-
stitucionalnog okvira, čiji je kamen te-
meljac snažan sistem zaštite imovinskih
prava, koji ne samo što olakšava ostvari-
vanje drugih prava već i uspostavlja po-
zitivnu povratnu spregu za slobodu i
prosperitet.

Prava privatne svojine služe kao pri-
rodna kontrola političke moći, ogra-
ničavajući autoritet države i pokreću-
ći produktivnu transformaciju unutar
društva znanja. „Pravo na imovinu
čuvar je svakog drugog prava i liši-
ti ljude tog prava znači lišiti ih slobode“,
pisao je davno američki diploma-
ta Artur Li.

TABELA

	2024.		2025.	
	mesto	ocena	mesto	ocena
Luksemburg	5	7,8	1	8,2
Finska	1	8,1	15	7,5
Albanija	82	4,5	71	4,7
Austrija	13	7,6	7	7,7
Švajcarska	11	7,6	3	8,0
BiH	96	4,1	76	4,5
Bugarska	56	5,1	37	6,1
Hrvatska	54	5,2	35	6,2
Češka	23	6,5	24	6,9
Kazahstan	74	4,6	64	4,8
Japan	12	7,6	4	7,9
Francuska	20	7,0	12	7,6
SAD	14	7,5	10	7,6
Norveška	9	7,7	20	7,3
Crna Gora	66	4,8	56	5,0
Moldavija	71	4,7	70	4,7
Severna Makedonija	78	4,6	57	4,9
Rumunija	42	5,8	36	6,2
Rusija	102	3,8	96	3,8
Ruanda	48	5,3	63	4,8
Srbija	76	4,6	60	4,9
Slovenija	35	6,1	27	6,6
Južna Afrika	59	5,1	61	4,9
Kina	51	5,3	62	4,9
Kuvajt	55	5,2	59	4,9
Venecuela	125	1,9	125	2,0

(Izbor država iz PRA analize za ovu tabelu lična je preferencija autora teksta.)

Ako bi se merila samo nezavisnost pravosuđa, Srbija bi zauzela 98. mesto na ovoj listi (na kojoj je 126 država). Primera radi, Venecuela kao pretposlednje rangirana država (125. mesto), ako bi se merio samo rezultat za „nezavisno pravosuđe“, zauzela bi 112. mesto

Ratovi, širenje etatizma, jačanje autoritarizma, ekonomska kriza, nestabilnost i neizvesnost razlozi su zbog kojih su jaka imovinska prava i njihova zaštita danas važniji nego ikad, smatra predsednik Alijanse za zaštitu privatne imovine Ernesto de Soto.

Ali rezultati PRA istraživanja nisu ohrabrujući.

Prosečan rezultat IPRI-ja za 2025. godinu na nivou sveta iznosi 5,13 bodova i odražava kontinuirano pogoršanje globalne zaštite prava imovine i pad globalnih standarda prava na imovinu. Globalni prosek za 2024. godinu bio je 5,18 bodova, a 2023. godine IPRI je imao vrednost 5,21 bod. U 2022. godini prosek IPRI-ja bio je 5,19 bodova, u

2021. godini prosek je bio 5,60 bodova, a 2020. godine čak 5,72. Najveći doprinos padu globalnog rezultata u 2025. godini imao je kriterijum „prava na fizičku imovinu“ (PFI), kome je najviše doprineo pad komponente „pristup finansiranju“.

Najbolje rezultate 2025. godine (od mogućih 10 bodova) ostvarili su Luksemburg (8,2), Australija (8,0), Švajcarska (8,0), Japan (7,9), Danska (7,8), Kanada (7,8), Austrija (7,7), Nemačka (7,7), Novi Zeland (7,7) i SAD (7,7). Godinu dana ranije, lista je izgledala prilično drugačije: Finska (8,1), Singapur (7,9), Danska (7,8), Holandija (7,8), Luksemburg (7,8), Švedska (7,7), Novi Zeland (7,7), Australija (7,7), Norveška (7,7) i Nemačka (7,7). IPRI rezultati 15 najboljih zemalja u 2025. godini kreću se od 7,54 do 8,24 boda. Najslabije rezultate 2025. godine imali su Etiopija (2,6), DR Kongo (2,6), Haiti (2,1), Venecuela (2,0) i Jemen (1,7).

Ukrštanja indeksa sa ekonomskim i demografskim podacima pokazuju da su zemlje sa visokim prihodima imale najviši IPRI rezultat (6,7) i najveći rast u odnosu na 2024. godinu (1,8 odsto). Zemlje sa višim srednjim prihodima imale su indeks 4,6, zemlje sa nižim srednjim prihodima - 3,9, a sa nižim prihodima - 3,1 (što je sve pad u odnosu na njihove rezultate iz 2024. godine). Zemlje sa nižim prihodima zabeležile su najveći pad (5,1 odsto), što pokazuje znatno pogoršanje standarda imovinskih prava u zemljama u razvoju. Pet najvećih pojedinačnih poboljšanja IPRI rezultata došlo je iz Evrope: Hrvatska je zabeležila poboljšanje od 20,5 odsto, Bugarska od 20,5 odsto, Grčka 16,2 odsto i Italija od 16,1 odsto.

Indeks prava imovine potvrdio je da su jaka imovinska prava važna komponenta ekonomskog rasta i razvoja, pri čemu je IPRI u visokoj korelaciji sa ekonomskim razvojem i inovacijama. IPRI je pokazao visok uticaj na Globalni indeks spremnosti za veštačku inteligenciju (0,93), Globalni indeks znanja (0,92), Globalni indeks društvenog napretka (0,90), Globalni indeks inovacija (0,88) i Globalni indeks preduzetništva (0,88).

Iz istraživanja je primetno da samo 16 odsto svetskog stanovništva živi u 48 država sa srednjim do visokim nivoom

zaštite imovinskih prava (5,5 do 8,4), a 84 odsto stanovništva živi u 78 zemalja sa IPRI rezultatima u rasponu od 1,5 do 5,4, što odražava slabe do umereno jake sisteme imovinskih prava u većini država sveta.

Prava privatne svojine služe kao prirodna kontrola političke moći, ograničavajući autoritet države i pokrećući produktivnu transformaciju unutar društva znanja

Kombinovanje IPRI-populacione analize sa rezultatima BDP-a, otkriva da 62 odsto svetskog BDP-a dolazi iz 48 zemalja sa jakim sistemom imovinskih prava (IPRI rezultat iznad 5,5). Još zanimljiviji je podatak da 58,1 odsto ukupnog BDP-a dolazi iz samo 29 država (13,8 odsto ukupnog svetskog stanovništva) sa IPRI rezultatima iznad 6,5. Kad su u pitanju srednji IPRI rezultati (od 4,5 do 5,4 boda), njih pokazuje 30 država (50,7 odsto ukupnog stanovništva) i one prave 27,5 odsto ukupnog svetskog BDP-a. A 21 država sa nižim nivoom zaštite imovinskih prava (1,5 - 3,4) pravi samo 2,15 odsto svetskog BDP-a.

Ovi podaci nedvosmisleno ukazuju na pozitivnu vezu između jakih sistema zaštite imovinskih prava, ekonomske snage države i njenog udela u globalnom BDP-u. „Ono što siromašnima nedostaje, to je lak pristup mehanizmima imovine koji bi legalno fiksirali ekonomski potencijal njihove imovine kako bi se ona koristila za proizvodnju, obezbeđivanje ili garantovanje veće vrednosti na otvorenom tržištu“, napisao je svojevremeno Ernando de Soto.

Srbija se na svetskoj rang-listi zaštite privatne imovine ni po čemu ne ističe, osim jednog očajno lošeg pokazatelja. Za godinu dana napredovala je sa 76. mesta (4,6 bodova) na 60. mesto (4,9 bodova) i iz četvrtne četvrtine (gde je bila na sredini) u 2024. godini preselila se na poslednje mesto treće četvrtine u 2025. godini. Najupečatljiviji detalj je loš rezultat u komponenti „pravni i politički okvir“, i ako bi se samo on računao, Srbija bi bila rangirana na 82. mesto sa 4,1 bodom. Na slab rezultat te komponente najviše je uticao katastrofalno nizak broj bodova koji je Srbija dobila za „nezavisno pravosuđe“ (2,4 boda, koliko i DR Kongo), ali i bodovi koje je dobila za „kontrolu korupcije“ (4,1) i „vladavinu prava“ (4,8).

Ako bi se merila samo nezavisnost pravosuđa, Srbija bi zauzela 98. mesto na ovoj listi (na kojoj je 126 država). Primera radi, Venecuela kao pretposlednje rangirana država (125. mesto), ako bi se merio samo rezultat za „nezavisno pravosuđe“, zauzela bi 112. mesto.

Još neka poređenja su interesantna. Na primer, Albanija koja ima za malo slabiji IPRI od Srbije - 4,7. Ali ima više bodova od Srbije na „nezavisno pravosuđe“ - 2,9, za „vladavinu prava“ ima neznatno manje od Srbije - 4,6 a za „kontrolu korupcije“ ima više od Srbije - 4,3.

Crna Gora je na 56. mestu sa 5,0 bodova. Za „nezavisno pravosuđe“ dobila je 4,1 bod, za „vladavinu prava“ 4,9 a za „kontrolu korupcije“ 4,8 bodova.

Severna Makedonija je na 57. mestu sa 4,9 bodova. Za „nezavisno pravosuđe“ osvojila je 3,6 bodova, za „vladavinu prava“ 4,6 bodova, za „kontrolu korupcije“ 4,3 boda a za „pristup finansiranju“ 5,1 bod.

Hrvatska je na 35. mestu sa 6,2 boda. Ona ima veoma visok skor (8,2) za „pristup finansiranju“ i po tom kriterijumu zauzima 8. mesto u svetu. Za „pravnu državu“ dobila je 5,7 bodova, za „kontrolu korupcije“ 5,3 boda.

Bosna i Hercegovina, iako ima samo 0,4 boda manje od Srbije, zauzela je 76. mesto sa 4,5 bodova. Njeno „pravno i političko“ okruženje ukupno je jednako kao i srpsko - 4,1 bod. Ali su zato pojedinačne ocene mnogo bolje od Srbije: za „nezavisno pravosuđe“ 3,7 bodova, za „vladavinu prava“ 4,2 boda, za „kontrolu korupcije“ 3,8, a za, recimo, „pristup finansiranju“ 6,1 bod. **N**

Doc. dr. Borko Milanović, direktor Instituta za zdravstvenu zaštitu dece i omladine Vojvodine i Christoph Rath, član Upravnog odbora Vienna Insurance Group

Podrška zdravlju dece kroz modernu medicinsku opremu

Institutu za zdravstvenu zaštitu dece i omladine Vojvodine uručena je značajna donacija kompanije Wiener Städtische Versicherungsverein, u vrednosti od 50.000 evra, namenjena nabavci 26 savremenih infuzionih pumpi, medicinskih uređaja koji omogućavaju preciznu i pouzdanu primenu terapije u pedijatrijskoj nezi.

Institut za zdravstvenu zaštitu dece i omladine Vojvodine, kao jedina tercijarna pedijatrijska ustanova u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini, svakodnevno zbrinjava oko 200 pacijenata i raspolaže sa 350 bolničkih kreveta. Sa približno 800 zaposlenih lekara, medicinskog i nemedicinskog osoblja, kao i nastavnom bazom Medicinskog fakulteta, Institut obezbeđuje najkompleksnije medicinske procedure za decu i omladinu.

Ova podrška ima poseban značaj jer dodatno jača kapacitete Instituta i podržava pružanje kvalitetne, bezbedne i stručne zdravstvene nege pacijentima u Vojvodini. Donacija omogućava nabavku infuzionih pumpi – medicinskih uređaja koji obezbeđuju preciznu i sigurnu primenu lekova, tečnosti i nutritivnih rastvora. Infuzione pumpe su posebno važne u lečenju dece i

pacijenata sa ozbiljnim stanjima, jer omogućavaju kontrolisanu i kontinuiranu terapiju, smanjuju rizik od grešaka u dozi i poboljšavaju bezbednost i udobnost pacijenata.

Briga i medicinska podrška predstavljaju naše ključne prioritete, naročito kada je reč o obezbeđivanju najboljeg mogućeg lečenja za decu

Robert Lasshofer, generalni direktor kompanije Wiener Städtische Versicherungsverein

„Savremena medicinska oprema nije samo alat – ona je preduslov za kvalitetno lečenje i bezbednost naših pacijenata. Ova donacija nam omogućava da dodatno unapredimo negu i pružimo najviši standard zdravstvene zaštite za decu i omladinu“, istakao je doc. dr. Borko Milanović, direktor Instituta za zdravstvenu zaštitu dece i omladine Vojvodine.

Ova donacija potvrđuje posvećenost kompanije Wiener Städtische Versicherungsverein tome da deci obezbedi zdrav početak života. „Sa velikim zadovoljstvom podržavamo vredan i posvećen rad stručnog tima i dajemo doprinos još kvalitetnijoj i bezbednijoj nezi najmlađih pacijenata. Briga i medicinska podrška predstavljaju naše ključne prioritete, naročito kada je reč o obezbeđivanju najboljeg mogućeg lečenja za decu“, izjavio je Robert Lasshofer, generalni direktor kompanije Wiener Städtische Versicherungsverein.

„U ime VIG-a, društveno odgovorne osiguravajuće grupacije, u potpunosti smo posvećeni inicijativama koje unapređuju zdravlje i poboljšavaju kvalitet života. Ulaganjem u zdravlje dece doprinosimo stvaranju sigurnijeg i zdravijeg početka života za generacije koje dolaze“, izjavio je Christoph Rath, član Upravnog odbora Vienna Insurance Group.

Smrt na „mestu koje se mora posetiti“

Tragedija u švajcarskom mondenskom skijalištu, u kojoj je poginuo i jedan srpski državljani, bila je rezultat „savršene oluje“ – zapaljivog enterijera, opasne prakse služenja pića uz prskalice i uskih izlaza koji su onemogućili brzu evakuaciju stotina mladih ljudi. Svega deset sekundi nakon što je plafon zahvaćen vatrom, došlo je do fenomena poznatog kao „flashover“

Piše Marko Tica

Proslava Nove godine u jednom od ekskluzivnih švajcarskih skijališta, Kran Montani, pretvorila se u nezapamćenu tragediju kada je u ranim jutarnjim časovima 1. januara 2026. godine izbio požar u baru „Le Constellation“. U vatrenoj stihiji stradalo je 40 osoba, dok je 119 povređeno. U proteklih nekoliko dana dobili smo po-

tvrdi da se među stradalima nalazi i jedan srpski državljani – Stefan Ivanović poginuo je spasavajući goste lokala u kom je radio kao obezbeđenje.

Nesreća je nastupila oko 1.30 časova u podrumskom delu bara, koji je u tom trenutku bio ispunjen mladim ljudima. Svedoci su opisali trenutke užasa kada se slavljenička atmosfera pretvorila u borbu za goli život.

Glavna hipoteza istrage, koju je potvrdila tužiteljka kantona Vale, Beatris Pili, ukazuje na to da su požar izazvale prskalice postavljene na boce šampanjca. Snimci sa društvenih mreža pokazuju konobare koji nose boce sa upaljenim prskalicama visoko iznad glava, pri čemu su plamen i iskre bili udaljeni svega nekoliko centimetara od niskog plafona.

Lokal je bio ocenjen sa svega 6,5 od 10 poena za sigurnost, uz žalbe gostiju na neprofesionalizam osoblja. Uprkos tome, promotivni snimci iz maja 2024. pokazuju da su zapaljive prskalice bile redovan deo ponude, takođe, jedan od vlasnika je izjavio da su prskalice na bocama „standardna praksa u ugostiteljstvu“

Svega deset sekundi nakon što je plafon bio zahvaćen vatrom, došlo je do fenomena poznatog kao „flashover“ – trenutno paljenje svih gorivih materija u prostoriji usled ekstremne akumulacije toplote i gasova, pri čemu temperature dostižu i preko 1.000 stepeni Celzijusa.

Da stvar bude još gora, snimci sigurnosnih kamera pokazuju da je muzika nastavila da svira čak i kada je plafon počeo da gori, a neki gosti su nastavili da plešu, nesvesni brzine kojom će se vatra proširiti. Ta kritična prva faza (od nekoliko sekundi) u kojoj je možda bilo moguće reagovati, protraćena je jer opasnost nije odmah shvaćena ozbiljno.

Većina stradalih su tinejdžeri i mladi ljudi, a najmlađa žrtva je četrnaestogodišnja devojčica iz Švajcarske. Među povređenima su identifikovani državljani Švajcarske (71), Francuske (14), Italije (11). Zbog ekstremnih opekotina, proces identifikacije je bio spor i naročito bolan za porodice koje su danima čekale vesti ispred improvizovanih šatora.

Istraga se sada fokusira na ozbiljne bezbednosne propuste i pitanje zašto bar, koji se reklamirao kao „mesto koje se mora posetiti“, nije bio adekvatno pripremljen za ovakav rizik.

Analiza koju je sproveo švajcarski „Neue Zürcher Zeitung“ (NZZ) pokazuje da su plafon i zidovi podrumskog bara bili obloženi akustičnom penom od poliuretana. Iako je ovaj materijal odličan za izolaciju zvuka, on je izuzetno zapaljiv i prilikom sagorevanja oslobađa smrtonosne toksične gasove. Sličan scenario doveo je do tragedije u klubu „The Station“ u SAD 2003. godine, ali pouke očigledno nisu primenjene u Kran Montani.

Bar „Le Constellation“ projektovan je za maksimalno 300 ljudi, ali svedoci tvrde da je te noći u skućenom prostoru bilo znatno više gostiju. Glavni problem predstavljalo je usko stepenište koje vodi do izlaza koji povezuje podrum sa prizemljem.

Tokom renoviranja 2015. godine, stepenište je dodatno suženo postavljanjem pregradnih zidova. Kada je izbio požar, nastao je efekat levka – stotine ljudi pokušavale su da se popnu uz uske stepenice dok su se otrovni dim i vatra širili odozdo.

Iako je objekat zvanično imao izlaz za slučaj uzbune, državni savetnik kantona Vale, Stefan Ganzer, priznao je da bi većina ljudi u panici i gustom dimu teško mogla da ga pronađe. „Kada dođe do ‘flashovera’, vidljivost postaje nula u roku od par sekundi, što onemogućava orijentaciju“, izjavio je Ganzer.

Zanimljivo je da je na platformama za recenzije bar ranije dobijao loše ocene u kategoriji bezbednosti. Prema pisanju lista švajcarskog portala „20 Minuten“, lokal je ocenjen sa svega 6,5 od 10 poena za sigurnost, uz žalbe gostiju na neprofesionalizam osoblja. Uprkos tome, promotivni snimci iz maja 2024. pokazuju da su

Plafon i zidovi podrumskog bara bili su obloženi akustičnom penom od poliuretana. Iako je ovaj materijal odličan za izolaciju zvuka, on je izuzetno zapaljiv i prilikom sagorevanja oslobađa smrtonosne toksične gasove. Sličan scenario doveo je do tragedije u klubu „The Station“ u SAD 2003. godine, ali pouke očigledno nisu primenjene u Kran Montani

zapaljive prskalice bile redovan deo ponude, takođe, jedan od vlasnika je izjavio da su prskalice na bocama „standardna praksa u ugostiteljstvu“.

Vlasnici lokala, bračni par sa Korzike, izjavili su preko izvora bliskih istrazi da su „potpuno u šoku“.

Prema navodima francuskih medija, oni su sarađivali sa policijom tokom uvodnih ispitivanja. Istakli su da su sami renovirali prostor 2015. godine i da je bar bio „mesto okupljanja međunarodne elite“. Njih dvoje se trenutno nalazi pod istragom za ubistvo iz nehata.

U međuvremenu, istražitelji nastavljaju proveru materijala korišćenih u renoviranju objekta. To jest, da li su uopšte bili u skladu sa švajcarskim propisima o zaštiti od požara.

Glavni tužilac kantona Vale potvrdio je da su video-snimci sa mobilnih telefona gostiju ključni dokaz. Kako je rečeno, na snimcima se jasno vidi trenutak kada iskra sa boce šampanjca dotiče plafon. Tužilaštvo takođe istražuje navode o prebukiranosti lokala.

Ukratko, ova tragedija je rezultat „savršene oluje“ – zapaljivog enterijera, opasne prakse služenja pića uz prskalice i uskih izlaza koji su onemogućili brzu evakuaciju stotina mladih ljudi.

Iz Švajcarske turističke organizacije i kompanije „Vail Resorts“, koja upravlja žičarama, upućeno je duboko saučešće, ali naglašavaju da će se propisi o upotrebi pirotehnikе u zatvorenim prostorima morati drastično pooštriti na nivou cele države. **N**

Gde je ta apokalipsa?

Za šta ćemo sutra koristiti AI

Dublja integracija veštačke inteligencije u sve pore tehnologije i života, duboka promena interneta, nova svemirska trka, pitanje ko će i gde praviti čipove i data centre, još jedna lopata zaboravljenih tehnologija na digitalnom groblju i ludnica na tržištu. Sve to i jedan veliki potencijalni mehur, a ne robotski ustanak, čekaju nas u ovoj godini

Piše Pavle Zlatić

N neće svi u 2026. nositi VR ili AR naočare, možda i nije bilo pametno menjati ime kompaniji u Meta očekujući da će svi već u ovoj godini biti u „metaversu“, niti će se roboti tek tako naoružati i zauzeti svet, ali najmanje jedna vrsta tihe apokalipse se lagano nadvija nad digitalnim svetom, i ne samo nad njim.

Ta apokalipsa nema lice Arnolda Švarcenegera i ogleda se u sudaru veštačke inteligencije, tržišta, infrastrukture i politike, i u tome kako se zbog tih sudara menja internet kakav poznajemo.

Nije lako probrati to koja je promena najizvesnija, jer od niza tehnoloških prognoza koje imamo svake godine, sve je teže razaznati šta ima smisla, a šta nema. Prvo, sve se jako brzo razvija a skokovi i proboji se očekuju u nekoliko oblasti, koje bi sa sobom mogle da povuku sve i svašta – počevši od sveprisutne veštačke inteligencije, preko kvantnih računara, biotehnologije i medicine, do energetike.

A zatim, šuma, i namernog i nena-mernog, ima mnogo. Bez obzira na izvor, na to da li su u pitanju Harvard, Stanford ili vodeći kineski AI univerzitet Cinghua, neki veliki think-tank, ili neka nova odmetnuta ekipa stručnjaka, teško je podeliti projekcije na one koje imaju težinu, i na one koje zvuče sjajno, ali su potpuno, iako nenamerno, pro-

mašene. Takođe, sve je više onih koje se uopšte i ne obaziru na realnost, već služe samo da napumpaju i nahajpuju nešto, kako bi igrači na berzi nastavili da zadovoljno trljaju ruke.

Čini se da je upravo tu veštačka inteligencija, tehnologija koja je u žiži pune dve godine, uspeła da napravi najveću zbrčku. Ako uskoro i ne reši pitanje večnog života, lečenja raka ili nuklearne energije, sigurne su dve stvari – nastaviće da pravi pometnju na tržištu na kom je Nvidia zasad najveći pobednik, ali će izmeniti i debeli, digitalni jorgan koji prekriva ove naše biološke živote – a to je internet.

Da bismo stigli do te promene, najpre je neophodno razumeti šta se zapravo dešava sa veštačkom inteligencijom. U ovom trenutku deluje i da je podjednako važno pogledati unazad, koliko i gledati u kom pravcu razvoj ide. Dok su 2024. i 2025. godina obećavale silovite promene i opipljivu revoluciju, integraciju AI u svakom uređaju, prvenstveno u našim telefonima (koji su najmanje telefoni), ispostaviće se da u 2026. ulazi-

Sve je više projekcija koje se uopšte i ne obaziru na realnost, već služe samo da napumpaju i nahajpuju nešto, kako bi igrači na berzi nastavili da zadovoljno trljaju ruke

mo uz neku vrstu otrežnjenja.

Tu su modeli na koje ne možemo da se potpuno oslonimo (iako to mnoge ne sprečava da se baš potpuno oslone na njih), tu je stidljiva integracija, koja je pre marketinška poruka nego smisleno poboljšanje korisničkog iskustva (i TV, i frižider, i baš svaka aplikacija su nekako AI), a tu je i neispunjeno obećanje automatizacije, koja zahteva da neko to stalno proverava.

ZA ŠTA ĆEMO SUTRA KORISTITI AI

Naravno, daleko od toga da nema krupnijih pomaka od trenutka kada je u naše živote ušao ChatGPT. Možda nismo AI iskoristili da kolonizujemo Mars, zamenimo advokate i lekare, ili se rešimo dosadnih poslova ili fosilnih goriva, ali jesmo za niz mnogo prozaičnijih i ličnih stvari. Ispostaviće se da je dobra bila procena iz manjeg istraživanja rađenog u Srbiji pre godinu i po dana, u kom su donosioci odluka u jednoj privrednoj grani rekli da misle da su spremniji za AI promene od svojih organizacija.

Podaci koje je objavio OpenAI pokazuju da se ChatGPT (a verovatno i Gemini i Grok) najviše koristio van poslovnih aktivnosti – za praktične savete i pronalaženje informacija, dok su „tokom radnog vremena“ bili tu za manje-više pešačke stvari – pomoć u pisanju, ispravljanju tekstova i mejlova. Sudeći

Korisnici svih generacija gube sposobnost da razlikuju stvarnost od algoritamskih kreacija, pa tako, uz dokazan loš uticaj nekontrolisanog korišćenja društvenih mreža na mlade (ali i na ostale), dobijamo paradoksalne nove generacije. One su skoro potpuno utopljene u digitalno, ali suštinski su i digitalno nepismene

po analiziranim obrascima korišćenja više od 700 miliona korisnika ChatGPT-ja, konkretan odnos je 70 odsto za ličnu upotrebu, a tek 30 za poslovne aktivnosti. Jedan korak dublje pokazuje da su promptovi uglavnom usmereni ka pitanjima, nešto više od polovine, oni u kojima se od modela traži da nešto uradi su na oko 35 odsto, dok ostatak otpada na ono što se podvlači pod „izražavanje“.

Kada predemo u komercijalne vode, ilustrativan primer za to gde je AI danas, ali i gde nije, jeste jedna od najvećih tehnoloških kompanija na svetu „Salesforce“. Firma koja korisnicima iz celog sveta nudi platformu za upravljanje odnosima sa klijentima (CRM) vredna je oko 240 milijardi dolara i zapošljava 76.000 ljudi. Kako bi povećala prvi broj, a smanjila drugi, rešila je da prepušti deo svog poslovanja modelima veštačke inteligencije, razume se, upravo na najmanje plaćenim poslovima – poslovima korisničke podrške.

Ono što sada zna svaki malo redovni korisnik jezičkih modela, a to je da su nepouzdan, da znaju da se zaglupe i da budu vrlo samouvereni lažovi, Salesforce je saznao na teži način. Sada ne samo što moraju ponovo da zapošljavaju na pozicijama na kojima su delili otkaze, već se bore i sa reputacionim problemima.

NEZRELOST, TRENING I BEZBEDNOST

Upravo to je jedan od izazova sa kojima će se istraživači u oblasti AI suočavati i ove godine. Već neko vreme ima glasova koji govore da su LLM-ovi udarili u plafon mogućnosti i da će dalji razvoj uglavnom biti usmeren ka njihovoj efikasnosti, odnosno ka ceni – što je nešto u čemu su u nekoliko navrata najuspe-

šniji bili Kinezi. Takođe, sve su glasniji oni koji kažu da je tehnologija puštena „u divljinu“ nedovoljno zrela i da je odluka OpenAI da od javnosti napravi globalni beta test, nešto što je nateralo druge igrače, pre svih Google da sa takode „zelenim“ modelima uđu u trku.

Nezrelost je problem jedne vrste, dok je drugi najava da će veštačka inteligencija ove godine udariti i u granicu organskog treninga. To znači da se procenjuje da će modeli prestati da eksponencijalno napreduju jer će im ponestati kvalitetnog „ljudskog“ materijala za obradu, odnosno da će morati da se nađe kvalitetna sintetička zamena za materijal za treninge.

Treći, podjednako važan jeste onaj o kome se razgovara u talasima, a to je pitanje bezbednosti. Ovdje nije reč (samo) o „terminatorima“, već o širokoj lepezi bezbednosnih i drugih rizika koje tehnologija nosi sa sobom. Ljudi povezani sa OpenAI su više puta govorili o usklađivanju veštačke inteligencije sa vrednostima čovečanstva, pravljene su i rastavljeni i interni timovi, i eksterne grupe stručnjaka, kao i posebne kompanije koje su se bavile tom temom.

Baš pred kraj godine dvojica istaknutih istraživača su napustila OpenAI uz ocedu da je kompanija više posvećena izbacivanju novih proizvoda nego bezbednosti. Prvi čovek OpenAI Sem Altman je ovih dana ponovo rekao da je to važan segment razvoja i priznao da postoje razni rizici „na kojima se radi“ – od ugrožavanja mentalnog zdravlja ljudi, do potencijala za sajber napade. Prve naznake toga kako će se Altmanov tim baviti ovim problemom imaćemo kada ime- nuje novu osobu zaduženu za tu sferu.

ŠTA SE KRIJE IZA ZATVORENIH VRATA

Potencijalno nešto još dramatičnije će se ove godine odvijati daleko od tzv. „consumer“ sfere, odnosno tamo gde prosečan korisnik nema pristup. Dok se veliki Salesforce rve sa halucinacijama botova u korisničkoj podršci, a običan korisnik sa modelima koji nekada odlepe, najveće svetske sile i korporacije poput Palantira Pitera Tila operišu modelima koji su već danas integrisani u lance odlučivanja, odnosno tamo gde greške ne rezultiraju lošim PR-om, već konkretnim posledicama na terenu.

Dok su 2024. i 2025. godina obećavale silovite promene i opipljivu revoluciju, integraciju AI u svakom uređaju, prvenstveno u našim telefonima (koji su najmanje telefoni), ispostaviće se da u 2026. ulazimo uz neku vrstu otrežnjenja – tu su modeli na koje ne možemo da se potpuno oslonimo, iako to mnoge ne sprečava da se baš potpuno oslone na njih

U 2026. godini, kao što je i svojevremeno predvideo niz scenarija u nezavisnom setu turobnih prognoza objavljenih pod oznakom „AI 2027“, očekuje se da veštačka inteligencija odmakne dalje od simulacija razgovora na manje ili više samostalne zadatke, među kojima su i autonomna naučna istraživanja. Najkonkretnije korake je javno pravio Google, ali posle najave američke vojske da integriše veštačku inteligenciju u svoje protokole, nije potrebno mnogo mašte da se zaključči da se uprkos „otrežnjenju“ u potrošačkom delu ekosistema i potencijalnom pucanju investicionog mehura, iza zatvorenih vrata širom planete priprema teren za mnogo ozbiljnije primene.

U tim procesima, jedno od najvećih pitanja jeste zamena „ljudskog resursa“, o kom god delu lanca da govorimo. Iako se čini da „velika zamena“ neće biti nadohvat ruke ni ove godine, to ne znači da o tome ne treba da se razgovara, naprotiv. Naročito ako uzmemo u obzir činjenicu da već sada ima smisla biti umereno hrabar da se kaže da postoji niz radnih mesta koja su pre politička kategorija nego ekonomska.

ČEMU SLUŽI NAVODNI UNIVERZALNI DOHODAK

Pitanje je i da li društveni ugovor može da preživi veliku sintetičku zamenu, pre nego što se smisli šta sa zamenjenim čovekom uraditi. Upravo zato će 2026. biti godina u kojoj će se termin „univerzalni osnovni dohodak“ (UBI) konačno preseliti iz teorije i političkih eseja u ozbiljnije političke debate. Prvi korak je nedavno pokrenuo neizbežni Ilon Mask, koji je objavio da mu je novi termin, „univerzalni visoki dohodak“ (UHI), jedan od novih velikih ciljeva.

Pitanje je i tu da li je to nova šarena laža elita, način kupovine socijalnog mira, ali i to da li mora da se nađe neko globalno rešenje u svetu gde algoritam neće (još) moći da zameni procureli ventil, ali će moći da izbriše čitav srednji menadžment.

Sve ovo pobrojano znači da možemo očekivati modele koji drugačije razgovaraju sa nama, ali ne i to da će biti spremni da nas previše kritikuju, jer niko ne želi da ljuti otkazemo pretplatu. To znači i da će zaposleni u AI kompanijama nastaviti da obećavaju nemoguće kako bi osim korisnika privukli i investitore. Isto kao što možemo očekivati da mnogi od tih investitora nemaju pojma šta ova tehnologija nosi, ali znaju da se novac trenutno lepi za sve što u sebi ima reč AI – od onih frižidera, pa nadalje.

Te investitore i ne zanimaju toliko pomenuti nivoi koje bi političari i društvo trebalo da reše, koji bezbednosni rizici postoje – od sajber napada, preko uticaja na običnog čoveka, do širih društveno-ekonomskih rizika – kao ni to koliko je normalno da neko ima moć da upravlja algoritmima globalnog uticaja, narativima ili da jednim dugmetom odvrne ventil i popusti branu takozvanog AI slopa.

AI SLOP, PA ŠTA

Internet je odavno nepregledna šuma sadržaja različitog kvaliteta, a upravo zbog veštačke inteligencije bi već u 2026. godini mogao da prestane da postoji u obliku u kom ga poznajemo.

Čak 20 odsto videa koji dobijaju novi korisnici YouTubea je AI slop – generički, nekvalitetan sadržaj pravljen isključivo za zaokupljanje pažnje, skupljanje klikova i sekundi gledanja. Tako, dok se po internetu slavi osoba koja je pre deset godina kao jedini video na svom kanalu postavila desetočasovni loop snimka kamina, uz lepo pucketanje vatre, i tako dosad inkasirala oko milion dolara, svakodnevno nastaju kanali koji izbijaju na vrh top-lista zahvaljujući 100% generisanom sadržaju.

Korisnici svih generacija gube sposobnost da razlikuju stvarnost od algoritamskih kreacija, pa tako, uz dokazan loš uticaj nekontrolisanog korišćenja društvenih mreža na mlade (ali i na ostale), dobijamo paradoksalne nove generacije.

One su skoro potpuno utopljene u di-

gitalno, ali suštinski su i digitalno nepismene. Znaju da instaliraju sve što im treba na svojim telefonima, ali ne znaju da koriste računare, znaju da koriste AI, ali ne znaju za mane i predrasude, znaju da munjevito komuniciraju, ali ne i da paze šta postavljaju na mrežu.

DA LI ŽELIŠ DA TI SERVIRAM OVAJ OGLAS?

Upravo ta nepismenost, koja, naravno, nije rezervisana samo za klince, nosi novi nivo bezbednosnih rizika u 2026. godini, kao i potrebu da se promisli šta će se desiti sa samom interakcijom korisnika i sadržaja. Već znamo da je internet saobraćaj pretrpeo velike promene u poslednje vreme – Google je drugačiji i daje AI generisane odgovore pre linkova, upravo zato što je korisnicima lakše da pitaju svoj izabrani model nego da surfuju po već zagađenom internetu i rovere dok ne dobiju zadovoljavajući odgovor na svoje pitanje.

To će promeniti navike, naneti novi udar tradicionalnim medijima i uopšte informisanju građana, ali i poslovnim modelima. Kada se to desi, još jedno, ne beznačajno predviđanje za ovu godinu bi moglo da bude da će na mala vrata i reklame naći svoj put do prozora rezervisanih za ChatGPT ili Gemini. I biće dobro ako ta mala vrata budu koliko-toliko transparentna, odnosno ako bar budemo znali da postoji novčani razlog zašto nam se podmeće baš ovaj odgovor, a ne onaj.

Sa druge strane, optimističnije, novac će se delom prelivati i u takozvane „ogrđene bašte“. Ako će javni deo interneta biti sve zagađeniji generisanim smećem, kvalitetan sadržaj će se verovatno povlačiti iza digitalnih zidina, koje su izgrađene delom i poverenjem da je to što tamo piše pisano ljudskom rukom, a nije ispljunuto iz algoritma na osnovu tri-četiri ključne reči.

NOVA SVEMIRSKA TRKA

Ako su internet i AI nešto što svakodnevno osećamo pod prstima, tehnološka trka druge vrste će se u 2026. godini preseliti visoko iznad nas. Donald Tramp je krajem decembra 2025. godine potpisao izvršni nalog o američkoj „svemirskoj superiornosti“, ili da prevedemo – projekat „MAGA in space“.

Iako je nekako prošao ispod radara

Kvalitetan sadržaj će se verovatno povlačiti iza digitalnih zidina, izgrađenih poverenjem da je to što tamo piše pisano ljudskom rukom, a nije ispljunuto iz algoritma

U svetlu dešavanja u Venecueli, pitanje je kako će se razvijati sukobi „velikih“ sa manjima oko onoga što tehnologiju čini mogućom – resursa. Iako Rusija i SAD privlače najviše pažnje, za ovu priču bi najproblematičniji mogao biti tihi tinjajući sukob Kine i Tajvana

zbog svega što se dešavalo proteklih dvadesetak dana na globalnoj sceni, na startu nove godine zaslužuje da bude jedna od centralnih tema tehnološkog sveta. Pre svega zato što definitivno više nije reč o maštariji, već o agresivnom planu koji 2028. godinu postavlja kao rok za povratak američke čizme na Mesec, jasno definišući orbitu kao novu zonu „America First“ politike.

Ono što se razlikuje od šezdesetih godina jeste simbioza države i privatnog sektora, što je verovatno bila jedna od tema večere na kojoj su ovih dana bili Mask i Tramp. Kompanija kao što je SpaceX prestaje da bude samo „pružalac usluga“ i „izvođač radova“ u svemiru i postaje mnogo važniji, državni igrač. Američki ciljevi su brutalno pragmatični i očekuje se da ćemo tokom 2026. čuti i neki odgovor na njih.

Plan za lansiranje prvih nuklearnih reaktora SAD na Mesec do 2030. godine nije tu samo zbog nauke, već da bi se podržala stalna vojna i rudarska baza. Rojeve Starlink satelita odavno vidimo golim okom sa površine, a ako smo već u oblasti između mašte i stvarnosti, red je da se razmisli o tome da se „geo“ u reči „geostrateški“ uskoro promeni u „astro“.

GEOPOLITIKA PESKA

No, da spustimo pogled sa zvezda, jer se baš ovih dana na Zemlji odvija mnogo žešća borba za kontrolu lanca snabdevanja bez kojeg nema ni veštačke inteligencije, ni data centara, ni svemirske trke. Ovim ključnim tehnologijama pre-

ti udarac u energetske i resurni zid, koji rudarenje u svemiru i nuklearke na Meseu mogu da reše, ali do tada moraju da se reše stvari ovde. Pitanje svih pitanja u 2026. godini nije „koji je model pametniji“, već „gde se, i na čemu ti modeli kuvaју“ i čijom se strujom napajaju.

U svetlu dešavanja u Venecueli, pitanje je kako će se razvijati sukobi „velikih“ sa manjima oko onoga što tehnologiju čini mogućom – resursa. Iako Rusija i SAD privlače najviše pažnje, za ovu priču bi najproblematičniji mogao biti tihi tinjajući sukob Kine i Tajvana. Bez TSMC-ovih procesora, Trampova svemirska trka i Altmanovi modeli ne vrede mnogo. Sve to prati i ekonomska realnost u kojoj je cena memorije odletela u nebo, čineći hardverski razvoj preskupim za sve osim za najbogatije igrače.

Kolateralna u svemu tome bi mogao da bude i mnogo bezazleniji tehnološki iskorak, zamena za telefon i novi lični asistent iz kuhinje OpenAI. Međutim, verovatno će ova godina pokazati i koliko je tanka linija između revolucionarnog uređaja i još jednog eksponata na digitalnom groblju, tamo gde su Apple Vision Pro naočare pomenute na samom početku teksta već završile.

SUVERENOST VEŠTAČKE INTELEGENCIJE

Da se zaokruži ova geostrateška priča, važan je i sam pojam suvereniteta. Ako je istraživanje „AI 2027“ promašilo neke detalje, pogodilo je neke obrise – ulazimo u doba AI suvereniteta.

Kada kontroverzni šef Pentagona Pit Hegset najavljuje potpunu integraciju veštačke inteligencije u američku vojsku, jasno je da sve velike sile u 2026. manje ili više javno razvijaju sopstvene, zatvorene „suverene inteligencije“. One su zaključane u kavezima nacionalne bezbednosti, trenirane na privatnim podacima i izolovane od ostatka sveta.

U takvom svetu, pitanje da li na Instagramu neko AI-generisano, beskraino slatko zrno grožđa sa okicama „slatko jede“ ili na YouTubeu lažni Janis Varufakis drži sintetički generisane lekcije iz ekonomije, biće sve manje bitno. Tiha apokalipsa 2026. o kojoj smo govorili na početku nije nestanak sveta, već nestanak transparentnosti i zajedničkog digitalnog prostora koji smo nekada zvali internetom. **N**

DA LI LJUBAV MOŽE DA VAS SPASE?

Spasavanje je način kontrole odnosa, način da nikada ne govorite o svojim problemima i da obezbedite da drugi nikada ne odu

Piše Milan Damjanac

Postoje delovi ličnosti koje osoba koja spasava druge kod sebe prezire. Pošto spasilac ne veruje da vredi i nema svest o sopstvenim kapacitetima, uvek ima problem sa stidom i samoprezir. Spasilac ne nosi superiornost, već tiho nepoverenje prema sebi koje nadomešta brigom za druge. Kako je Seren Kjerkegor još davno napisao, „najdublji oblik očaja je izabrati da budeš neko drugi, a ne onaj koji jesi“ – a upravo to čini spasilac: beži od sebe, skrivajući se iza uloge.

Stvar u spasavanju je što zapravo želite da kroz spas drugog dobijete spasavanje sebe, a ne da osoba bude večna žrtva i da ste vi stalno u svojoj ulozi

Takvu osobu u vezi neće privući neko sličan, pošto biranje slične osobe sa sobom nosi dve prepreke. Prvo, pošto spasilac sebe prezire, bar delimično, onda će prezirati i osobu sličnu sebi – neće je poštovati, kao što ni sebe ne poštuje. Erih From je ukazao na taj paradoks: „Ne možemo voleti drugoga dok ne naučimo da volimo sebe.“

Drugo, pronaći osobu koja je takođe u ulozi spasioca znači izgubiti kontrolu nad odnosom, a to je za spasioca vrlo ugrožavajuće. Spasilac nema poverenja u druge zbog turbulentnog odrastanja, uplašen je od ostavljanja i bliskosti, te stoga želi da kontroliše odnos. Izbor slične osobe bi vratio osećanja straha i neizvesnosti. Irvin Jalom je to jasno formulisao: „Svako ko pati od potrebe za kontrolom, zapravo se boji napuštanja.“

Spasilac voli izvesnost i predvidljivost, i želi da je uspostavi kroz sve sfere života: socijalne, poslovne, ljubavne. Izbori uvek moraju biti takvi da pruže strukturu i sigurnost. Struktura je mesto bez iznenađenja, mesto bez suočavanja. Rolo Mej bi rekao da „granice nisu zidovi da bismo se odvojili od sveta, već prozori kroz koje možemo disati“ – ali spasilac često te prozore zazida, jer se iza njih krije sopstvena ranjivost.

Ne biramo mi bez veze žrtve i egoiste. To su dva najčešća izbora koji se iz ove uloge prave. Ukoliko vi ne znate koje su vam potrebe, drugi znaju, i isporučiću vam na sto. Ukoliko vi ne znate gde su vam granice, drugi će vam ih prelaziti. Kao što je Karl Gustav Jung pisao, „ne privlačimo ono što želimo, već ono što jesmo“. Odnosno, privlačimo ono što ispunjava one dečje potrebe koje nismo dobili, i nećemo dobiti.

Uloge su komplementarne, i ne mogu u vezi biti osobe koje su iste, osim ukoliko ne postoji diskrepanca u odnosu. Diskrepanca u odnosu znači da je neko gore nego ovome drugom, pa ipak imate šta da spasavate. Čak i da nađete nekoga ko spasava kao vi, možete biti s tom osobom samo ukoliko imate šta da spasavate. U suprotnom, vaša uloga ulazi u problem. Spasavanje je način kontrole odnosa, i način da nikada ne govorite o svojim problemima, i da obezbedite da drugi nikada ne odu. Kao što Brene Braun kaže, „ko ne može da bude ranjiv, ne može ni da bude blizak“.

Međutim, onog trenutka kada kod

Želimo da neko prihvati i voli deo nas koji ni mi sami nismo naučili da volimo. Onog trenutka kada shvatimo da to nećemo dobiti, nastaju problemi

partnera prepoznate svoje osobine, počecete da gubite živce. Stvar u spasavanju je što zapravo želite da kroz spas drugog dobijete spasavanje sebe, a ne da osoba bude večna žrtva i da ste vi stalno u svojoj ulozi. Prokletstvo uloge je što ona uvek želi da ostvari nešto drugo u odnosu na ono kako se predstavlja. Kako sam to već ranije rekao, lako je pomoći drugome, ali teško je priznati da sam ja taj kome treba pomoć.

U prevodu, spolja deluje da želimo da spasavamo. U stvari, želimo da neko nas spase, želimo da nikada ne ode, želimo da bude tu, i želimo da nikad ne moramo da tražimo. Fridrih Niče je to formulisao ovako: „Ljubav često ne traži da dâ, već da bude potrebna.“ I tu se krije zamka.

Želimo da neko prihvati i voli deo nas koji ni mi sami nismo naučili da volimo. Onog trenutka kada shvatimo da to nećemo dobiti, nastaju problemi. Osoba preko puta može biti u još gore stanju nego mi i možemo se osetiti preplavljeni njenim potrebama, strahom da nećemo moći da ih ispunimo, i da smo usamljeni.

Možemo i odabrati osobu kojoj se dokazujemo, koja je sama sebi najvažnija a mi sporedni. Niti imamo šta da spasavamo, niti ćemo se ikada dokazati. Alen de Botton je to sumirao jednostavno: „Ako osećamo da moramo da se dokažemo da bismo bili voljeni, već smo pogrešili put.“

Ukoliko je tako, konflikt je neminovan, a njegovo razrešenje – ili jedan ili drugi scenario – zapravo svedoči o dubokom problemu samoprezira i neprihvatanja sebe. Upravo zato pokušavamo da pobegnemo iz tih veza jer nas podsećaju koliko malo cenimo sebe. Nataniyel Branden je rekao: „Dokle god ne prihvatiš ono što jesi, bićeš gladan da ti neko spolja dokaže da vrediš.“

Nažalost, teško se to sebi priznaje. Ne mogu nas prihvatiti drugi pre nas samih. **N**

VODIČ ZA BOLJE RAZUMEVANJE ŽIVOTA I SEBE

**HIT KNJIGA
MILANA DAMJANCA**

JOŠ OVO TI FALI ZA SREĆU

**Na nstore.rs i
u svim boljim
knjižarama**

Njen prkos

Lako je poželeti da se jedan veliki deo njene priče izbriše, da ostanu samo osunčane godine Sen Tropea. Ali Brigitte Bardot nikada nije bila zainteresovana da svoju ostavštinu učini prijatnom za mase

Piše Ivan Radojčić

Francuska glumica i pevačica koja je postala globalna seks ikona pre nego što je okrenula leđa filmskoj industriji da bi postala aktivistkinja za prava životinja, preminula je u 91. godini.

„Fondacija Brigitte Bardot s velikom tugom objavljuje smrt svoje osnivačice i predsednice, gospode Brigitte Bardot, svetski poznate glumice i pevačice, koja je odlučila da napusti prestižnu karijeru kako bi život i energiju posvetila dobrobiti životinja i svojoj fondaciji“, navodi se u saopštenju poslatoj agenciji AFP, bez navođenja vremena ili mesta smrti.

Malo je ličnosti u savremenoj kulturi čija je slika istovremeno sveprisutna i čudno zamrznuta u vremenu. Brigitte Bardot je jedna od njih. Ako posmatramo njeno lice – te teške kapke, čuve-

ni ravnodušni položaj usana, kosu koja je uvek izgledala kao da je dotaknuta istovremeno vetrom i buntom – i dalje je prepoznatljivo, decenijama nakon što je poslednji put stala pred kameru. Sećati se Brigitte Bardot znači sećati se trenutka kada su se film, seksualnost i ženska samostalnost sudarili na način koji je delovao opasno i novo.

Rođena u Parizu 1934. godine, Brigitte Bardot nije planirala da postane revolucionar. Odrasla je u prosperitetnoj, tradicionalnoj katoličkoj porodici, ali je bila dovoljno talentovana kao plesačica da joj je bilo dozvoljeno da studira balet, stekavši mesto na prestižnom Conservatoire de Paris. U isto vreme je radila i kao manekenka, pojavivši se na naslovnici magazina „Elle“ 1950, sa samo

15 godina. Svetsku slavu stiće filmom „I Bog stvori ženu“ iz 1956, koji je napisao i režirao njen tadašnji suprug Roger Vadim. Sam film je bio skandalozan, ali Brigitte je bila seizmična pojava. Nije bila samo lepa. Njena senzualnost nije delovala kao nešto što traži odobrenje. Stigla je da pomeri predrasude o ženama iz ležišta, bez obzira na to da li se publici dopada ili ne.

Ta razlika je bila presudna. Holivud je već decenijama proizvodio seks-simbole, ali Brigitte je delovala neukrotivo, bez unapred napisanih „maznih“ replika, bliže stvarnoj želji nego studijskoj fantaziji. Igrala je bosa, smejala se u „pogrešnim“ trenucima, odbijala stid. Nije zavodila koliko je odbijala da se pravda zbog toga što su sve oči uprte u nju. Time je uzdrmla publiku naviknutu na

žene koje seksualnost tumače kao uslugu muškarcima, a ne kao činjenicu sopstvenog života.

Pored publike, ona je brzo postala inspiracija za intelektualce i umetnike; među njima bili su i mladi John Lennon i Paul McCartney, koji su zahtevali od svojih tadašnjih devojaka da ofarbaju kosu u plavo po uzoru na nju.

Kolumnista Raymond Cartier napisao je opsežan članak o „le cas Bardot“ u „Paris-Matchu“ 1958, dok je Simone de Beauvoir objavila čuveni esej „Brigitte Bardot and the Lolita Syndrome“ 1959, predstavljajući glumicu kao najoslobodeniju ženu Francuske. Godine 1969. Brigitte Bardot je izabrana za prvi stvarni model za Marijanu, simbol Republike u Francuskoj.

Paralelno je imala muzičku karijeru, uključujući snimanje originalne verzije Sergea Gainsbourga „Je t'aime“, sa naslovom „Moi non plus“, što je Gainsbourg napisao za nju dok su imali vanbračnu aferu. (Zabrinuta zbog skandala nakon što je njen tadašnji suprug Gunter Sachs saznao, zamolila je Gainsbourga da to ne objavljuje; on je pesmu kasnije ponovo snimio sa Jane Birkin, postigavši ogroman komercijalni uspeh.)

Slava je, međutim, imala surovu cenu. Njen privatni život postajao je sve teži dok je svet na nju projektovao sopstvene želje i očekivao da ih ona nosi. Više puta se udavala i razvodila, borila se s depresijom i sve više smatrala pritisak slave napornim, rekavši za „Guardian“ 1996: „Ludilo koje me je okruživalo uvek je delovalo nerealno. Nikada nisam bila zaista pripremljena za život zvezde.“

Povukla se iz glume 1973, sa 39 godina, nakon snimanja istorijske romanse „The Edifying and Joyous Story of Colinot“. Njena primarna delatnost postao je aktivizam za zaštitu životinja, učestvovala je u protestima protiv lova na foke 1977. i osnovala „Fondaciju Brigitte Bardot“ 1986. godine.

Ono što je usledilo nije bila anonimnost, već preobražaj. Daleko pre nego što je aktivizam slavnih postao trend – ili pažljivo isplaniran imidž – posvetila se ciljevima koji su bili neočekivani, kontroverzni i duboko lični. Njena bor-

ba je spasla mnoge životinje, promenila zakone i donela poštovanje čak i od onih koji su zazirali od njenih sve otvorenijih, ponekad problematičnih političkih stavova.

U svojoj knjizi „A Cry in the Silence“ iz 2003, zastupala je desničarsku politiku i kritikovala gej muškarce i lezbijke,

U svojoj knjizi „A Cry in the Silence“ iz 2003, zastupala je desničarsku politiku i kritikovala gej muškarce i lezbijke, učitelje i tzv. „islamizaciju francuskog društva“, što je dovelo do osude za podsticanje rasne mržnje

učitelje i tzv. „islamizaciju francuskog društva“, što je dovelo do osude za podsticanje rasne mržnje.

Imala je dugu istoriju podrške francu-

skom Nacionalnom frontu (Front National, koji je kasnije preimenovan u National Rally), rekavši za „Guardian“: „Što se tiče zastrašujućeg talasa imigracije, u potpunosti delim stavove Jean-Marie-a Le Pena.“

U pismu tadašnjem ministru unutrašnjih poslova Nicolasu Sarkozyju, tvrdila je da francuska muslimanska populacija „uništava našu zemlju namećući svoje postupke“.

Lako je poželeti da se taj deo priče izbrise, da ostanu samo osunčane godine Sen Tropea. Ali Brigitte Bardot nikada nije bila zainteresovana da svoju ostavštinu učini prijatnom za mase.

Ona je do poslednjeg dana ostala tvrdoglavo svoja.

Nije se menjala zajedno s kulturom; kultura je ta koja je ostala da se nosi s njenom enigmatičnom slikom. Ona nije ni heroína ni negativka, ni feministička svetica ni opomena. Ona je žena koja je živela javno, a zatim odlučila da to više ne čini.

Da, feministkinje su kasnije vodile žestoke rasprave o njenom nasleđu. Da li je Brigitte Bardot bila oslobođena ili iskorišćena? Osnajana ili potrošena? Istina, poput same Brigitte, opirala se jednostavnim odgovorima. Bila je žena čija je slika neprestano korišćena, ali čije prisustvo nikada nije u potpunosti pripadalo drugima.

Njeno postojanje – slobodno, hedonističko, neposlušno moralnom nadzoru – do danas je ostalo provokacija.

Mit o Brigitte Bardot traje ne zato što je ostala relevantna, već zato što se povukla pre nego što je relevantnost mogla da je proguta. Odbijajući da se objašnjava, prisiljava nas na teži posao: razmišljanje. Podseća nas da su ikone satkane od protivrečnosti i da je ponekad najradikalniji čin koji jedna žena može da učini – da sama, po sopstvenim pravilima, napusti scenu.

Bez oproštajne turneje. Bez reinvenције. Bez velikog povratka. Odbila je mit o večnoj zvezdi i izabrala nešto što je najviše nalik tišini. U industriji izgrađenoj na stalnoj žudnji za vidljivošću, nestanak je postao njen poslednji – i možda najprkosniji – čin. **N**

Podigao sam glavu i ugledao naziv ulice. I opet me je spopao sram...

Riječ je o uglednom profesoru, jednom od najuglednijih bosanskohercegovačkih intelektualaca u godinama pred rat, zasigurno najmarkantnijoj figuri srpskog nacionalizma 1991, čije su knjige pisane s talentom kakav se u našim krajevima rijetko sreće

Piše Miljenko Jergović

O no u što ja, dragi Basara, nikako ne vjerujem jest da u našim društvima, ni u Hrvata ni u Srba, postoji ikakav čvrsti stav o bilo kome i bilo čemu. Pa tako nije postojao ni čvrsti stav beogradske čaršije o Kovaču. Moglo se o njemu preko noći promijeniti mišljenje, da je on to htio. I to, da banaliziram do krajnjih granica, na isti način na koji se u neka doba promijenilo mišljenje o – Karleuši. Sumnjam da pratiš zbivanja oko te gospođe, ali ona je u neka doba, i ne tako davno, bila na strani LGBT čeljadi i slobodno-mislećih izdajnika nacionalne stvari, e da bi nakon toga, bez vidnog razloga, presvrnula u neobično rječitu, da ne kažem lajavu, ikonu vladajućeg režima.

U Hrvatskoj, pak, situacija je za nijansu tvrđa, jer ovdje Crkva određuje hoće li netko dobiti oprost javno počinjenih grijeha iz svih oblasti, pa tako i antifašizma, antitudmanizma, antinacionalizma, antiustaštva... ili svega što predstavlja smrtni grijeh iz perspektive Crkve u Hrvata. Istina, Crkva ne škrtari na odrješenjima, ali ipak treba proći kroz tu provjeru i pokraj tog komesarijata, što čini svojevrsno iskušenje samopoštovanju svakog grešnika. Zanimljiv je, međutim, fenomen da posljednjih godina brojni korifeji antitudmanovskog i antifašističkog zbora iz devedesetih godina prošlog i s početka ovog stoljeća doživljavaju obraćenja u velike tudmanovce, ljubitelje ustaških teorija i praksi, i vrlo aktivne i živahne progonitelje onih koji to nisu.

Recimo, čuveni predsjednik PEN-a iz onog doba, daleko najbolji i najdarovitiji povjesničar hrvatske književnosti u proteklih pola stoljeća, jedan od vođa protutudmanovske građanske opozicije i pokretač brojnih intelektualno-književnih inicijativa, obratio se do grotesknih razmjera.

Potom, umna i vrlo lucidna politologinja, profesorica marksizma u osamdesetima i članica idejnih komisija hrvatskoga centralnog komiteta, autorica najlucidnijih tekstova o Tuđmanovoj diktaturi, te o svim aspektima političkih prilika u Bosni i Hercegovini od početka devedesetih, obratila se po odlasku u mirovinu u gnjevnu progoniteljicu svih onih koji su prema njezinom ondašnjem djelu pokazivali divljenje i simpatije. Zatim, liberalni gradonačelnik jednoga hrvatskog grada pod srpskim minama i granatama u jesen 1991, danas

**Sljedećih mjeseci,
prije nego što Sarajevo
padne pod opsadu, on
će pisati i govoriti stvari
koje će me užasnuti,
premda neće biti ni
brutalne, ni prostačke,
kao što već jest bio
golemi kontingent
svih tada izgovorenih i
napisanih riječi**

je, u osmom desetljeću života, aktivni hrvatski diplomat, radikalni neprijatelj samoga sebe iz tog doba i sviju koji su se početkom devedesetih našli na njegovoj strani, a u glasilima zemlje u kojoj je ambasador piše i objavljuje članke protiv hrvatske antinacionalističke opozicije...

Spomenuo sam ti samo prvo troje koji mi padaju na pamet, a mogao bih nastaviti dalje, sve pominjući neke vrlo ugledne i fine ljude iz onog vremena, koji su u međuvremenu poustašili i zaratili protiv samih sebe. Ali neću nastavljati, jer osjećam snažnu nelagodu preko koje nikako ne mogu preći, i zbog koje i ne spominjem imena tih ljudi, niti im se ikada javno ili privatno rugam, pa čak ni ne odgovaram na laži i potvore kojima me pojedini među njima, recimo taj nekadašnji liberalni gradonačelnik i ta nekad vrlo lijepa, a silno pametna profesorica marksizma, redovito izlažu, nanoseći mi i neke konkretne oblike štete.

Ne mogu, naime, preći preko vlastitog sjećanja na te ljude, preko načina na koji sam ih zapamtio i koji sad ne mogu mijenjati. Naime, u ono vrijeme, devedesetih i početkom nultih godina, većina njih nisu bili površni lašci, varalice, šibicari, dobro upućeni farizeji, nego obrazovani ljudi s ozbiljno temeljenim i čvrstim stavovima, za koje su bili spremni platiti određenu cijenu u svome svakodnevnom životnom komforu. I na kraju, ono što me najviše

zbunjuje, prijeći da ista o njima kažem, osim što ih navodim kao neimenovane primjere jednog društvenog simptoma, jest da su neki od tih ljudi pisali i objavljivali vrlo ozbiljne knjige, prema kojima će se u sljedećoj svojoj inkarnaciji radikalno negativno odrediti, koje će u svakoj prethodno napisanoj rečenici osporiti, poništiti ih, narugati se samima sebi i svome životu.

Pred takvim dramskim zapletom osjećam onu vrstu neizrecive sramote kakvu sam, recimo, osjetio i u ljeto 1991, u prizoru koji sam ugledao u zahodu sarajevskog Doma mladih, gdje se upravo osnivala Srpska demokratska stranka, kada će Radovan Karadžić od predvodnika inicijative bosanskohercegovačkih Zelenih postati certificirani vođa bosanskih Srba, kojemu će se tog dana, sve uz probrane goste iz Beograda, pokloniti gotovo sva srpska pamet u Sarajevu.

Poklonit će mu se – ovo govorim bez ikakve ironije i s jednakom začuđenošću kao i prije trideset i pet godina – najumnija i u izvjesnom smislu najdaroovitija garnitura srpskih pametnika koja je ikad sudjelovala i u jednoj političkoj ili duhovnoj inicijativi u Bosni. Ali vratimo se tom prizoru koji je u meni izazvao takav nepodnošljiv osjećaj sramote da ga nikom nikad, usprkos svemu, nisam izrekao, niti sam prizor ikad opisivao, sve se nadajući da će mi nestati iz sjećanja.

Ali, avaj, nikako da nestane. I sad ga se sjećam pri usporedbi njegovoj s ne-

Dordu Leboviću je baš uvijek sve bilo savršeno jasno i bistro, i uvijek je imao tu vrstu ljudske dobronamjernosti i najplemenitije naivnosti da onima koji drukčije misle pokuša objasniti da nisu u pravu

lagodom koju mi izazivaju hrvatski preobraćenici, antinacionalisti i antifasisti koji su, otišavši u mirovinu, odlučili postati ustaše. Ili, umjerenijim govorom rečeno, odlučili su postati ono protiv čega su se za života borili.

Dom mladih, gdje se, dakle, osnivao SDS, lijepa je armiranobetonska građevina, koja sa sportskom dvoranom Skenderija čini zanimljivu cjelinu i izvanredan primjer brutalističkog socijalističkog modernizma u arhitekturi. Tu je, u predvorju, bila knjižara, u koju sam bio navratio kupiti knjigu – događaj je tako upečatljiv da pamtim i koju, E. L. Doctorow: “Svjetska izložba” – a tu je, uz knjižaru bio i caffè, pa sam s knjižarom, tadašnjim mojim starijim drugarom, po nevolji drame još i Srbinom, sjeo na piće.

Pili smo neki tvrdi alkohol, mogao je to biti stock, a mogla je biti i vecchija, viski je za naše tadašnje navade bio presnobovski, pa smo se zabavljali gle-

dajući i komentirajući sav taj svijet koji je došao osnivati stranku, a na neki način i inicirati se u tajnu bivanja u nacionalnom kolektivu. Pa kad čovjek pije, mora i da piša nešto češće nego inače, a na pišanju, u inače prostranom zahodu Doma mladih, gužva je golema, jer pišaju i Srbi koji osnivaju stranku.

Meni, pak, koji sam oduvijek nježna dušica, i nikad za pisoarom ne stajem rame uz rame s drugim, nego tražim način da se distanciram za barem jedno pišalište, ne sviđi se što je previše pišatelja, pa uhvatim za kvaku jedne od kabina, čija se vrata, da nevolja bude potpunija, otvaraju prema van. Valjda sam malo jače potegnuo, ili je bravica bila slaba, tek puče brava, vrata se otvoriše, i ja ugledam čovjeka sa zarozanim hlačama i gaćama, u bijeloj košulji s kravatom, koji poskoči u mjestu, i tog časa iz njega prсну žitka materija.

Prizor, barem za mene, užasno neugodan, čak i ako mi je lice čovjekovo nepoznato. Ali, na žalost, nije: riječ je o uglednom profesoru, jednom od najuglednijih bosanskohercegovačkih intelektualaca u godinama pred rat, zsigurno najmarkantnijoj figuri srpskog nacionalizma 1991, čije su knjige pisane s talentom kakav se u našim krajevima rijetko sreće.

Sljedećih mjeseci, prije nego što Sarajevo padne pod opsadu, on će pisati i govoriti stvari koje će me užasnuti, premda neće biti ni brutalne, ni prostačke, kao što već jest bio golemi kontingent svih tada izgovorenih i napisanih riječi. Ali kada čovjek s darom i znanjem govori ono što vodi u opće stradanje i klanje, onda je to druga stvar.

Nakratko će on i zaglaviti u opsadenom gradu, a onda će ga, valjda po nekom dogovoru zaraćenih strana, propustiti da ode u Beograd. Mene će naokolo raznositi razna raspoloženja i očaji, tražit ću načine da se izvučem iz vlastite kože, pokušavat ću štošta, što će iz neke moje kasnije perspektive biti i dostojno, i nedostojno, privatno ću svašta o ljudima govoriti, proklinjat ću ih kao kakva baba, sudjelovat ću u kolektivnim ceremonijama, po kafanama, novinskim redakcijama i inim okupljalištima, gdje će mi i taj čovjek biti tekma, ali nikad, zaista nikad, i nikome neću reći kakvog sam ga vidio kada sam slučajno provalio u tu zahodsku kabinu u Domu mladih.

Koliki god bio moj očaj, veći je bio sram pred tim prizorom, u kojem pritom nije bilo ničega neljudskog i neprirodnog, ničega što bi tog čovjeka razlikovalo od drugih ljudi, ali se, eto, moglo iskoristiti za divlje kafansko izrugivanje. Ili se, zapravo, nije moglo iskoristiti? A nije, jer ipak postoji neka mjera općeljudske solidarnosti, solidarnosti dva psa, dva štakora, dva čovjeka... Lani sam, tumarajući jedne večeri Beogradom, podigao glavu i na ploči ugledao naziv ulice: njegovim se imenom zvala. I opet me je, na licu mjesta, spopao sram.

E, taj moj sram od onog što su uradili ti hrvatski pametnici, gotovo odreda deklarirani ateisti, koji su nakon odlaska u mirovinu, ili na kasnoživotnim diplomatskim destinacijama, postali ustaše i progonitelji vlastitih mladosti, ne razlikuje se od srama pred razotkrivenim proljevom tog velikog srpskog intelektualca iz Sarajeva. Uz, možda, i nepotrebnu napomenu da svaki čovjek ima pravo na svoj proljev, dok ustaško obraćanje ne pripada istom segmentu čovjekovih prava.

Tu je više riječ o samoodabranom userviranju u gaće, pred čime, možda, moj sram je i veći. A tu nelagodu pojačava nešto za što nemam objašnjenja i što odistinski ne razumijem: kako je moguće da čovjek koji je napisao najbolju povijest hrvatske književnosti, kao i jedinu relevantnu povijest suvremene hrvatske književnosti uopće, zbog koje su ga svojedobni nacionalni autoriteti s visina svoje ništavnosti i popljuvali, posve izokrene sve svoje stavove i poglede do te mjere da neizravno ospori sve što je u tim svojim povijestima napisao, ali ne samo to, nego se obračunava, prijete, traži progon onih koje je u svojoj knjizi najviše hvalio? (Pritom, da ne pomisliš da u svemu imam neki osoban problem: mene je u svojoj knjizi doista obilno bio nahvalio, ali me u najnovijoj svojoj inkarnaciji, nije ni spominjao, ni osporavao...)

Ta moda, zadnjih godina prilično raširena, da se ljudi u ime ustaštva, neofašizma ili naprosto društvenog oportunizma mirno i bez velike potrebe odriču svega što su prethodno napisali, a da ih na to nitko i ništa ne prisiljava, nešto je što, vjerujem, postoji samo u Hrvatskoj i što nije postojalo nikad, nigdje. To da ljudi vlastite knjige ne shvaćaju ozbiljno-

je od ekstrudata svoga probavnog trakta. To u meni proizvede nekakav užasan sram, pa bih se najradije pravio da ništa od toga nisam ni vidio ni čuo, kao što sam se, evo do danas pravio da onog dana nisam hrlao u zahod Doma mladih u Sarajevu.

A sad da malo izokrenem temu: je li ti čitao roman-memoare Đorđa Lebovića "Semper idem"? Ako nisi, svakako bi trebao, jer riječ je o jednoj od najvažnijih srpskih knjiga u ovome vijeku, a vjerojatno i uopće. Lebović je čovjek vrlo jasne i bolno čiste biografije: Jevrejin iz dobre kuće, Somborac i Zagrepčanin po djetinjstvu, a od petnaeste godine stanovnik Auschwitza, s jednom od cjelovitijih aušvickih priča u historiji logora: ne samo da je preživio logor, nego je prošao cijeli onaj strašni logoraški marš smrti sa zime 1945, od Auschwitza do sjevera Au-

Nakratko će on i zaglaviti u opsadenom gradu, a onda će ga, valjda po nekom dogovoru zaraćenih strana, propustiti da ode u Beograd

strije, i ostao živ.

Poslije rata bio je dramski pisac, filmski i stripovski scenarist, briljantan žanrovac i čovjek politički besprijekorne biografije, najprije jasno distanciran od Partije i od komunista, a s početkom propasti Jugoslavije, jednako distanciran i od srpskih nacionalista i od poludjelog članstva boračkih i logoraških organizacija, i on onog sloja u beogradskoj Jevrejskoj opštini, koji je tako olako pristao uz Miloševića.

Đorđu Leboviću je, dakle, baš uvijek sve bilo savršeno jasno i bistro, i uvijek je imao tu vrstu ljudske dobronamjernosti i najplemenitije naivnosti da onima koji drukčije misle pokuša objasniti da nisu u pravu. Devedesetih je sa ženom nakratko emigrirao u Izrael, a onda se s Miloševićevim padom vratio. Filip David prijateljevao je i s Lebovićem, i sjećam se kako mi je jednog kasnog, postkovačevskog ljeta u Rovinju pričao o svom putovanju s Lebovićem u Poljsku, pa u Auschwitz. Umio je Fićo magično da pripovijeda, a

ta epizoda kako je sa Đorđem i s još nekim, ne pamtim više s kim, autom putovao od hotela u Krakovu do Auschwitza, jedna je od onih usmenih predaja koja te stignu jednom-dvaput u životu, pamtiš ih kao najintenzivnija socijalna iskustva koja si doživio, pamtiš kako se tvoj doživljaj mijenjao i transformirao kroz priču, ali priča je tako intenzivna, tako sveobuzimajuća i magična da od nje zapravo ne pamtiš ništa.

Ne možeš pamti priču Jevrejina, koji s drugim Jevrejinom sedamdeset i neke putuje u Auschwitz. Nema šanse! Postoji nešto u tvojoj glavi, postoji neki čudan cenzor, koji te od tog užasa štiti. Od užasa da si i sam Jevrejin, koji s dvojicom Jevreja putuje u Auschwitz. Jer ako godina i jest sedamdeset i neka, vrijeme je samo subjektivan doživljaj čovjekov. I vrlo lako se sedamdeset i neka pretvori u 1943. Ono, međutim, gdje su mi se sjećanja od te rovinjske Fićine priče vraćaju jest trenutak kada je Đorđu Leboviću nakon posjete Auschwitzu pozlilo. Prethodno je sve bilo normalno, čovjek je bio savršeno neuznemiren, i još je Fići i tom trećem olakšavao put po tom mjestu, ali onda mu je pozlilo. Čovjeku naprosto nije dano da prekorači vlastitu sjenu.

S mišlju o Lebovićevom romanu i o toj Fićinoj rovinjskoj priči, od koje pamtim sve, premda ne pamtim ništa, putovao sam s Anom i sa Snježanom Banović, kazališnom redateljicom, profesoricom, povjesničarkom kazališta i spisateljicom, u Sombor, u somborsko Narodno pozorište, na dvije predstave: u petak "Gospoda Glembajevi", u subotu "Semper idem". Obje režirao je naš i Snježanin prijatelj Gorčin Stojanović. "Gospoda Glembajevi" premijeru su imali početkom 2025, a "Semper idem" je predstava koja traje šest sati, i na repertoaru je već šest godina.

Znam da nisi ovisnik o teatru, a pogotovo nisi netko tko bi sjedio na jednom mjestu cijelih šest sati (sa tri pauze), ali moje je da ti kažem kako bi vrijedilo da se na to odvažiš. To, možda, i nije najvažnije da se kaže, ali nakon šest sati na svojim su mjestima u pozorištu sjedili isti oni ljudi, u istom broju, koji su sjedili na početku predstave. Sa "Semper idem" se ne izlazi, a karte se rasprodaju već sat vremena po otvaranju (virtualne, internetske) blagajne. I tako šest godina, u Somboru. **N**

DNEVNIK

SVAKOG DANA U 19.30

Brisel nije trofej, već alat: Kako gradimo mostove između regiona i EU u godini velikih promena

Ove godine postavili smo trajno prisustvo u srcu odlučivanja Evropske unije i time, koliko mi je poznato, postali jedina nezavisna kancelarija istočno od Nemačke, iz CIE i Balkana sa stalnom platformom tog nivoa u Briselu, kaže Bogdan Gecić u intervjuu za Nedeljnik

U godini za nama Gecić Law osvojio je titulu Law Firm of the Year: South Eastern Europe na The Lawyer European Awards treći put, uz osam uzastopnih godina u finalu, u kategoriji koja pokriva tržište od preko 150 miliona ljudi – od Turske do Balkana.

Istovremeno, kancelarija je otvorila stalno prisustvo u Briselu, pozicionirajući se kao jedina nezavisna kancelarija istočno od Nemačke, iz CIE i Balkana sa takvom platformom u srcu EU odlučivanja.

Bogdan Gecić govori o poverenju, odgovornom korporativnom upravljanju, brzini promena (AI) i o tome šta region može da uradi da bi u Evropi igrao po svojim najboljim pravilima.

Godina za vama obeležena je velikim priznanjem u Londonu. Šta za vas uopšte znači „osvojiti Oskara“ u advokaturi 2025?

Ako smem da budem precizan – nagrada ne doživljam kao medalju za vitrinu.

One su signal. Signal da ono što radite u Beogradu, Podgorici, Sarajevu ili Briselu može da prođe najstrožu evropsku i svetsku proveru – po kriterijumima inovacije, strateške jasnoće, operative izvrsnosti i prekogranične sposobnosti.

Druga važna stvar jeste sama kategorija. Ona obuhvata tržište od preko 150 miliona ljudi, uključujući Tursku i ceo luk od Slovenije do Grčke.

U takvom okruženju, činjenica da smo titulu osvojili treći put, a da smo osam godina uzastopno u finalu, više je priča o kontinuitetu nego o „jednoj dobroj godini“.

U isto vreme otvorili ste kancelariju u Briselu. Zašto je to bilo potrebno – i zašto baš sada?

Brisel nije prestižna adresa. Brisel je infrastruktura.

Ako se bavite pravom EU, konkurencijom, trgovinom, državnim pomoći, energetskim mehanizmima, CBAM-om ili AI regulativom, ne možete biti samo „posmatrač sa distance“. Morate biti blizu procesa, jezika i dinamike institucija.

Ove godine postavili smo trajno prisustvo u srcu odlučivanja Evropske unije i time, koliko mi je poznato, postali jedina nezavisna kancelarija istočno od Nemačke, iz CIE i Balkana sa stalnom platformom tog nivoa u Briselu.

To je važno i za klijente i za region, jer se mnogo toga što će definisati ekonomiju ovde u narednih deset godina već piše tamo.

Koliko je ta „brza evropska promena“ danas opipljiva u Srbiji i Balkanu? Da li regionalna publika uopšte oseća te talase?

Oseća ih više nego što misli – samo često kasno shvati šta im je uzrok.

CBAM je dobar primer: to je jedan regulatorni mehanizam koji može drastično da promeni strukturu troškova i konkurentsku poziciju izvoznika u realnom sektoru jer Evropska unija od 2026. godine uvodi svojevrsnu carinu na uvoz određenih proizvoda sa najvećom emisijom ugljen-dioksida, kao što su gvožđe i čelik, cement, đubriva, aluminijum, električna energija i vodonik. Zato smo ove godine i organizovali prvu regionalnu CBAM konferenciju u Beogradu – da se o tome govori unapred, u dijalogu sa privredom i institucijama, a ne naknadno, kada šteta već nastane.

Slično je i sa AI-jem. Mnogi još misle da je to tema za IT konferencije, a u stvari to je pitanje za upravne odbore, stvar usklađenosti poslovanja i odgovornosti, tema za potrošače i radno pravo. Još 2023. godine pokrenuli smo posebnu praksu za AI i robotiku kao prva nezavisna kancelarija u regionu Zapadnog Balkana koja je to učinila, upravo zato što smo videli da će „pravila igre“ doći brže nego što se tržište nada.

U javnosti se često govori o „krizi poverenja“. Vi često pominjete integritet i upravljanje. Kako to izgleda u praksi?

Poverenje je merljiva kategorija, iako ljudi vole da ga romantizuju.

U praksi, poverenje znači: jasnu odgovornost, dobre interne kontrole, transparentno donošenje odluka i kulturu u kojoj „ne“ može da se kaže na vreme.

Zanimljivo mi je da se i na regionalnim konferencijama sve češće vraćamo temi korporativnog upravljanja kao osnovi otpornosti sistema. Kada sistemi pucaju, obično se to dešava tamo gde je upravljanje slabo, gde su kontrole formalne, a etika i integritet ostaju na nivou PowerPoint prezentacije.

Vaše ime se ponekad pojavljuje i u politički osetljivim vestima – u kontekstu uloge advokata u velikim sistemima. Kako gledate na javnu percepciju advokature?

Privredna advokatura je po definiciji tamo gde je tenzija najveća: veliki ulogi, složena regulativa, pluralizam interesa, a često i snažne emocije javnosti.

Zato smatram da advokati moraju biti dvostruko disciplinovani. Prvo prema pravilima profesije, u pogledu konflikta interesa, poverljivosti i procesa, a zatim i prema sopstvenom integritetu, etici i jasno postavljenim granicama.

Javnost, naravno, ima pravo da postavlja pitanja. Ali mi imamo obavezu da radimo profesionalno, čak i kada je to ne-

Advokati moraju biti dvostruko disciplinovani. Prvo prema pravilima profesije, u pogledu konflikta interesa, poverljivosti i procesa, a zatim i prema sopstvenom integritetu, etici i jasno postavljenim granicama

prijatno i kada je tema polarizujuća. Advokatura je jedan od osnovnih i neizostavnih stubova vladavine prava i prava na delotvornu odbranu svakog, pogotovo kada nam se taj neko ne dopada ili se s njim ne slažemo.

Godina 2025. donela je i vaš pojačan međunarodni angažman – TerraLex, potpredsednik HLSAE, transatlantske inicijative... Koja je strateška logika iza toga?

Članstva u međunarodnim organizacijama nisu samo još jedna „značka“. Ona mogu doneti realne, operative i kvalitativne prednosti.

TerraLex je organizacija koja pokriva pre-

ko 200 jurisdikcija u više od 120 zemalja sa jasnim, visokim standardima saradnje.

U tom okviru, kancelarija postaje platforma: klijent ne dobija samo lokalni savet, već koordinaciju i mogućnost saveta u više zemalja, u realnom vremenu.

Ove godine sam imao i čast da na skupštini Harvard Law Association of Europe u Vilnjusu budem prva osoba koja je iz šireg regiona izabrana za potpredsednika ove prestižne međunarodne organizacije.

Transatlantske teme danas su ponovo ključne – ne samo politički već i ekonomski: investicije, tehnologija, regulativa. Na forumu Atlantskog saveta u Vašingtonu govorio sam o tome da region može biti brži, agilniji i otvoreniji za eksperiment od mnogih zrelih jurisdikcija – ako pametno postavi okvir.

AI je sveprisutan. Kako izbeći dve krajnosti – paniku i naivnu euforiju?

Tako što ga spustite na zemlju. AI je moćan alat, ali podrazumeva i rizik i odgovornost.

Posebno mi je važna ideja „prave brzine“, da ne regulišemo prerano i preterano, ali ni da ne improvizujemo kada već postane kasno.

U 2025. godini sam izabran u globalnu AI inicijativu Perplexity AI Business Fellowship, gde su među svega hiljadu učesnika pravnici u manjini, a predstavnika iz regiona ima veoma malo. To vidim kao još jednu potvrdu da se pravna profesija menja i da moramo biti proaktivni, a ne reaktivni.

Kada kažete „proaktivno“, šta je vaš fokus za 2026. godinu?

Tri stvari.

Prvo: kretanja u oblasti međunarodne trgovine će biti veoma značajna – to znači da sve što radimo treba da bude kreativno i osmišljeno tako da pomogne srpskoj i regionalnoj privredi da bude što konkurentnija u veoma složenom međunarodnom okruženju.

Drugo: upravljanje – da pravni saveti budu povezani sa upravljanjem kompanijama, rizicima i internim kontrolama, bilo da su u pitanju sankcije, tarife ili nove carine na emisije gasova staklene bašte.

Treće: AI sa smislom – ne AI kao marketing, već kao disciplina koja unapređuje kvalitet, brzinu i doslednost usluge, uz jasnu ljudsku odgovornost.

Ako to uradimo, verujem da region neće biti evropska periferija, već njena laboratorija praktičnih rešenja.

„Dokle god se Srbi bore, mi ćemo biti uz njih“

Priča o britanskim bolničarkama u Srbiji, heroinama Prvog svetskog rata, borbi za ženska prava, hrabrosti i humanosti

Piše Ana Mitić

Krajem 19. veka retki su primeri angažmana žena u medicini uopšte, posebno u hirurškim granama. Osim kao što je bio primer Škotskih ženskih bolnica u Srbiji. I to je nešto što je profesora Sinišu Pavlovića, kardiologa, zainteresovalo da istraži jer, kako priznaje, „shvatim da o tome ne znam ništa“, i da je to mnogo veće nego što je mogao da zamisli i potpuno nejasno iz kojih razloga je toliko skrajnuto. A neke od tih žena su i život žrtvovalе za Srbiju. Pored toga što su lečile povlačile se sa vojskom preko Albanije, podizale bolnice i sirotišta u nemoćnim uslovima.

Na primer, deo bolnice „Dragiša Mišović“ izgrađen je kao memorijalna bolnica britanske doktorke Elsi Inglis, da bi prvo bio dat na upravljanje železnici, a posle rata i promenio ime.

Da se ne bi zaboravilo, nastala je trotomna knjiga „Nezaboravljene“ (u pod-

naslovu: Britanke u borbi za svoja prava na dobrobit Srbije i saveznika (1914–1921), dokument o ženama, hrabrosti i humanosti. To je priča o britanskim doktorkama i bolničarkama koje su tokom Prvog svetskog rata lečile srpske vojnike i civile.

Glavne junakinje knjige su Britanke, uglavnom Škotlandanke, okupljene u okviru Škotskih ženskih bolnica. Značajan broj njih bio je iz Novog Zelanda i Australije.

Pokretač i glavna organizatorka koja je upravljala bolnicama bila je Elsi Inglis, koja je došla na ideju da pomogne britanskoj vojsci u ratu protiv sila Osovine i ponudila je to britanskom ratnom

Za reč šoferke smatra se da je od tada kad su ljudi u Srbiji videli britanske bolničarke kako voze i da žene mogu da voze automobile. Naš narod ih je prozvao šoferke

uredu. Čovek koji je bio tamo rekao je tu čuvenu rečenicu „Ženo, idi kući i pleći, nemoj ti da se baviš time“.

Pošto je rukovođila jednom od podružnica sifražetkinja, ispričala je da misli da bi trebalo da naprave male bolnice da na neki način budu funkcionalni deo saniteta Savezničke vojske. Potom tu ideju iznosi ženi koja je bila jedna od rukovodilaca cele sifražetske organizacije, Milisent Foset, inače rođenoj sestri prve britanske lekarke – kao što je kod nas bila Draginja Ljočić, prva u Britaniji je bila Elizabet Geret Anderson. Gospođa Foset ju je pozvala da dođe na konvenciju u Londonu i ispriča svoju ideju. I ona nastupi tamo pod naslovom „Šta žene mogu da urade u ratu?“, posle čega dobija afirmativnu podršku za to da osnuje bolnice.

Francuski i srpski Crveni krst prihvataju pomoć, da one dodu. One odlaze u Francusku, u Rojmont, bolnicu koja radi od 1915. godine januara mese-

ca do 1919. godine i u kojoj je operisano 10.000-12.000 savezničkih vojnika. Do nose odluku da dođu u Srbiju i kreću od Kragujevca.

Usledilo je lečenje u improvizovanim bolnicama, borba sa epidemijom tifusa, i surovi uslovi Albanske golgote...

Ali pre dolaska ulogu je odigrao čuveni proizvođač čaja Tomas Lipton, priča autor knjige.

„Lipton je došao na jedan sastanak asocijacije, škotske, govorimo o Edinburgu, i to je ta poluanegdota gde Elsi Inglis kaže da su sve uspele da organizuju, male šatore, male automobile, već su nabavile neku ekipu, imali su više žena prijavljenih nego što su mogli da povedu... Sve je to bilo u redu, ali kako se prevesti? Tolika sredstva nemaju. I onda je neka žena rekla, pa da vidimo s nekim da sarađujemo. Tada je rekla: *Da je Tomas Lipton moj prijatelj, ne bih imala ovaj problem.* I negde iz pozadine je ustao muškarac i rekao: *Računajte da Tomas Lipton jeste vaš prijatelj.* I ustupio je svoju jahtu, *Erin*, za prevoz prve grupe škotskih ženskih bolnica. I on je došao tada u Srbiju i doneo ogromnu količinu sanitetskog materijala i pomoći za ranjenike i zarobljenike, jer smo već imali i austrougarske zarobljenike.“

I one kreću. Doktorka Solto predvodi prvu jedinicu, a Elsi Inglis ostaje u Škotskoj da stvari organizuje. One zastaju u Nišu potpuno užasnute prizorom na koji su naišle i počinju odmah da rade, da previjaju, da pomažu, organizuju, čiste... I tu se zadržavaju nekih 7-10 dana, ali potom nastavljaju.

„U Kragujevcu isto tako zatiču katastrofalno stanje i počinju da organizuju do nivoa da su napravile bolnicu u kojoj je trebalo da bude samo 100 ranjenika, da bi došli u jednom trenutku do preko 600. Doktorka Solto se međutim razbolela, dobija difteriju. Doktorka Elizaбет Ros koju zatiču u Kragujevcu obolela od tifusa i umire, a tri medicinske sestre Škotskih ženskih bolnica koje vode računa o njoj takođe ubrzo umiru. Doktorku Solto Centrala organizacije u Edinburgu povlači u Britaniju radi oporavka, a na njeno mesto odlučuje da dođe Elsi Inglis“, priča profesor Siniša Pavlović.

Tokom ratnih godina oko 1.300 žena je došlo da leči naše ranjenike. Lečeno je oko 12.000 ljudi. A procene kažu da je oko 500.000 funti, tadašnjih, odno-

Elsi Inglis

Evelina Haverfild

sno 53 miliona funti sterlinga koliko bi to iznosilo danas, stiglo u pomoći preko ženskih bolnica.

Uprkos njihovom doprinosu, istorija je uglavnom zaboravila britanske heroine.

Ova knjiga nije samo o ratu i doprinosu žena, već i svedočanstvo njihove borbe za ljudska prava. Mnogima od njih nije bilo omogućeno da se bave medicinskim pozivom, da budu priznate kao doktorke i rade u bolnicama, pa su kao jedini put borbe za ravnopravnost mogle da iznađu lečenje ranjenika.

Elsi umire sutradan po povratku u Veliku Britaniju. Veče pred smrt ona diktira pismo u kome zahteva od Komiteta škotskih bolnica da nastave da pomažu našu srpsku vojsku

Prof. Siniša Pavlović, kardiolog

Dolazeći za Elsi Inglis i druge bolničarke shvataju koliko je loša situacija u Srbiji. Jedna bolnica se stacionira u Valjevu na Krušiku, i to je najveća bolnica po šatorima u tom trenutku na Balkanu. Potom i bolnica u Mladenovcu jer je tu bilo pružno čvorište i zato što je tu Vilijam Hanter, sanitetski oficir britanske armije koji je došao kao ispomoć sa 15 oficira, formirao voz, i preko generala Živojina Mišića naredio da nema nikakvog kretanja, da nema odlaska kući, da bi zaustavili širenje epidemije. „I taj voz ide po Srbiji gde može da prolazi i 'čisti', vakcinišu i sterilišu odeću... Činjenica je da je ta epidemija zaustavljena, ali je ogroman broj ranjenika stradao. Srpska vojska je imala oko 400.000 vojnika, samo posle Kolubarske i Cerske bitke, a iz stroja je bilo izbačeno 140.000 vojnika. Broj lekara je bio 522, a 127 umrlo je u prvom udaru tifusa. To je sve što smo imali od lekara.“

U jednom trenutku vojvoda Bojović izveštava Radomira Putnika kako ima divizija koje nemaju lekara i da su ranjenici jako ugroženi. Zato naši prihvataju britanske medicinske ekipe.

„Od te 1915. godine one se organizuju zajedno sa jedinicama koje dovodi Srpski potporni fond, jedna od organizacija koju su organizovali srpski aristokratski krug, intelektualci, crkva, zajedno sa britanskim aristokratskim krugovima“, priča profesor Pavlović.

Samo Treća jedinica Srpskog potpornog fonda organizovala je i rad sa stanovništvom u sedam ambulanti koje su te žene pokrivala, i za taj period 1915. godine imale su preko 20.000 pregledanih bolesnika, i do tridesetak dnevno u svakoj od ambulanti.

„Ljudi su brzo prihvatili njih kao žene lekare. Nije uopšte bilo otpora za to što su one Britanke. Za taj aspekt da su to žene koje su do te mere bile precizno organizovane, nigde nisam našao bilo kakvo hijerarhijsko vojno ustrojstvo među njima, ali su fantastično funkcionisale.“

Potom dolazi najava trojne ofanzive, Elsi Inglis organizuje svoju ekipu za povlačenje zajedno sa Srpskom vojskom i narodom. Jedna grupa se povlači preko Albanije.

Elsi ostaje u Kruševcu dobrovoljno i zarobljavaju je Nemci. Nije htela da potpiše da su se ponašali u skladu sa Ženev-

skom konvencijom, posle čega se prema bolničarkama ponašaju kao prema ratnim zarobljenicima, a ne kao prema medicinskom osoblju.

„Sve ove žene bivaju zarobljene i deportovane. Dolaze u Englesku, organizuju proslavu Dana Kosova, drže predavanja, skreću pažnju... Elsi je silno besna, iskreno, na britansku spoljnu politiku jer je dozvolila da Bugarska bude na strani Nemaca. One se, u međuvremenu, konsoliduju i rade na prihvatu srpskih vojnika posle invazije francuskih jedinica na Krf i stavljanja Krfa pod savezničku komandu, a što se dogodilo istog dana kada je upućen i telegram uslovnog ultimata ruskog cara da nešto preduzme za srpsku vojsku i da pomogne...”

Samo tri dana kasnije stižu prvi brodovi sa srpskim vojnicima, prave se logori po Krfu, organizuje se higijenski aspekt, ove žene u svemu tome učestvuju. Pri tome, postoji još jedna bolnica koja je pripadala njihovoj organizaciji, u Troju u Francuskoj bila je po šatorima, i po dogovoru došla je do okoline Soluna. I ta bolnica će kasnije veliki značaj imati u pripremi za proboj Solunskog fronta i u Gorničevskoj i Kajmakčalanskoj bici.

Elsi je u međuvremenu na Istočnom frontu. Pokrivaju srpsku i nešto rumunske i ruske vojske gde se susreću sa velikim prilivom ranjenika sve do onog trenutka kada se donosi odluka da se povuku, i gde ona u stvari moli Forin ofis da dozvoli da se zajedno sa njima povuče Prva srpska dobrovoljačka divizija koja je već prerasla u Prvi srpski dobrovoljački korpus.

Takva je Elsi Inglis bila do kraja. U jednom pismu koje šalje iz Rusije Ledi Pedžet, ona piše: „Dokle god se Srbi bore, mi ćemo biti u njih.“

„Elsi umire sutra dan po povratku u Veliku Britaniju. Veče pred smrt ona diktira pismo u kome zahteva od Komiteta škotskih bolnica da nastave da pomažu našu srpsku vojsku. Ona moli da se nastavi sa pomoći Srpskoj vojsci i piše da našim momcima još uvek treba sanitetska potpora, pomoć, i moli da Organizacija nastavi misiju, jer je potpuno svesna koliko je stanje na terenu loše. Ona se izvinjava čak u tom pismu što neće moći da dođe.“

Sahranjena je u Edinburgu na Dekanatskom groblju. Kovčeg, koji su izneli srpski oficiri, bio je prekriven francuskim liljanima, škotskom i srpskom

Ketrin Mekfejl

Emili Halovej

zastavom, uz trubu, poslednji pozdrav, nešto što je kao naše povećerje.

Posle toga se organizuje memorijalna jedinica, jedinica Elsi Inglis koja dolazi na Solunski front. Tom jedinicom sada rukovodi doktorka, psihijatar Izabel Haton, i ona će u trenutku kada krene proboj Solunskog fronta biti raspoređena bolnici u Vranju, smeštenoj u kasarni, gde je radio samo jedan lekar sa pet pomoćnika. Ledi Izabel Haton primećuje da fale medicinske sestre, predlaže da se osnuje škola. Danas škola u Vranju nosi ime Ledi Haton.

U to vreme Srbija zapravo nema medicinske sestre jer nije postojala škola, a bolničarke su uglavnom bile pripadnice Kola srpskih sestara. Dolazak britanskih doktorki će i to promeniti.

Od 15. septembra, kada je probijen Sremski front, do 1. novembra, u Beograd sa jedinicama vojvode Bojovića ulaze tri kamiončica Škotskih ženskih bolnica koje voze *šoferke*. „Za reč *šoferke* se smatra da je od tada kad su ljudi u Srbiji videli britanske bol-

ničarke kako voze i da žene mogu da voze automobile. Naš narod ih je prozvao *šoferke*“, priča profesor Pavlović.

Onog časa kada je rat završen, neke od njih su rešile da ostanu sa srpskim narodom. Australijanka Oliva Kelso, koja je bila sa srpskom vojskom u Solunu, ostala je u Srbiji i osnovala Narodne kuhinje a pomoć je dopremala iz Australije.

Džon Frotingam i njegova žena Jelena Frotingam, ćerka prvog rektora Beogradskog univerziteta Sime Lozanića, svojim sredstvima otvorili su tri sirotišta koja su radila sve do onog časa dok poslednje dete nije steklo dovoljno edukacije da može samo sebe da izdržava.

Evelina Haverfild, baronesa koja je sve vreme bila sa srpskom vojskom i pratila Elsi Inglis na istočnom frontu, u Bajnoj Bašti otvara sirotište.

Ketrin Mekfejl, doktorka Škotlandanka, posle rata se vratila 1919. godine, a potom u današnjoj Tiršovoj ulici, gde su bile vojne barake, otvorila je prvu englesko-srpsku dečju bolnicu. Jedno vreme radila je u zgradi u Višegradskoj ulici, a onda donosi odluku da se presele u Sremsku Kamenicu gde kupuje zemljište, gradi bolnicu od temelja, dobrovoljnim prilozima.

To su samo neke među stotinama biografija žena koje su svoj feministički aktivizam, borbu za pravo glasa i ravnopravnost u medicini toga doba sprovele kroz dela. Knjiga profesora Pavlovića ispravlja nepravdu da budu zaboravljene.

A koliko su u svom aktivizmu uspele pokazuje i činjenica da se tokom 1918. godine u Britaniji donosi zakon kojim se ženama dopušta ograničeno pravo glasa, za starije od 31 godine, koje imaju definisanu profesiju, i pravo da budu birane. A sa druge strane, to pravo se proširuje 1928. godine na sve osobe preko 21 godine.

„Ipak su uspele u tome što je bilo prvo bitno. I ovu svoju knjigu doživljam prilično feminističkom. Moto jedne bolnice je bio *dela, ne reči*. I ove žene mene stalno podsećaju na to. One su našle način da delaju, da pokažu da su kadre, sposobne, da se organizuju, da prikupe novac, da sve to urade na najbolji mogući način. Prestale su da pričaju o borbi za pravo glasa, a onda su se izborile za ono za šta su se borile od početka. I to je u stvari ono što je fantastično. One su samo radile. I to što su radile, radile su na najbolji mogući način. Srbija to ne bi smela da zaboravi.“ **N**

Više od 800 učenika prošlo kroz „Učionicu zdravlja“

Fotografije: Savez za školski sport

Svako deseto dete nema nikakvu fizičku aktivnost tokom nedelje, a 59% dečaka i devojčica uzrasta od 7 do 10 godina redovno doručkuje. Svako drugo dete svakodnevno jede voće, svako treće povrće, a dve trećine dece svakog dana ima obroke sa porodicom, pokazuju nalazi anonimnih anketa sprovedenih među učenicima nižih razreda osnovnih škola za potrebe projekta „Učionica zdravlja“.

Projekat je realizovan sa ciljem da podstakne zdrave navike u ishrani i fizičkoj aktivnosti kod dece mlađeg školskog uzrasta, a u njegovom sprovođenju učestvovali su Savez za školski sport Srbije i Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj (NALED) uz stručno angažovanje Instituta za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ u izradi i realizaciji edukativnih sadržaja u oblasti pravilne ishrane, i podršku kompanije Novo Nordisk.

„Od februara do juna, projektom je obuhvaćeno više od 800 učenika nižih razreda 15 osnovnih škola iz Leskovca, Čačka i Subotice. U svakoj od škola održano je po 15 radionica o ishrani i 30 časova fizičke aktivnosti. Učenici su u početku imali problema sa koordinacijom i radom sa loptom, ali su do kraja programa znatno napredovali u kondiciji i motoričkim sposobnostima“, izjavio je Boris Tomić iz Saveza za školski sport Srbije.

Svim školama donirani su sportski mobilijar i oprema za unapređenje časova fizičkog vaspitanja, dok su đaci dobili priručnike o zdravim navikama u ishrani koje su pripremili stručnjaci Instituta za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“.

Kako je naveo Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, projekat je omogućio dodatne edukativne aktivnosti u oblasti pravilne ishrane. Teme u okviru časova pravilne ishrane izabrane su tako da učenici steknu znanja o osnovnim principima pravilne ishrane, obrocima tokom dana, vrstama hrane, hranljivim materijama, načinu pripreme hrane. Teme su realizovane kroz kratke prezentacije uz interaktivan rad sa učenicima kroz kreativne radionice i davanje odgovora na najčešće postavljana pitanja. Iz Instituta navode i da su rezultati završnih testova pokazali značajno poboljšanje znanja o ishrani, kao i da je formiranje i usvajanje zdravih životnih navika u škol-

Deca koja nauče da se pravilno hrane i budu fizički aktivna imaju veće šanse da odrastu u zdrave odrasle osobe, a posebno nas raduje da su i oni i njihovi roditelji dobro reagovali na projekat

Vladimir Tipsarević, direktor za odnose sa javnošću i javne politike kompanije Novo Nordisk u Srbiji

skom uzrastu od posebnog značaja za očuvanje zdravlja u kasnijem životnom dobu s obzirom na to da se neka ponašanja usvajaju i ustaljuju upravo u ovom periodu

Projekat „Učionica zdravlja“ deo je glo-

balne inicijative „Gradovi za bolje zdravlje“, usmerene na borbu protiv gojaznosti i hroničnih nezaraznih bolesti koje se javljaju u ranom detinjstvu. Gradovi učesnici u Srbiji izabrani su na osnovu podataka o većoj učestalosti poremećaja u ishrani.

„Kroz partnerstva i saradnju sa ključnim institucijama, projekat koji kompanija Novo Nordisk sprovodi u više od 40 zemalja, teži da doprinese unapređenju zdravlja dece, ali i stvaranju održivog modela za unapređenje zdravlja u školama. Deca koja nauče da se pravilno hrane i budu fizički aktivna imaju veće šanse da odrastu u zdrave odrasle osobe, a posebno nas raduje da su i oni i njihovi roditelji dobro reagovali na projekat“, saopštio je Vladimir Tipsarević, direktor za odnose sa javnošću i javne politike kompanije Novo Nordisk u Srbiji.

Direktor za održivi razvoj u NALED-u Slobodan Krstović ističe da je ovim projektom stvoren model partnerstva koji bi ubuduće mogao da se proširi na više partnera, gradova i škola kako bi što više osnovaca dobilo priliku da se dodatno edukuje i bude fizički aktivnije.

„Mi ćemo pozvati i druge kompanije, lokalne samouprave i škole da se pridruže i iniciraju slične akcije. Da deci, obezbedimo besplatne vannastavne sportske aktivnosti, kakve smo mi nekada imali i edukaciju o zdravoj ishrani, a sve zarad njihovog zdravlja i zdravije budućnosti“, zaključio je Krstović.

BUKMARKER PODKAST

Čitaj, gledaj i ne zaboravi!

IVAN TOKIN
BORIS DEŽULović
SRĐAN DRAGOJEVIĆ
ANDRIJA MILOŠEVIĆ
VANJA BULIĆ
DŽENI KOLGAN
ALI FENIK

Skenirajte
za sve epizode
podkasta

O PREDSTAVI „ŠEST“

BRUNO GANJON, UMETNIČKI DIREKTOR FLIP FABRIQUE

Cirkuski prijatelji u svetskim pozorištima

Razgovarala Gordana Jovanović

F LIP Fabrique je nastao 2011. iz prijateljstva i snova nekoliko cirkuskih izvođača. Kompanija kreira visokokvalitetne i zabavne predstave, koje karakterišu tehnički precizna i elegantna izvođenja. Sa više od dve hiljade nastupa u preko trista gradova širom sveta, FLIP Fabrique čine multidisciplinarni izvođači svetske klase. Sarađivali su sa prestižnim Cirque du Soleil i Cirque Eloize, i učestvovali na mnogim međunarodnim festivalima. Zahvaljujući saradnji sa gradom Kvebekom, njihove letnje predstave „Sumrak“ i „Praznik“ videlo je više od 500.000 ljudi od 2015. godine naovamo.

Šta vas je inspirisalo da napravite predstavu „Šest“?

Ideja je bila da pokušamo da napravimo zabavnu, opuštenu predstavu za celu porodicu. Napravili smo audiciju i započeli proces rada – a onda je, na samom početku pandemije, sve stalo. Tokom te pauze, Olivije Lepen je imao vremena da preispita mnoge stvari, pa se kasnije vratio sa mnogo teatralnijim pristupom, sa jasno definisanim likovima i jasnijom narativnom strukturom. Tako je predstava koja je u početku trebalo da bude lagana i pristupačna najširoj publici, s vremenom prerasla u ozbiljniji komad fizičkog teatra.

„Šest“ kombinuje umetničku igru, cirkus, dramski teatar, iluziju i akrobatiku. Kako biste tu fuziju najjedno-

FOTO: BEOGRADSKI FESTIVAL IGRE

stavnije opisali beogradskoj publici?

„Šest“ zaista spaja različite discipline – ima elemenata umetničke igre, mnogo cirkusa i snažan akrobatski izraz. Ne bih rekao da je iluzija dominantna, ali svetlosni dizajn, kostimi i scenska postavka zajedno kreiraju magične trenutke.

FLIP Fabrique je nastao iz prijateljstva nekoliko cirkuskih umetnika, a danas nastupa širom sveta. Kako to prijateljstvo i dugogodišnje iskustvo utiču na energiju na sceni?

FLIP Fabrique je zaista nastao iz prijateljstva. Četrnaest godina kasnije, iza nas je skoro dve hiljade izvođenja u gotovo trista gradova širom sveta. Većina osnivača danas više nije na sceni – mnogi od nas imaju porodice i decu – ali duh prijateljstva i dalje ostaje u samom središtu svega što radimo. Trudimo se da okupljamo izvođače koji takode već imaju međusobnu povezanost: umetnike koji su zajedno trenirali, nastupali, koji su bliski. Ta zajednička

energija je uvek vidljiva na sceni i u velikoj meri doprinosi uspehu predstave.

Da li se sećate kako je nastala ideja o osnivanju FLIP Fabrique?

Ideja je nastala 2011. Od samog početka mi smo bili cirkuski prijatelji koji su se mogli pohvaliti godinama provedenim u istoj cirkuskoj školi, a zatim i godinama profesionalnog rada i brojnih turneja, svako na svojoj strani. U jednom trenutku sam pozvao sve i rekao: „Dajte otkaze – hajde da pronademo način da ponovo radimo zajedno.“ Želeli smo da uskladimo naše umetničke vizije, da stvaramo sopstvene projekte i da živimo od onoga što kao grupa zamišljamo i stvaramo.

Koliko poznajete Beogradski festival igre i šta za vas znači učešće na ovom festivalu?

Znamo da je Beogradski festival igre jedan od najuglednijih i najdinamičnijih kulturnih događaja u regionu, sa dugom tradicijom predstavljanja inovativnih i visokokvalitetnih ostvarenja iz sveta umetničke igre i šire scenске umetnosti. Za nas je poziv na festival velika čast. On potvrđuje da ovaj komad prevazilazi okvire cirkuskog sveta i ostvaruje snažnu vezu sa širom umetničkom zajednicom. Iskreno se radujemo susretu sa beogradskom publikom, učešću na ovom inspirativnom festivalu i prilici da doprinesemo njegovom duhu kreativnosti i međunarodne razmene. **N**

Ostrvo

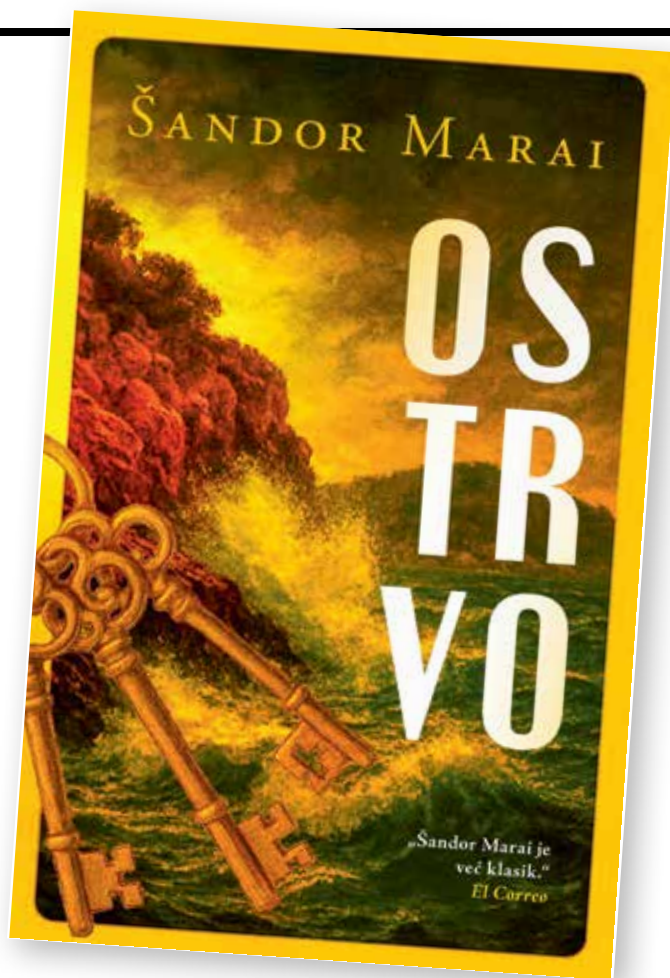
ISTINSKI PODVIG UMA I UMEĆA
ČUVENOG MAĐARSKOG PISCA

Specijalno za **Nedeljnik** piše prevodilac,
filmski i književni kritičar **Zoran Janković**

Iako (zasad) nije (a svakako bi trebalo da bude) deo obavezne školske lektire, mađarski pisac Šandor Marai (1900–1989) dobro je poznat i ovdašnjim knjigoljupcima od čitalačke „kilometraže“ i prekaljeno-prefinjenog ukusa. Stoga, prevashodno oni koji su već temeljno upućeni u virtuoznost i besprekornost njegovih romana „Sveće gore do kraja“ i „Tri lica jedne ljubavi“, znaće da se obrađuju što je sada u knjižarskoj ponudi i njegov kraći roman „Ostrvo“ (sa mađarskog prevela Tatjana Babović, objavila Laguna), još jedan istinski podvig uma i umeća Maraija, uz to i delo koje čvrsto stoji u savršenoj rimi sa dva gorepomenuta mu dela.

Marai u „Ostrvu“ (izvorno objavljenom još 1934, dakle, osam godina pre čuvenih „Sveća“) jasno mapira i u delo sprovodi ono što se i na kasnijem uzorku može prepoznati kao koordinatni sistem njegovih opsesivnih tema i nezaobilaznih postavki.

U tom pogledu, i „Ostrvo“ kreće od melodramskog okvira, od priče o ljubavnom trouglu i sa centralnim likom koji tone u ludilo i teški nespokoj, a da, upućen na sebe i opterećen i zaslepljen sopstvenim egzistencijalnim i srodnim mukama, ne primećuje da se svet oko njega raspada ili barem dramatično i nepovratno menja.

PREFINJENI STIL

„Ostrvo“ se nameće i kao (doduše, intimistički i kontemplativno intonirana) društvena hronika jednog doba i naravi koje ga oblikuju i koje možda zbog njega i stradavaju

Geografski okvir u „Ostrvu“ je Dubrovnik sa okolinom, a fokalna figura je četrdesetdvogodišnji Viktor Henrik Aškenazi, Francuz mađarskog porekla, ovde zatečen isprva u stupici preljube, a ubrzo potom i korenitog duševnog i psihičkog posrnuća i strmoglavog pada u neprozirni mrak i gotovo pa živo blato koje se u trenutku stvori oko onih koji svoj nezadovoljen duh ne zauzdaju i preusmere u pravom ili makar poslednjem i odsudnom trenutku.

„Ostrvo“ se nameće i kao (doduše, intimistički i kontemplativno intonirana) društvena hronika jednog doba i naravi koje ga oblikuju i koje možda i zbog njega i stradavaju, iako samo troje aktera u ovom izvršnom romanu ima jasno naznačena imena. I ovaj Maraijev roman je delo kolosalne prefinjenosti stila, a pre svega lepote duha kadrog da ovako uzvišeno opiše bure i prevrate kao konstante onih koji žive sa blagoslovom, ali i prokletstvom izrazito bogatog unutrašnjeg života. **N**

Sveće gore do kraja Šandor Marai

Roman koji će vas držati prikovanim uz svaku stranicu svojim emocionalnim nabojem, prvobitno objavljen 1942. godine, „Sveće gore do kraja“ Šandora Maraija otkriven je tek početkom ovog veka. Napet i izvršno strukturiran, odmah je ocenjen kao klasik moderne evropske književnosti, delo koje svojim ostrim izazivanjem prošlosti deluje kao proročki pogled u moralne ponore sadašnjosti. **N**

Tri lica jedne ljubavi Šandor Marai

Stara je izreka da svaka istina ima dva lica. U ovom slučaju biće ih tri. Ponovo otkriveno remek-delo slavnog mađarskog pisca – neobična priča o ljubavnom trouglu. Smešten u Mađarskoj između dva svetska rata, roman „Tri lica jedne ljubavi“ nudi nam još jedan dokaz Maraijevog briljantnog stila i njegovog izuzetnog, istančanog prikaza žrtvovanja i čežnje. **N**

Piše Hana Piščević

Miu

Umro nam je mačor. Miu, Mijuško, Majuško, Mimi. Imao bi, za koji dan, četrnaest godina. To znači da je sa mnom proveo skoro polovinu mog života. Došao je kada sam tek krenula u prvi razred srednje škole. Poznaje me duže i od muža i od deteta. On nikada pre nije bio bolestan, mrzeo je veterinare i vešto ih je zaobilazio. Kada je došao kod nas, jasno nam je stavio do znanja da nije kućna mačka i da mora da bude slobodan da bi bio srećan. Uporno je bežao napolje kad bi neko ostavio odškrinuta vrata od kuće ili terase. Vratio bi se nekoliko sati kasnije a dešavalo se da ga ne bude i po više dana. Mama i ja smo ko dve ludače obilazile kraj dovikujući ga na sav glas. Noću bi se cela naša porodica rasporedila po kraju i sa baterijskim lampama pretraživala svaki ćošak.

Dok je bio mali, kada ga pojure psi, dešavalo se da šmugne na vrh najvišeg drveta i odatle besomučno mjauče jer kreten nije znao sam da side. Tata je morao da se penje da ga spasava kako je znao i umeo. U jednoj takvoj prilici je pukla grana na kojoj je stajao pa je pao sa četiri metra, srećom u mekan sneg. Prokleli smo mačora i ukinuli mu izlask. Prolazili su dani a Miu je biva sve nesrećniji. Da je otišao na pregled kod nekog stručnjaka, zasigurno bi mu konstatovali kliničku depresiju. Ne znam koliko je to trajalo, kada je mama iznenađeno presekla: „Otvoriću mu vrata. Ako se ne vrati, daleko mu lepa kuća.“ Bilo mi je neverovatno da se ona koja uvek previše brine za sve nas, ljude i životinje, odlučila na to. Izjurio je napolje da nadoknadi sve što je propustio. I vratio se, uvek se na kraju vraćao. Nekada sa pocepanim uvom ili hramljući, ali nikad se nije žalio i svoje rane bi uvek sam zalečio. Najduže bolovanje koje je za života uzeo, trajalo je dan i po.

Na početku sam se pitala koliko li je od onih dvanaest mačjih života do sad već potrošio. U nekom trenutku prestala sam da brojim, ubedio me je da je besmrtan. Kad se razboleo, pomislila sam: To je Miu, preživeće. Ali nije. Veterinari su morali da mu stave kateter i onu strašnu kragnu, zatim su mu se pluća napunila vodom i od toga mu je stalo srce. Mama nam je iz ordinacije javila telefonom a tata je odmah seo u auto da bude s njom. Nisam odmah poverovala da je umro. Mislim, on je bio besmrtan. I verovatno se pita šta kog đavola radi kod veterinara.

Bila sam ubeđena da će naš trinaestogodišnji pas umreti pre mačke. Da će čak i baka umreti pre mačke. Plačem a E. me gleda. Pušta kofice koje je redala i prilazi mi. Kaže „Mama“ i spušta svoju glavu na moja kolena. Bože, koliko je volim. Kada me pusti, ustajem i krećem manično da pakujem sve što mu je pripadalo. Ne želim da i to mora mama da radi. Već je dovoljno preuzela na sebe. Uvek je ona ta koja čuva svu našu tugu.

Pakujem veliku kesu granula i gomi-lu kesica mekane hrane. Pesak iz kutije prosipam u kantu i bacam pelene koje smo ovih dana stavljali na pod. Kutiju iznosim ispred vrata. Daću je komšiji koji brine o uličnim mačkama. Na Gugl mapama, kucam svoju ulicu i pronalazim da i dalje stoji slika na kojoj se Miu sunča opružen posred parkinga. Kakva je to mačka! Uvek smo se zezali da je živelu bolji život od svih nas.

Kada sve očistim od tragova njegovog postojanja, osećam se i bolje i gore. Naravno, čuvam njegovo čebence i čini ju. Čudno koliko je malo stvari zapravo posedovao a koliko je mesto u nama zauzeo. Kada umre čovek, za sobom ostavi toliko toga što treba srediti, rešiti, pokloniti, naslediti. Kada umre mačka, nema gotovo ničega. A i dalje ostaje rupa u koju bih mogla da gurnem čitavu ruku. Živeo naš legendarni Majuško. **N**

SVE O FILMU „MARTI VELIČANSTVENI“
GVINET PALTROU I TIMOTI ŠALAME

Priča o uspehu za Zlatni globus

Film „Marti Veličanstveni“ ima čak tri nominacije za Zlatni globus – za najbolji film, najbolji scenario i najbolju glavnu mušku ulogu. Zvezdana glumačka postava, predvođena Timotijem Šalameom i Gvinet Paltrou, pod rediteljskom palicom Džošua Safdija, donosi nezaboravnu priču o mladiću čiji san svi preziru, ali koji je spreman da prođe kroz razne izazove i postane jači u nezaustavljivoj potrazi za veličinom. „Marti Veličanstveni“ inspirisan je stvarnim likom nagrađivanog igrača stonog tenisa Martija Rajsmana, čije je ime u filmu promenjeno u Marti Mauzer. Radnja je smeštena u Njujork pedesetih godina, u period kada je Rajsman bio na vrhuncu svoje karijere. Iako polazi od stvarne ličnosti, film nije biografsko ostvarenje, već originalna, autorska priča koja koristi motive stvarnog života kako bi ispričala univerzalnu priču o ambiciji, identitetu i gladi za uspehom.

U tonu filmova Martina Skorsezea (Vuk sa Volstrita) i Stivena Spilberga (Uхвати me ako možeš), „Marti Veličanstveni“ obećava vrtlog zabave, drame i džet-set energije, pretvarajući uspon jednog čoveka u film koji se doživljava svim čulima. „Marti Veličanstveni“ je film o snovima koji deluju nemoguće, o ljudima koji odbijaju da prihvate granice i o ceni koju su spremni da plate da bi ostvarili ono što žele.

Timoti Šalameo kaže da je Marti Mauzer izuzetno ambiciozan mlad čovek koji želi da bude prepoznat kao najveći stonotenisar na svetu.

„Iako on možda zaista i jeste najbolji, okolnosti u kojima živi u tom trenutku čine da ga okolina ne shvata ozbiljno. On je sitničav, tvrdoglav i nesavršen mladić sa Lower East Sidea Menhetna, na samom početku pedesetih godina, u trenutku kada priča počinje. Upravo taj raskorak između njegovog unutrašnjeg uverenja i načina na koji ga svet vidi čini ga toliko zanimljivim i ljudskim.“

Gvinet Paltrou, koja u filmu tumači Kej

Stoun, bivšu filmsku zvezdu koja ulazi u intimnu i kompleksnu vezu sa Martijem, ističe da u njenom liku postoji duboka tragedija, u životu koji je izabrala i u onome na šta je svesno ili nesvesno pristala. „Ona je žena koja se povukla iz javnog života, ali se istovremeno povukla i u sebe. Svesna je da je njen odnos sa Martijem transakcijski, ali on za nju predstavlja i svojevrsnu slamku spasa. Marti u Kej budi nešto što je dugo bilo uspavano. U toj vezi ima tuge, jer ona gleda nekoga ko juri snove kojih se ona sama odrekla. Upravo u toj tišini između onoga što je moglo biti i onoga što jeste leži emotivna snaga njenog lika.“ **N**

Nova godina.
Nova investicija.
ZepTerme.

Navijač Njukasla koji je rasprodao Vest Hemov stadion

DELUXE ALBUM SAMA FENDERA

SAM FENDER, JEDAN OD NAJUSPEŠNIJIH BRITANSKIH kantautora današnjice, predstavio je nedavno novu deluxe verziju albuma „People Watching“, svog trećeg studijskog izdanja koje je prošle godine osvojilo prestižnu nagradu Mercury Prize, osvojilo i muzičke liste a i dobilo priznanja kritike. „Guardian“ je njegov album nazvao „suptilnim socijalnim realizmom u zapanjujućim blokbaster razmerama“.

Pored četiri pesme koje su se prvobitno našle na Samovom limitiranom Record Store Day vinilnom EP izdanju „Me and The Dog“, na albumu se nalaze i tri potpuno nove numere, uključujući nedavno objavljenu saradnju „Talk To You“ sa Eltonom Johnom. Deluxe izdanje uključuje i numeru „Rein Me In“ sa Olivijom Dean, koja se ovde prvi put pojavljuje na fizičkom izdanju (CD i vinil).

Album „People Watching“ objavljen je u februaru 2025. i našao je na oduševljenje publike i kritike, dodatno učvrstivši Sama Fendera kao jednog od najznačajnijih novijih britanskih

muzičara. Sa prodajom od preko 100.000 primeraka samo u prvoj nedelji u Velikoj Britaniji, „People Watching“ je nadmašio prodaju ostatka prvih 10 mesta na listi zajedno, postavši najbrže prodavani album jednog britanskog solo umetnika od proleća 2022. Nakon objavljivanja usledila je serija rasprodatih stadionskih nastupa tokom leta, uključujući i onaj pred 80.000 ljudi na London Stadiumu.

Prošlog meseca premijerno je prikazan koncertni film „Live at London Stadium“ koji prikazuje novopečenog dobitnika nagrade Mercury na vrhuncu karijere, dok nastupa pred više od 80.000 euforičnih obožavalaca prošlog leta.

Film beleži i prvo živo izvođenje pesme „Rein Me In“ zajedno sa Olivijom Dean. Film su režirali Toby L i Kit Monteith, a producirala kuća Up The Game, poznata po saradnji sa imenima kao što su Blur, Olivia Rodrigo i Liam Gallagher. **N**

Bio je to Rock Radio

Pre dve nedelje na promociji Bajaginog reizdanja sretnem J. S. sa Rock Radija koja mi kaže da je gotovo, da neće više raditi zato što su stanicu kupili... Nisam čuo ko. Sutradan sam saznao da je Rock Radio kupio tabloid taj i taj i da je gotovo cela ekipa, uz onaj prepoznatljivi, voditeljski deo, napustila ovaj radio čiji se studio nalazi u zgradi koja se naslanja na severnu tribinu stadiona OFK Beograd.

Rock Radio je bio jedan od retkih (uz Dvestadvojku i neke programe Radio BG) koji je imao neku fizionomiju u moru FM sveta koji čine stanice sa plej-listama gde se vrte jedne te iste stvari. Baš danas sam kod frizerke čuo „Draculu“ od Tame Impale a istu sam pesmu čuo i na prošlom šišanju. Kada sam to rekao frizerki, ona je kratko „pa puštaju jedne te iste pesme ali mi se sviđaju“. Nisam pitao koja je stanica, a i ja volim Tame Impalu.

Uglavnom, Rock Radio je imao tu dobru muziku uz odklon od onog prethodnog što sam napisao, bilo je pravilo da ne znam koliko sati nećete čuti istu pesmu. Bio je malo izmaštan onim džinglovima „bacio sam odelo i kravatu i raspalio rif po stratokasteru“ ili „čale je zaspao, uzeo sam njegova kola i krenuo sa društvom u grad“. Taj izmaštan rokersko-haklberfinovski svet koji je iščezao ili je redak.

Možda je više gurao malo tvrđi zvuk, gotovo da nikada tu nije bilo Tame Impale, Charli XCX, Lorde, Duke Lipe, ali nema veze, bio je prilagođen srpskom rokerskom uvu i savršen za vožnju, ili period lenjog razvlačenja po kući. Bio je bitan i jer su se isprofilisali voditelji, zapravo voditeljke – Coka i Kale. Savršeno uz doručak i ručak. Da li će novi vlasnik menjati koncepciju radija koji se zove Rock? Jer upravo je on bio retkost, zbog muzike, glasova, među brojnim stanicama.

Radio je u Evropi i svetu doživeo renesansu. Nikakva proročanstva o internetu koji će ga dokrajčiti jer svako od nas sada može kreirati svoju radio-stanicu nisu se pokazala tačnim. Nisu ga uništili ni podcasti jer pogledajte gostovanja na radio-stanicama. On se profilisao kao neki radio-video, jer svi ti bitni radio-intervjui imaju i video-izdanje. Britanski premijeri idu prvo na radio, Noel Galager je davao retke intervju u fazi Oasis reuniona isključivo na radiju. I S. Đ. mi dobacuje da Grem Norton koji ima jedan od najgledanijih late night TV programa redovno ima emisiju na radiju.

Sada treba naći novi radio kao društvo za doručak ili vožnju, i vrtim i nabasam na Studio B, nekada ključni radio a koji danas smatramo odavno pokojnim. Čujem džingl koji je snimio legendarni Sloba Konjović (odavno u penziji) u godinama kada je radio ovde bio bitniji i mnogima menjao život. **N**

Tri puta dvadeset

Ono što zapravo želim je da pikado traje večno, ne ni Svetsko prvenstvo, nego onaj trenutak od bacanja strelice pa do njenog udarca u metu, onaj trenutak kada misliš, nadaš se, osećaš da će biti „Big Fish“ i da će sve imati smisla

Postoje ljudi koji umeju da poklanjaju. Ako imate sreće, imate i makar jednu takvu osobu u svom društvu; problem sa njima je što to svoje znanje ne mogu da prenesu, a i uvek se osećate glupo kada vidite šta su oni smislili, šta vi niste smislili.

Jasno vam je da nisam ta osoba; ako ste od mene dobili poklon, u najboljem slučaju to je bila knjiga, a u još *najbolijem* slučaju sam dobro promislio o toj knjizi i nisam vam podvalio neku samo zato što su bile lepe korice.

Zamislite onda dramu kada Čovek Koji Poklanja Knjige treba da smisli svadbeni dar. I to za prvo (ono dokumentovano) kumstvo. *Ballparkovali* smo neke ideje mesecima, a onda upali u blagu paniku kako se približavao avgust. Na kraju sam se setio detinjstva provedenog u cennjenoj ustanovi po imenu „Vembli“, ukrstio to sa njegovim – a i njenim – takmičarskim duhom i sklonosti ka igricama, shvatio da su fliper (Indiana Jones, naravno) i bilijar previše skupi, izbor je pao na pikado. Onaj kafanski, samo unapređena verzija.

NISMO GA JOŠ PROBALI – OKRIVIĆE-MO daljinu i diskus-herniju – ali nekako od tada sam sve češće počeo da mislim o trostrukoj dvadesetici, o onim danima kada smo bežali sa časova samo da bismo bacali strelice (pa zar to nije bolje nego da smo se lepo drogitali, kao sva ostala normalna deca?) toliko da bi mi, kada legnem, u ušima bubnjalo od mašina.

Pet meseci kasnije, u ove blagdane, kada ti isti normalni ljudi uživaju u „Četiri skakaonice“ ili Bečkom koncertu ili „Žikinoj dinastiji“ ili „Povratku u budućnost“ – nekada je tu bio i engleski fudbal, za „Boksing dej“, ali ga je pohlepa ukrala – mi smo po ceo dan gledali pikado. Profesionalni pikado. Da, to postoji, i zapravo je vrlo popularno – prenosi iz le-

gendarne Aleksandra palas (u Londonu kažu samo „Ally Pally“) po gledanosti na Ostrvu, ali i mimo njega, nadmašuju sve što nije Premijer liga, a Svetsko prvenstvo, koje je trajalo od početka decembra i okončalo se tek 3. januara, ima nagradni fond koji se meri milionima. Tačnije, pobednik – a pobednik je bio Luk Litler, kao i prošle godine, taj klinac što izgleda kao da mu je brat bratu 35, iako tek treba da napuni 19 – zgrnuo je simpatičnu svoticu od milion funti.

KAD BIH BAŠ HTEO DA NERVIRAM ljude u ove blagdane, počeo bih da im pričam da je to savršena metafora za život: dok oko tebe ljudi nešto viču, dok pokušavaju da te ometu – a poneko i navija za tebe – dok plivaš u zadimljenom prostoru a pritom te napadaju neki insekti, vidiš metu ispred sebe, i znaš šta treba da uradiš. Samo nekoliko poteza, i sve će se promeniti, i napokon ćeš moći da ostvariš sve snove.

I uglavnom budeš samo prokletu blizu. Dobro, nije nas samo to privuklo, ima nešto i do onog poklona i do eminentnog podgoričkog „Vemblija“, namereno smeštenog u nekom budžaku ispod kafića „London“ (na tom mestu sada je neka velika, sterilna, najobičnija stambena zgrada, što bi neko sklon paralelama sigurno iskoristio za makar uzgrednu žalopojku), ali prenosi pikada stvarno su najbolja televizija, ne samo novogodišnja, koju možete da gledate.

Postoji li, dakle, ijedan drugi sport u kojem dobar deo vrhunskih takmičara ima pивske stomake, i to doslovno od hektolitara ispijenih u engleskim pabovima, nemačkim birtijama ili holandskim pajzlama? U kojem je sasvim normalno da se klinac od 17 godina sastane sa dekom od 71 u šesnaestini finala „Mundijala“, u kojem žene igraju ravnopravno sa muškarcima (dve su stigle do završnice, i obe su nesrećno poražene), u kojem ima i naših, naravno, tu je tip iz Tutina, Men-

sur Suljević, što izgleda kao da zna svaku kafanu na Ibarskoj magistrali, i koji je baš nervirao Engleze, sve dok ga nije izbacio upravo Luk Litler? U kojem do polufinala, i nagrade od 250.000 funti, stigne čovek koji je kratkovid i kojem malo-malo pa moraju da kažu šta je pogodio? U kojem do četvrtfinala stigne lik visok metar i čevap, kojeg na ulazu prati pesma „All the Small Things“? U kojem sportiste napadaju i ujedaju ose, dok se bore za titulu?!

NA SVE TO, NJIHOVI MOZGOVI RADE kao da nisu imali dvojke i trojke iz matematike, i munjevito računaju šta im treba, brže čak i od računara koji nudi „idealne kombinacije“ za izlaz, odnosno ček-aut, a i režija zna znanje: možete da vidite svaku reakciju na licima takmičara, svaku grašku znoja, svako prevrtanje očiju, svaki sitni gest koji naprave kada ih iznervira publika. A što je publika! Ally Pally je zapravo jedan celomesečni maskenbal, gde su i Super Mario i Betmen i Sunder Bob i svi koji ispisuju razne, počesto i bezobrazne poruke, uz mnogo piva i mnogo fudbalskog navijanja.

Na kraju je bilo bez iznenađenja: Litler je oduvao konkurenciju, svog rivala, 23-godišnjeg Holandanina Van Vena, savladao je čak sa 7-1, usput se malo narugao navijačima koji nisu bili uz njega, pale su konfete, zasuzile oči, bilo je gotovo.

Osećam se zato ovih dana kao da je završeno *pravo* Svetsko prvenstvo, kao nekada posle Olimpijskih igara: pokušavam da se vratim *tradicionalnim* sportovima, vrtim kanale, ali ono što zapravo želim je da pikado traje večno, ah, ne ni pikado, nego onaj trenutak od bacanja strelice pa do njenog udarca u metu, onaj trenutak kada misliš, nadaš se, osećaš da će biti „Big Fish“ i da će sve imati smisla.

Ili bi to samo tako rekao neko ko u svemu traži metaforu za život. **N**

Budimo poslovno uspešni,
ali i ljudski veliki.

Srećna Nova 2026!

25
GODINA
VOĐEĆA GRUPA
DIGITALNIH BIZNISA

INSPIRA
GRUPA

E-KLASA. SINONIM ZA USPEH.

Spaja vrhunsku udobnost i stil u jedinstveno iskustvo.

69.000€

E220d 4M
Business Edition

Od 584€

Mesečno

3,33%

kamatna stopa

Slika je reprezentativnog karaktera. Prosečna potrošnja za E 220 d 4M je 4.9 – 5.7 l, CO₂ emisija 129 – 149 g/km.

 INTESA LEASING

Nominalna kamatna stopa: 3,33% u saradnji sa Intesa Leasing. Ponuda važi za ograničeni broj vozila, do isteka zaliha i za period do 31.12.2025.

Ponude za finansiranje se odnose na: 30% učešća, period otplate 60 meseci i 27,5% ostatka vrednosti.

Ponuda važi isključivo za pravna lica. Iznosi iskazani u navedenoj ponudi mogu varirati zbog promene kursa, kreditnog rejtinga potencijalnog primaoca lizinga i drugih faktora. Ova informativna ponuda ne predstavlja poziv za zaključenje ugovora o finansijskom lizingu, već samo informaciju davaoca lizinga primaocu u slučaju zaključenja ugovora o finansijskom lizingu. Konačna ponuda će biti prezentovana na osnovu zahteva potencijalnog primaoca lizinga, ocene njegove kreditne sposobnosti (pro) fakture isporučioaca predmeta lizinga. **Reprezentativni primer:** <https://www.mercedes-benz.rs/our-brands/e-klasa-vas-potpis-uspeha/>